

APPLICATORISCH-TACTISCHE STUDIËN

over den oorlog in het Polderland

DOOR

Jhr. G. A. A. ALTING VON GEUSAU.

Inleiding.

Het is niet dan na lang aarzelen geweest, dat ik gemeend heb gevolg te moeten geven aan de vereerende uitnoodiging van het Bestuur der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap om den Oorlog in ons Polderland te behandelen aan de hand van eenige uitgewerkte applicatorische voorbeelden.

Ik stond hier voor de moeilijkheid een nagenoeg braak liggend terrein te betreden. Wel bezitten wij een uitmuntenden gids voor eene dergelijke studie in de zeer belangrijke lezing van den helaas te vroeg ontslapen Generaal PLANTENGA in deze Vereeniging in 1884/85, doch daarin treffen wij alleen algemeene beschouwingen aan, geene toepassingen. Onze reglementen geven slechts eenige zeer algemeene gezichtspunten.

Nu heeft juist de studie van den Oorlog in het Polderland mij tot de overtuiging gebracht, dat daar, meer nog dan in elk ander terrein, de gewone tactische regelen in hooge mate wijziging ondergaan naar gelang der omstandigheden. Nergens doet de aard van het terrein zich zoodanig gevoelen als hier en wat in het eene geval goed is, kan in het andere absoluut verwerpelijk zijn. Ik acht het dan ook hoogst moeilijk om te komen tot bepaalde tactische grondregelen, die ik voor den oorlog in deze soort terreinen op den voorgrond zou willen stellen. Elk concreet geval, dat men zich stelt, eischt zijne eigenaardige oplossing, zoodat het geven van bepaalde schema's hier moeilijker wordt en de gebruikelijke

schema's, voor zooveel die nog steeds in onze reglementen — zeer terecht — gevonden worden, nog meer wijziging behoeven dan in normale terreinen.

Wanneer ergens de verbetering der vuurwapenen in de laatste tijden invloed uitoefent, dan is het zeker in het polderland met zijne open en doorsneden terreinen en zijne uitmuntende stellingen, die echter zonder uitzondering altijd weer zwakke plaatsen vertoonen.

Aanvallen in polderland is hoogst moeilijk, maar dit geldt zoowel voor den aanvaller als voor den verdediger en waar dan ook de verdediger met eene betrekkelijk geringe macht eene stelling kan vasthouden, zal ook de aanvaller daartegenover weinig troepen noodig hebben om den verdediger te binden en de hoofdkrachten voor omvatting te gebruiken. De verdediger zal tegen de dunne liniën van den aanvaller weinig vermogen, want om daartegen op te treden moet hij aanvallen. Eene verdediging echter, die niet op het goede oogenblik tot den tegenaanval kan overgaan, zal slechts tijd winnen en nimmer eene beslissing bevechten.

Oefeningen met troepen worden tegenwoordig herhaaldelijk in polderterreinen gehouden in de nabijheid der garnizoenen, doch door de zeer beperkte beschikking, welke men gewoonlijk over de terreinen heeft en door de groote moeilijkheid om de moreele indrukken van het tegenwoordige infanterievuur daarbij tot hun recht te doen komen, geven dergelijke oefeningen dikwerf een zeer verkeerd beeld van de werkelijkheid. Zoo verkeerd, dat bij mij wel eens de vraag rijst of men wel goed handelt door dergelijke oefeningen te houden. Men leert aanvoerders en soldaten niet anders dan stoottactiek, omdat deze oefeningen een veel te snel verloop hebben.

In de hiernavolgende studie heb ik een vijftal voorbeelden meer of minder gedetailleerd uitgewerkt, terwijl ik ten slotte nog enkele opdrachten geef. Een en ander werd ten deele door mij behandeld met H.H. Officieren aan de Hoogere Krijgs-

school. Ik heb gemeend mij te moeten onthouden van de handelingen met zeer kleine troepenafdeelingen — bataljon, compagnie — omdat ik hoofdzakelijk het gevecht van detachementen, uit de drie wapens bestaande, wilde beschouwen. Door bij de behandelde voorbeelden in details af te dalen meen ik, dat ook de kleine afdeelingen wel tot haar recht komen.

Bij het ontwerpen der opdrachten heb ik getracht het grooter verband, waarin de detachementen of brigades optreden, in het oog te houden. Ik geloof, dat dit meer overeenkomstig de werkelijkheid is, dan steeds geheel zelfstandig optredende detachementen ten tooneele te voeren.

Met voordacht liet ik voorts het nachtgevecht nagenoeg geheel buiten beschouwing. Zeker zal dit in onze polderoperatiën niet tot de uitzonderingen behooren, maar of het bij de grootere ondernemingen op ruime schaal kan worden toegepast, is nog de vraag. De hoofdreden, waarom ik er niet op inging, is evenwel meer gelegen in de moeilijkheid om nachtgevechten op applicatorischen grondslag te behandelen.

Nog meen ik de opmerking niet achterwege te mogen laten, dat waar ik bij enkele gevechtmomenten een tijdduur heb aangegeven, noodig om eene verkenning te verrichten of een strijd om het vuuroverwicht te voeren, aan dezen slechts eene zeer betrekkelijke waarde behoort te worden toegekend.

I. Oefening Benthuisen.

Behandelt : Marschcolonne,
Verkenningsoefening,
Legering,
Beslissende aanval.

Schetsen en Kaarten :

Stafkaarten bladen *Rotterdam* en *'s-Gravenhage*.
Schetsen No. 1 t/m 6.

Algemeen Denkbeeld.

Eene Noordpartij verzamelt zich ten Noorden van den *Ouden-Rijn* ongeveer bij *Noordwijk* en *Sassenheim*.

De Zuidpartij rukt over *Rotterdam* in Noordelijke richting om de tegenpartij aan te vallen.

Onderstelde toestand bij de Zuidpartij

(vijandelijk land).

Eene sterke troepenmacht is in den namiddag van den 24en Mei te Rotterdam aangekomen en betreft aldaar nachtkwartier onder dekking van detachementen, die o.a. naar *Bergschenhoek* en *Rodenrijs* zijn vooruitgeschoven.

Cavaleriepatrouilles en wielrijderpatrouilles, die tot den spoorweg *'s-Gravenhage—Gouda* vooruit gingen, hebben nog geene voeling met den vijand verkregen. Uit betrouwbare bron heeft men evenwel vernomen, dat sterke vijandelijke afdeelingen omstreeks 5 uur n.m. *Leiden* hebben bezet.

De Commandant der Zuidpartij besluit op den 25en zijne voorste afdeelingen voorloopig vooruit te brengen tot de lijn

Benthuizen—Stompwijk—Veur en o.a. de hoofdmacht der 1e Divisie naar *Zoetermeer—Zegwaard* te doen volgen.

De Kolonel A. ontvangt van den Divisie-Commandant ten 8 u. n.m. last om met zijn detachement, dat te *Hillegersberg* en *Schiebroek* is gelegerd, op den 25en Mei ten 8 u. v.m. te marcheeren over *Bleiswijk* en *Den Hoorn* naar *Benthuizen*, dit dorp te bezetten en aldaar nadere bevelen af te wachten.

Het linkernevendetachement marcheert ter zelfder tijd van *Overschie* over *Berkel* en *Zoetermeer—Zegwaard* naar *Stompwijk*.

Twee eskadrons cavalerie verkennen zelfstandig over *Gouda* en *Bodegraven* richting *Leiden*.

Het detachement van den Kolonel A bestaat uit :

$$\frac{\text{St. I en II}}{2 \text{ R. I.}}, \quad \frac{1/4 \text{ 2}}{2 \text{ R. H.}}, \quad \frac{1 \text{ I}}{3 \text{ R. V. A.}}$$

- 1 Luitenant en 20 met geweren bewapende wielrijders.
- 2 sectiën eener infanterie-munitiecolonne.
- 1 artillerie-munitiecolonne.
- 1 detachement eener sectie verbandplaatsafdeeling.
- 1 detachement verplegingstrein.

Gevraagd :

Welke maatregelen neemt de Detachementscommandant?

Men kan aannemen, dat in het bevel, waarbij de legering van het detachement voor den 24sten werd geregeld, ook de verzamelplaatsen zijn aangegeven, zoodat de detachementscommandant kan volstaan met in den avond aan de troepen uit te geven, dat op den 25sten in noordelijke richting zal worden afgemarcheerd en dat daartoe alle afdeelingen ten 7 $\frac{1}{2}$ uur v.m. op de verzamelplaatsen gereed moeten staan.

Stellen wij, dat die verzamelplaatsen zijn als volgt:

a. Beide bataljons op den kunstweg door *Hillegersberg*, hoofd bij *Molenlaan*, front noord.

b. Peloton cavalerie bij Pl. 2 op den kunstweg door *Hillegersberg*, front noord.

c. Batterij veld-artillerie.

Tusschen *De Koot* en den spoorwegovergang, front noord.

d. Wielrijders achter de infanterie.

e. Groote trein en bagagetreinen op den *Kleiweg* door *Schiebroek*, hoofd bij oostuitgang *Schiebroek*, front oost.

De detachements-commandant kon nu in den loop van den avond het marschbevel ontwerpen, doch er bestaat geene aanleiding om het dadelijk schriftelijk aan de troepen uit te geven.

Mitsdien worden op 25 Mei ten 7.30 v.m. op de verzamelplaats ontboden :

De 2 bataljonscommandanten met hunne adjudanten.

De commandant van de batterij veld-artillerie.

De commandant van het peloton cavalerie.

De commandant van het detachement wielrijders.

De oudste l^t-kwartiermeester van den bagagetrein.

De oudste wachtmeester van den grooten trein.

Aan hen wordt het volgende marschbevel mondeling uitgegeven :

3e Divisie
Detachement 2e R. I.
No.

HILLEGERSBERG, 25 Mei 1903, 7.30 v.m.

MARSCHBEVEL VOOR HEDEN.

Troepenindeeling.

Voorhoede.

Ct. Majoor B. van het $\frac{1}{2}$ R. I.

$\frac{1, 2 \text{ I.}}{2 \text{ R. I.}}$ en 18 wielrijders.

^
700 M.
v

Hoofdc colonne (levens marschorde).

$\frac{4, \frac{1}{2} 3 \text{ I, } 1 \text{ II}}{2 \text{ R. I.}}$

1 I.
 $\frac{2 \text{ R. V.-A.}}{2, 3, 4, \text{ II}}$
 $\frac{2 \text{ R. I.}}$

^
3000 M.
v

Detachement Verb. Pl. Afd.
Sectiën Inf. Mun. Col.
Art. Mun. Col.
Detachement Verpl. trein.
Bagagetrein.
Treindekking $\frac{1}{2}$ pel. Caval.

Rechterflankdekking.

Ct. Kapt. C. van $\frac{3 \text{ I.}}{2 \text{ R. I.}}$

$\frac{1}{2} 3 \text{ I.}$ met 2 wielrijders mar-
 $\frac{2 \text{ R. I.}}$ cheert langs *de Rotte*, *de Oude*
Zeedijk en *de Oostkade*.

1°. De vijand bevindt zich in den om-
trek van *Leiden*. Een detachement van
onze divisie marcheert van *Overschie* over
Berkel en *Zoetermeer-Zegwaard* naar
Stompwijk. De hoofdmacht der divisie
marcheert naar *Zoetermeer-Zegwaard*.
Onze cavalerie verkennt op den rechter-
vleugel over *Gouda*.

2°. Mijn detachement marcheert heden
over *Bleiswijk*, *De Kruisweg* en *Den*
Hoorn naar *Benthuizen*.

3°. Troepenindeeling in margine.

4°. Het half peloton cav. marcheert
onder bevel van den Pel.-Ct. over *Zeven-*
huizen naar *Moerkapelle* en verkennt van
daaruit met kleine patrouilles tegen *Nd.*
Waddinxveen en Oostzijde *Benthuizen*.

Zoodra de hoofdc colonne de *Kruisweg*
heeft bereikt, marcheert deze cavalerie-
patrouille naar Oostzijde *Benthuizen* en
verkennt van daaruit tegen *Hazerswoude*.

Door het detachement wielrijders wordt
eene patrouille van 5 man rechtstreeks
naar *Benthuizen* gezonden om dit dorp te
verkennen. De overigen gaan sprong-
gewijze vooruit om den marsch van het
geheel te beveiligen.

Nadere aanwijzingen te geven door
den Voorhoede-Ct.

5°. Ik marceer aan het hoofd der
hoofdc colonne.

De Kolonel
A.

Beschouwingen over het Marschbevel.

a. Gebruik der Cavalerie. De taak van dit wapen in polderland zal noodwendig zeer moeten verschillen van het gebruik in andere terreinen. Verkenning in front door cavalerie belooft weinig succes, aangezien men meestal niet van de wegen af zal kunnen gaan om beter te zien, of wel zich aan plotseling vuur te onttrekken.

Bovendien kunnen enkele gewonde paarden op een smallen weg of dijk zeer hinderlijk worden voor een vloten opmarsch van de infanterie; plotseling terugsnellende cavaleristen kunnen op een polderdijk veel verwarring stichten.

Het is daarom, dat voor verkenning in front liever wielrijders worden gebezigd.

Cavalerie gebruike men voor opheldering in de flank en voorts voor dekking van artillerie (afgezeten); in grootere afdeelingen en in het gevecht zal de cavalerie zich in polderland wel dikwijls moeten vergenoegen met de rol van treindekking of van eene mobiele infanteriereserve, die op de flank met spoed optreedt; van charges zal zij moeten afzien.

b. Gebruik van Wielrijders. Wielrijderafdeelingen schijnen bij uitstek geschikt om in polderland de opheldering in front en de onmiddellijke beveiliging der marcheerende colonnes van de cavalerie over te nemen.

Een wielrijder, die ter zijde van den weg iets wil zien, legt zijn wiel neder, springt over een sloot, loopt over een vondertje, vaart met een bootje over. Ontvangt eene wielrijderpatrouille vuur, dan stijgt men af, gaat met de wielen liggen achter een dijk of heg en neemt rustig waar.

Wielrijderpatrouilles moeten zoover vóór de marcheerende colonne nitgaan, dat zij minstens tot kanonschots-afstand verkennen. Vooral in polderland is het zeer gevaarlijk wanneer eene marcheerende colonne op een smallen weg of dijk plotseling door artillerie op 3500 à 4000 M. kan worden beschoten. Vandaar, dat verkenning in front en flank hier zeer noodig is en zich op grooten afstand moet uitstrekken. Nog meer is deze

eisch op den voorgrond getreden tegenover het moderne snelvuurgeschut, dat plotseling eene zeer hevige werking kan ontwikkelen.

De afdeeling wielrijders behoort in dit geval van het eene waarnemingspunt naar het andere te marcheeren, steeds zorgende pl.m. 2.5 K.M. vóór de spits uit te verkennen; krijgt men weer voeling met de spits dan gaat men weer een sprong verder. Minder aanbevelenswaardig komt het mij voor, deze afdeelingen op zeer groote afstanden zelfstandig vooruit te zenden. Steeds moet voeling blijven bestaan met den troep, dien men beveiligt.

Zoo komen in het hier behandelde geval als waarnemingspunten in aanmerking *Bleiswijk, de Kruisweg, den Hoorn*.

Eene patrouille werd zelfstandig vooruitgezonden bij wijze van officierspatrouille om spoedig te weten of *Benthuizen* — het doel van den marsch — bezet is.

Hoezeer enkele wielrijderordonnansen zonder bezwaar over korte afstanden eene snelheid van pl.m. 20 K.M. per uur (sommigen wellicht meer) kunnen ontwikkelen, zoo zal eene patrouille, die verkennend voorwaarts gaat, zeker niet meer dan 10 K.M. per uur kunnen afleggen.

Voor ordonnansendienst beschikt men bovendien nog over de organiek bij de troepen ingedeelde wielrijders, die echter slechts met een revolver gewapend zijn. Voor verkenningsdienst zijn zij daardoor wel niet *ongeschikt*, maar toch minder geschikt.

Het bezit van goed geoefende, met een geweer of karabijn bewapende wielrijderafdeelingen is voor den strijd in polderterrein van veel belang. Zoolang wij geene bepaalde afdeelingen bezitten, zal men er dikwijls toe over kunnen gaan om rijwielen te vorderen. Soldaten, die kunnen wielrijden, zijn er tegenwoordig genoeg, en rijwielen ook.

c. Plaats van den Commandant. Bij kleinere colonnes, waarbij de voorhoede slechts uit een of twee compagnieën bestaat, zonder artillerie, is er geene aanleiding voor den commandant van het geheel om met de voorhoede te marcheeren.

d. Afstand tusschen voorhoede en hoofdcouonne.

Om te zorgen, dat in de dikwijls zeer open terreinen de hoofdmacht niet plotseling onder artillerievuur komt, nemen men groote afstanden en eene ruime onderverdeeling van de voorhoede, door b.v. een tusschenlid tusschen voortroep en spits te schuiven wanneer de voorhoede sterk is (hier komt dit niet te pas).

Het gevaar voor partieele nederlagen van de voorhoede wordt minder, omdat het offensief optreden voor de tegenpartij ook moeilijker is, wanneer de voorhoede stelling neemt. Eene zwakke voorhoede zal dan gemakkelijker zoolang weerstand kunnen bieden tot de hoofdmacht den grooteren afstand heeft afgelegd.

e. Verpleging. Omtrent de verpleging der troepen behooren in een marschbevel slechts dan aanwijzingen te worden gegeven, wanneer daartoe eene speciale reden is. Wanneer de inwendige dienst bij de troepen goed geregeld is, gaat de verpleging zonder voortdurende inmenging van hoogerhand. Eénmaal per dag, liefst bij het legeringsbevel, regelt de commandant van het geheel de wijze van verpleging en van verstreking der levensmiddelen.

Dat vóór den afmarsch moet worden gegeten en dat brood c.q. vleesch moet worden medegenomen, behoeft den bataljonscommandanten toch waarlijk niet dagelijks te worden gelast.

VERVOLG DER OEFENING.

Naar aanleiding van de ontvangen bevelen geven nu de verschillende onder-commandanten weer hunne orders aan hunne ondergeschikten. Kort en zakelijk, zonder lang theorie te houden.

De voorhoede-commandant (C^t I Bon.)

I. Vrijand bevindt zich in den omtrek van *Leiden*, (zijnde ongeveer 23 K.M. van ons verwijderd.)

Wij marcheeren over *Bleiswijk* en *Den Hoorn* naar *Benthuisen*.

1e Luitenant D. 1e C. I B. vooruit met één groep als spits; dadelijk afmarcheeren.

Kapitein E. met de rest van het voorste peloton der compagnie, voortroep: afst. 400 M.

Kapitein F. met tweede peloton 1e C. en uwe eigen (2e) Cie, hoofdtroep der voorhoede; afst. tot de hoofdcollonne $\pm$ 700 M.

II. Kapitein G. C^t 4e Cie, marcheert met zijne Cie en $\frac{1}{2}$ 3^e Cie aan het hoofd der hoofdcollonne; Kapitein C. marcheert met een peloton zijner Cie en twee wielrijders als flankdekking af. De flankdekking moet ongeveer op dezelfde hoogte marcheerden als de hoofdtroep, over de *Molenlaan* en verder langs de *Rotte*, *Oude Zeedijk* en *Oostkade* naar *Benthuizen*.

III. Luitenant H. C^t der wielrijders, zal een sergeant en 4 wielrijders aanwijzen voor eene zelfstandige patrouille, die rechtstreeks naar *Benthuizen* marcheert om dat dorp te verkennen; zelf zal hij met de overige wielrijders de collonne in front beveiligen. Gros der wielrijders gaat vooruit tot *Bleiswijk* en verkent tot den weg *Den Hoorn—Moerkapelle* met kleine patrouilles. Zoodra de infanteriespits te *Bleiswijk* komt, gaat het gros der patrouille vooruit tot *De Kruisweg*; patrouilles verkennen tot *Oostkade—Noorddijk* vervolgens van *Den Hoorn* verkennen tot *Benthuizervaart—Hoogeveensche weg*; daarna van *Benthuizen* uit tot *Strook—Ringdijk Benthuizer Noordpolder, Hazerswoude*. U marcheert dadelijk af.

Wanneer, ingevolge deze bevelen, de afstanden langs den marschweg genomen zijn, houdt de collonne halt totdat de rechterflankdekking, die langs de *Molenlaan* naar de *Rotte* gaat, ter hoogte van den voortroep is gekomen. Alsdan geeft de detachementscommandant het sein tot den afmarsch.

Met een en ander gaat vermoedelijk $\frac{3}{4}$ uur heen, zoodat het hoofd der hoofdcollonne $\pm$ 8 $\frac{1}{4}$ v.m. van de *Molenlaan* op marsch gaat. (Er was bevolen 8 uur van *Hillegersberg*, op welk uur de spits zich ook in beweging stelde.)

De Colonne ziet er aldus uit:

	Wielrijders onbepaalde afstand.	
	Infanteriespits 1 groep.	
	300 M.	
	1 ³ / ₄ Sectie voortroep.	
	400 M.	
		Totaal:
		2 Bous (- 1 peloton) 780 M.
	1 ¹ / ₂ Comp. hoofdtroep.	1 Batt. = 240
		Afstanden = 300
		400
	700 M.	700
	Det. Commandant	2 × 40 = 80
	4 ^e Cie I B.	<u>2500 M.</u>
	1/2 3 ^e Cie I B.	
	1 ^e Cie II ^e B.	Zonder treinen en zonder Wielrijders.
	1 ^e batterij.	
	2 ^e , 3 ^e , 4 ^e C. II B.	
	3 K. M.	
	Treinen.	

Het is niet van belang ontbloot, zich eens nauwkeurig rekenschap te geven, waaruit de treinen bestaan, die zich nu bij deze colonne bevinden.

<i>a.</i>	2 sectiën inf. mun. colonne	
	olk 1 korporaal en 4 patrooncaissons	
	elk met 1 bediende	= 8 voertuigen.
<i>b.</i>	1 art. man. colonne	
	1 korporaal en 5 caissons elk met	
	2 bedienden	= 5 voertuigen.
<i>c.</i>	1 detachement verbandplaatsafdeeling.	
	1 off. v. Gez. 20 minderen 1 zieken-	
	wagen	= 1 voertuig.
<i>d.</i>	1 detachement verplegingstrein.	
	2 transportw. à 3 p. } voorts het noo-	
	2 transportw. à 2 p. } dige personeel .	= 4 voertuigen.
	5 gerequireerde voertuigen	= 5 voertuigen.
	Detachement groote trein	23 voertuigen.
<i>e.</i>	Bagagetrein St. en 2 bataljons (3 bag.	
	karren en 8 comp. karren)	11 voertuigen.
	artillerie 1 gereedsch.w. en 1 bagagew.	2 voertuigen.
	Totaal	<u>36 voertuigen.</u>

Lengte.

2 sectiën I. M. C.	= 80
1 A. M. C.	= 60
Det. V. P. A.	= 25
Det. Verpl. T.	= 80
Bagagetr. Inf.	= 100
id. Art.	= 30
Afstanden rond	100

---

 475 M.

Met het half peloton cavalerie, dat als treindekking is aangewezen, kan men aannemen dat de lengte der treincolonne ± 500 M. zal bedragen.

Ook de muziek bevindt zich bij den bagagetrein.

VERVOLG DER OEFENING.

Omstreeks 10 u. 15 v.m. bevindt de Commandant van het

Detachement zich aan het hoofd der hoofdcolonne, ongeveer bij *Bouwlust* op den weg *Bleiswijk—De Kruisweg*, waar hem het volgende bericht bereikt :

Noordhove ± 1000 M.
Zelfstandige Wielr. patr.   ten Z. W van *Benthuizen*,
9 u. 45 min. v.m.

Eene vijandelijke cavaleriepatrouille trok langs den weg *Den Hoorn—Benthuizen* voor mij terug. Vuur ontvangen uit Z.W. rand *Benthuizen*. Verder doordringen onmogelijk. Vijand vertoont zich niet, ik blijf waarnemen.

Sergeant
H.

De Commandant vindt in dit bericht nog geene aanleiding om bijzondere maatregelen te nemen en hij marcheert door. Nu en dan hoort men in de verte enkele gewerschoten, komende uit noordelijke richting.

Omstreeks 10 u. 45 v.m. bij *De Kruisweg* aangekomen (zie Schets N°. 1) ontvangt de detachements-commandant wederom een bericht.

Bouwlust ± 500 M. t. Z.W.
Commandant Wielrijders.   van *Benthuizen*,
10 u. 25 min. n.m. 25 Mei.

In vereeniging met zelfstandige wielrijderpatrouille getracht tegen *Benthuizen* voorwaarts te gaan. Uit verschillende punten van den zuidrand enkele schoten. Mijne afdeeling (18 man) ligt achter de *Oostkade* en neemt waar. Eene sterke vijandelijke infanteriepatrouille (± 20 man) die uit *Benthuizen* kwam, week voor mijn vuur terug. Ik zie loopgraven t/Z. van de kerk en aan den Z.W. uitgang van het dorp.

De Luitenant
M.

en ongeveer tegelijkertijd van de cavalerie te *Moerkapelle* :

Cavaleriepatrouille
Moerkapelle.

Moerkapelle, 25 Mei,
10 u. 30 v.m.

Eene patrouille, die van *Moerkapelle* recht Noord verkende, kreeg vuur uit rand *Benthorn*. Men zag eene cavaleriepatrouille langs den *Hoogeveenschen weg* draven in Westelijke richting. *Nd.* en *Zd. Waddinxveen* onbezet bevonden.

De Luitenant
P.

Een wielrijder, die naar *Zegwaard* is geweest om verbinding te houden met de nevencolonne, meldt dat de infanteriespits der linkernevencolonne omstreeks 10.30 v. m. het station *Zoetermeer*—*Zegwaard* passeerde.

De dorpen *Zoetermeer* en *Zegwaard* zijn niet bezet bevonden.

Een boer aan *De Kruisweg* deelt mede, dat aldaar in den morgen, ongeveer 8 uur, een tiental ruiters van de Noordpartij zijn geweest, die van *Moerkapelle* kwamen en zich in westelijke richting verwijderden.

Gevraagd:

- 1e. Hoe beoordeelt de Kolonel A. den toestand?
- 2e. Welke bevelen geeft hij?

Bijgevoegd oleaat No. 1 geeft op dat oogenblik de troepenopstelling aan.

Uit de achtereenvolgens ingekomen berichten, vermeldende dat aanraking met den vijand was verkregen, vestigt zich de indruk dat *Benthuisen* bezet is. Omtrent de sterkte van de tegenpartij en omtrent zijne voornemens valt echter niets te zeggen. Wel kan men aannemen, dat het niet eene eenvoudige patrouille is; immers uit verschillende punten van den dorpsrand, alsmede uit *Benthuisen* werden onze patrouilles beschoten, terwijl ook loopgraven werden ontdekt. Eene afdeeling infan-

terie van 20 man werd door het vuur van onze wielrijders teruggewezen, terwijl verschillende cavaleriepatrouilles werden gezien. Of zich ook artillerie bij *Benthuizen* bevindt, is niet vastgesteld, maar daarom mag men toch niet tot de afwezigheid van dit wapen besluiten. Zoolang de marschcolonne zich t/Z van *De Kruisweg* bevindt, is men nog aan het gezicht van de tegenpartij onttrokken, doch van *De Kruisweg* naar *Den Hoorn* moet men marcheeren langs een open weg, die zeker van uit *Benthuizen* goed te zien is; te gemakkelijker valt de waarneming van dien weg, daar van de *Dwarstogt* tot *Den Hoorn* zware boomen staan, die den weg sterk in het terrein markeeren. Men zou hier derhalve een flankmarsch verrichten op $\pm$ 3500 M. van *Benthuizen*, dat men bezet weet en waar wellicht artillerie staat.

Wanneer men aanneemt, dat beide partijen beschikken over snelvuurgeschut, dan staat men bloot aan eene plotselinge en zeer hevige werking van artillerievuur en dat op een polderweg, waar men zeer moeilijk uit de voeten kan en zeker niet met artillerie. Voorts zal het voor de eigen artillerie veel gemakkelijker zijn om t/N van *De Kruisweg* eene stelling te vinden, van waaruit *Benthuizen* onder vuur kan worden genomen, dan wanneer men, na *Den Hoorn* te hebben bereikt, ergens ter zijde van den weg *Den Hoorn—Benthuizen* in batterij zou moeten komen.

Het is derhalve na de ingekomen berichten niet wenschelijk eenvoudig door te marcheeren, maar men zal krachtiger pogingen moeten aanwenden om de vijandelijke stelling te verkennen.

Het algemeene plan van den Kolonel A. komt op het volgende neer:

- a. Artillerie, in stelling t/N van *De Kruisweg*, beschiet *Benthuizen*;
- b. Voorhoede marcheert door en verkent uit het Z.W.;
- c. Flankdekking verkent uit het Z.O.;
- d. Hoofdmacht wacht voorloopig af om naar mate van de resultaten van de verkenning den aanval door te zetten.

Dit algemeene plan wordt belichaamd in de navolgende

BEVELEN :

I. Aan den Voorhoede-Commandant (schriftelijk per wielrijder).

Detachement

2^e Regiment Inf.^{ie} De Kruisweg 25 Mei 11 u v. m.

Benthuizen is door den vijand bezet. Doormarcheeren en vijand verkennen. Tegen ernstigen weerstand, aanval niet te ver doorzetten. Onze artillerie zal *Benthuizen* onder vuur nemen. Hoofdmacht blijft voorloopig bij *De Kruisweg*. Ik volg U.

De Kolonel

A.

II. Aan den Commandant der Rechterstankdekking (schriftelijk per wielrijder).

Detachement

2^e Regiment Inf.^{ie} De Kruisweg 25 Mei 11.10 v. m.

Benthuizen is door den vijand bezet, ook uit *Benthorn* werd vuur ontvangen. Doormarcheeren naar *Benthorn* en vijand verkennen. Tegen ernstigen weerstand, aanval niet te ver doorzetten. Het andere peloton van uwe compagnie zal van *De Kruisweg* naar *Hildam* marcheeren en daar uwe bevelen wachten. Artillerie zal *Benthuizen* onder vuur nemen. Voorhoede marcheert door. Hoofdmacht blijft voorloopig bij *De Kruisweg*. Ik volg de voorhoede. Wanneer de vijand terugwijkt, dan niet verder doorgaan dan *Benthuizen*.

De Kolonel

A.

III. Mondeling aan: (a) Commandant Artillerie.

(b) Commandant IIe Bataljon 2^e R. I.

(c) Commandant 4^e C. I. B. 2^e R. I.

(d) Commandant $\frac{1}{2}$ 3^e C. I. B. 2^e R. I.

De Kruisweg 25 Mei 11.20 v.m.

(Aan allen) *Benthuizen* is bezet, loopgraven zijn aan Z. W.

uitgang en t;Z. van de kerk waargenomen; uit *Benthorn* werd vuur ontvangen. Voorhoede en flankdekking marcheeren door om den vijand te verkennen en zoo mogelijk te verdrijven. Onze artillerie komt in stelling en beschiet *Benthuizen*. Hoofdmacht blijft voorloopig bij *De Kruisweg*. Ik volg de Voorhoede.

(Speciaal aan C^t 1/2 3^e C. I B. 2^e R. I.)

Marcheer onmiddellijk naar *Hildam* en stel U onder de bevelen van den C^t der rechterflankdekking ten einde gemeenschappelijk te verkennen. (Marcheert af).

(Speciaal aan Artillerie-Commandant.)

Kom met uwe batterij in stelling t;N. van *De Kruisweg* en open het vuur op den Z.W. uitgang van *Benthuizen*.

Een bereden signaalgever vergezelt mij. Wanneer van den weg *Den Hoorn—Benthuizen* met een roode vlag wordt gezwaaid, beteekent dit »ophouden artillerievuur». Wordt de vlag verticaal gehouden dan beteekent dit »hervatten artillerievuur.»

De 4^e C. I^e B. 2^e R. I. artilleriesdekking.

(Speciaal C^t 4^e C. I. B. 2^e R. I.) Uwe compagnie dekt de artillerie.

(Speciaal aan C^t II B. 2^e R. I.) Blijf met uw bataljon t;Z. van het gehucht *De Kruisweg* en wacht nadere bevelen.

IV. Aan Commandant der Cavaleriepatrouille te *Moerkapelle*.
(schriftelijk per ordonnans).

Detachement *De Kruisweg* 25 Mei 11.35 v.m.

2^e Regiment-Infie.

Benthuizen bezet. Mijne artillerie opent vuur op *Benthuizen*. Flankdekking marcheert naar *Benthorn*. Verken met uwe patrouille langs *Hoogeveensche weg* in W. richting en houd verband met flankdekking.

V. Aan C^t treinen (mondeling per wielrijder).

Gevocht ontwikkelt zich t;Z. van *Benthuizen*. Blijf te *Bleiswijk* en wacht nadere bevelen.

Voorts worden berichten gezonden naar den Divisie-Com-

mandant (per ordonnans) en naar den Commandant der linker-nevencolonne (per wielrijder).

Deze kunnen gelijkluidend zijn :

»*Benthuizen* bezet. Ik open artillerievuur uit eene opstelling t₁N. van *De Kruisweg* en verken 's vijands stelling met sterke infanterieafdeelingen.»

BESCHOUWINGEN.

Zooals boven werd aangenomen, bereiken ten 10.45 v.m. den Detachements-commandant de berichten, die hem aanleiding geven om zijne colonne voorloopig te laten halt houden en den algemeenen toestand te overwegen. Wanneer men voor deze overwegingen een kwartier rekent, kunnen ten 11 ure v.m. de vereischte bevelen worden uitgegeven, die aanvaankelijk niet meer dan eene verkenning beoogen.

Het zal vooral in kleiner verband wel zelden voorkomen, dat een gevechtsbevel volgens de regelen van de kunst wordt uitgegeven en aan de verschillende belanghebbenden toegezonden; bovendien ontbreekt onderweg de gelegenheid tot vermenigvuldiging der bevelen. Overigens is het nu uog niet het oogenblik om een bepaald gevechtsbevel uit te geven; de boven gegeven bevelen dienen, zooals gezegd, slechts voor de verkenning.

Het komt er hier in de eerste plaats op aan om aan de voorhoede en de flankdekking de vereischte bevelen te geven en aangezien die commandanten zich niet bij den detachements-commandant bevinden, behooren deze bevelen schriftelijk te worden toegezonden. De adjudant schrijft op en zorgt voor de verzending. Het overbrengen van mondelinge bevelen door den adjudant verdient in dit geval weinig aanbeveling, omdat het beter is hem niet van zijn chef te scheiden, waar deze over geene andere organen voor de bevelvoering beschikt.

Het is hier wellicht de plaats de bevelvoering van een detachement te bespreken. Juist bij den oorlog in het polderland zal het formeeren van betrekkelijk kleine detachementen, uit de drie wapens bestaande, zeer dikwijls voorkomen. Wanneer

van een regiment infanterie 2 bataljons worden gedetacheerd en de beide anderen in het divisieverband blijven, is het rationeel om den regiments-commandant met het bevel over het detachement te belasten.

De regiments-commandant beschikt voor de bevelvoering over een kapitein-adjutant, doch het zou zeer wenschelijk zijn, hem nog een bereden ordonnans-officier toe te voegen. In groote legers en in den grooten oorlog klemt dit minder, omdat de regimenten zwakker zijn (3 bataljons) en bovendien minder veelvuldig zelfstandige gemengde detachementen worden gevormd. Bovendien beschikt men in grootere legers per 6 bataljons nog over een brigadestaf. Bij eene divisie hebben wij — behalve de Chef van den Staf — twee stafofficieren, zoodat men slechts bij uitzondering er een aan een zelfstandig detachement zal kunnen toevoegen.

Verder heeft de regiments-commandant 7 ordonnansen om naar behoefte te gebruiken. Aannemende, dat de beide andere bataljons van het regiment in de hoofdmacht der divisie zijn gebleven, zullen deze 7 ordonnansen allen bij dit detachement zijn.

Bij afmarsch uit *Hillegersberg* zijn er 2 aan den Voorhoede-Commandant toegevoegd, zoodat de Regt. Ct. thans nog over 5 ordonnansen beschikt. Voorts 2 onderofficieren op rijwielen en 2 wielrijders bij den regimentsstaf en per bataljon 6 wielrijders. De 4 wielrijders van den regimentsstaf zijn nog beschikbaar; die van het I^e B^{on} zullen door den Voorhoede-Ct aan de voorhoede en aan de flankdekking zijn toegevoegd, terwijl die van het IIe B^{on} in de hoofdcolonne nog ter beschikking zijn.

Het is van veel belang om die wielrijders niet ontijdig in detachementjes te gebruiken. Het goed voorzien in den ordonnansendienst is eene zaak van zeer veel belang en vooral in polderland zal men daarbij veel meer nut hebben van wielrijders dan van cavaleristen, ook omdat het overbrengen der berichten dikwijls langs groote omwegen zal moeten geschieden.

Behalve aan de Ctⁿ van voorhoede en flankdekking worden

nog schriftelijke bevelen gezonden aan den Cav. Ct, de Treinen en berichten aan den Algem. Bevelhebber en aan de Neven-colonne. Totaal benoodigd dus 6 ordonnansen (c. q. wielrijders) van wie er 4 spoedig terug kunnen zijn.

De bevelen naar de sub III genoemde onder-commandanten, die zich of bij den Detachements-Ct of in de Hoofdcolonne bevinden, kunnen het beste mondeling worden gegeven.

Het is moeilijk te schatten hoeveel tijd in de werkelijkheid met het uitvoeren van deze bevelen gemoeid zal zijn, maar men zal daarvoor toch allicht $\frac{3}{4}$ uur moeten rekenen, zoodat de Kolonel A zich eerst ten $11\frac{3}{4}$ uur voor zijn persoon in snellen gang naar de voorhoede kan begeven. De voorhoede zelf heeft evenwel niet veel ophoud gehad, doch is van af 11 uur doorgemarcheerd.

Het zou aan bedenking onderhevig kunnen zijn om de voorhoede en de flankdekking zoover afzonderlijk vooruit te schuiven, maar in de eerste plaats zal men dit met verkenning-compagnieën wel meestal dienen te doen, wil men van den vijand iets te zien krijgen en toch zijne hoofdmacht niet al te veel bloot geven, doch in polderland bezit eene kleine afdeeling toch een groot verdedigend vermogen, zoodat eene offensieve onderneming van den vijand nog niet dadelijk tot vernietiging of zelfs tot een terugdringen van die compagnieën behoeft te leiden. Voorts heeft de artillerie ten N. van *De Kruisweg* eene zoodanige opstelling, dat zij de verkennende compagnieën krachtig kan steunen.

Er is nog een punt, waarop wij hier de aandacht wenschen te vestigen, n.l. het signaalgeven. In polderterrein zal het veel voorkomen, dat de troepenafdeelingen ver uit elkaar worden gezonden en bovendien door den aard van het terrein elkan- der niet dan langs groote omwegen per ordonnansen berichten kunnen doen toekomen. Ook zal 's vijands vuur dikwijls het verkeer door middel van ordonnansen zeer kunnen belem- mern. Daarom achten wij eene goed geregelde en met zeker-

heid werkende signaalverbinding door middel van vlaggen van hoog belang. Van dezen tak van dienst wordt ten onzent nog weinig werk gemaakt. Wel wordt in den winter door het kader nu en dan het seinen beoefend, maar meestal alleen om enkele overschietende onderofficieren en korporaals bezig te houden en wij zouden er dan ook niet op durven vertrouwen, dat het mogelijk is in een gevecht een goed geregelden signaaldienst in te richten. Het afspreken van enkele seinen, zooals wij hierboven met den artillerie-commandant aangaven, zal echter geene groote bezwaren ontmoeten. In Engeland wordt van het signaalwezen veel werk gemaakt.

Welke is in het hier besproken geval de meest geschikte plaats voor den detachements-commandant? Zooals wij boven aangaven, komt het aanbevelenswaardig voor, dat hij na het uitgeven der vereischte bevelen, zich naar de voorhoede begeeft. Wanneer mocht blijken, dat *Benthuizen* sterk bezet is, zoo sterk dat de voorhoede alleen den weerstand niet kan breken, dan blijft toch in de meeste gevallen de weg van *Den Hoorn* naar *Benthuizen* de meest waarschijnlijke aanmarsweg, omdat zowel die weg als het terrein ter weerszijden het beste gelegenheid geeft tot gedekte nadering. Ook zal de commandant door de voorhoede te volgen het gemakkelijkst op de hoogte kunnen blijven van den loop der verkenning.

Er zou ook iets voor kunnen zijn, zich voorloopig bij de artillerie op te houden, maar dan bevindt hij zich te ver achterwaarts en ziet persoonlijk te weinig van den loop der verkenning. Bij kleinere afdeelingen moet de commandant geen afstand doen van de mogelijkheid om zijne besluiten te nemen op persoonlijke waarneming.

Weliswaar wordt het nu voor den Ct. der flankdekking bezwaarlijker om zijne berichten naar den detachements-commandant te zenden, maar dit nadeel komt niet overwegend voor tegenover de hooger genoemde voordeelen. Bij groote afdeelingen, waar de Commandant toch niet alles kan overzien; doet hij beter op een centraal punt te blijven, waar de berichten hem gemakkelijker kunnen bereiken.

OPMERKINGEN OMTRENT HET TERREIN.

Wanneer men de stafkaart nagaat, blijkt het gehucht *De Kruisweg* te bestaan uit eenige boerderijen, omgeven door tuinen en vrij zwaar geboomte.

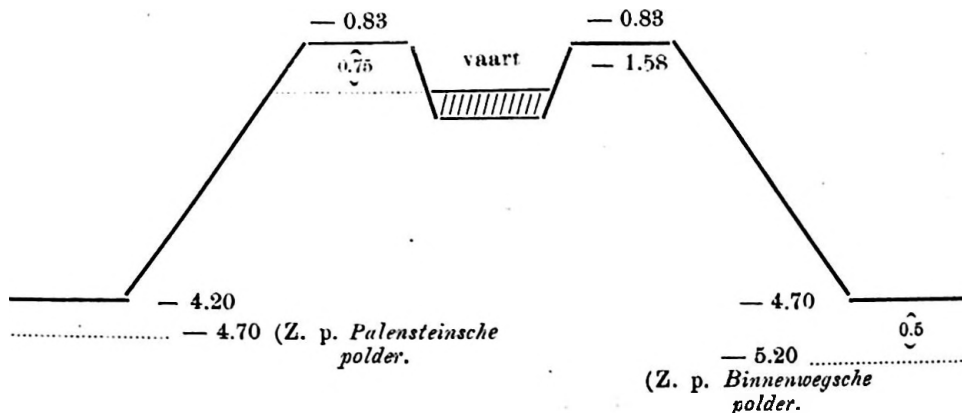
De landscheiding van *Schieland* en *Rijnland* heeft ten N. van *De Kruisweg* een breeden westelijken berm en is dus vermoedelijk een hooge dijk.

Door het gehucht loopt een vaart, genaamd *Boezemvaart*, waaruit men, mede in verband met de vele meer westwaarts gelegen molens, kan afleiden dat die vaart een aanmerkelijk hooger peil zal hebben dan de aangrenzende polders, zoodat de *Achterlaan* en de *Voorlaan*, uit den polder gezien, tamelijk hooge dijken moeten zijn.

De *Oostkade* en de *Noorddijk* maken op de stafkaart eveneens den indruk van vrij belangrijke dijken te zijn. Aangezien de polders, die zij van elkaar scheiden, echter niet veel in peil verschillen, kan men dit toch niet met zekerheid zeggen.

Wanneer men zich dan ook bij oefeningen binnenskamers een beeld wil vormen van het terrein in eene polderstreek, verzuime men niet den waterstaat ter hand te nemen. Deze zal ons dikwijls details doen kennen, die in de werkelijkheid op het terrein zouden opvallen.

De vaart van *Den Hoorn* naar *Benthuizen* behoort tot de vaarten en gronden, die een zelfde peil hebben als de dorpen *Zoetermeer—Zegwaard*, n.l. — 1.58 A.P. De *Binnenweegsche Polder* heeft een zomerpeil van — 5.20 A.P. en de *Palenstein-sche Polder* van — 4.65 à 4.85 A.P. Eene dwarsdoorsnede over die vaart met langs loopenden harden weg moet er dus ongeveer aldus uitzien.

Rekent men de kade gemiddeld 0.75 M. boven het peil van de vaart, dan ligt de Oostzijde bijna 4 M. boven het aangrenzende terrein en de Westzijde 3.5 M. Vermits eindelijk dergelijke kaden meestal met eene zeer flauwe helling in den polder afloopen, ontstaat er een breed talud ter weerszijden, waarlangs nadering van troepen zeer wel mogelijk is, ten minste niet noemenswaard door slooten wordt belemmerd.

Het water in *Benthuizen* (zie Schets N° 2) ligt op een zomerpeil van — 1.60 A.P., waaruit blijkt dat dit dorp vrij hoog ligt boven het omliggende terrein. Dit is een verschijnsel, dat zich in polderland herhaaldelijk voordoet. Bij het droogleggen van het terrein heeft men de ringdijken meestal gelegd ter weerszijden buiten om de dorpen, om het peil in de bebouwde kom niet te verlagen. Immers, dit zou aanleiding geven tot verzakken van den bodem, wanneer de waterdruk gewijzigd wordt, en daardoor allicht tot scheuren van muren en instorten van huizen. Oorspronkelijk lagen natuurlijk de dorpen op de hoogste gedeelten tusschen de veenen en plassen en bij de droogmaking kwamen er dijken omheen. Eene gelijke terreinconfiguratie als te *Benthuizen*, vinden wij te *Zoetermeer* — *Zegwaard*, *Hazerswoude* e. a.

Het maalpeil van den binnenboezem door het gehucht *De Kruisweg* ligt op — 1.59 A.P. De Zuidelijk gelegen polders hebben weer zomerpeilen van $\pm$ 5 M. — A. P., zoodat de *Achterlaan* en de *Voorlaan* minstens 3.5 M. boven die polders moeten uitsteken en daardoor dus geheel dekken tegen gezicht en tegen vuur.

Eene verkenning ter plaatse leerde nog enkele details van het terrein kennen. Het gedeelte van de landscheiding tusschen *Schieland* en *Rijnland*, tusschen *De Kruisweg* en *Hildam* is een zware hooge dijk met ter weerszijden breede taluds. Langs den benedenkant van het oostelijk talud kan eene infanterieafdeeling, en zelfs artillerie met afgezeten stukrijders, geheel ongezien van uit *De Kruisweg* marcheeren naar *Hildam*.

In het N. O. deel van den *Achterhoef Polder* vindt men eene zeer goede artilleriestelling, die geheel gedekt kan worden

ingenomen en van waaruit de rand van *Benthuizen* goed te zien is. De *Oostkade* teekent zich scherp af als een vrij hooge dijk, bezet met dicht bij elkaar staande knotwilgen. De kerk van *Benthuizen* met een glimmend pannen dak, alsmede de korenmolen *De Haas* zijn op grooten afstand te zien, ook het hooge geboomte van *Benthuizen* en *Benthorn*. Behalve de hoeve *Hildam* vindt men geene terreinvoorwerpen tusschen *De Kruisweg* en *Benthuizen*.

Langs den weg *Den Hoorn*—*Benthuizen* ligt een reeks boerderijen tegen de hellingen ter weerszijden, welke hellingen zeer breed zijn.

Om de boerderijen vindt men hoog hout alsmede vele tuinen. Van *Bouwclust* aan de *Oostkade* tot *Benthuizen* is de weg geheel open en ligt aanmerkelijk lager dan het dorp *Benthuizen*. Van uit *Benthuizen* ziet men wel het hooge geboomte om *De Kruisweg*, doch geene gemarkeerde punten. Wel ziet men zeer duidelijk de molens van *De Kruisweg*, terwijl ook de *Bleiswijkstraatsche weg* zich door de daarlangs staande hooge en bladerrijke boomen duidelijk afteekent.

Het terrein in de polders is meest bouwland, doch bezet met lage gewassen. De slooten zijn van weinig beteekenis, gemakkelijk over te springen, en geven bovendien eenige dekking. Het is een veel verbreid, maar niet altijd juist denkbeeld dat het voor eene verdedigende stelling gunstig is, wanneer de slooten evenwijdig aan de stelling loopen. Zeer dikwijls zijn die gewone slooten van weinig belang en in den zomer ook niet hoog opgezet. Zij geven dan een aanvaller meer voordeel dan nadeel, daar hij er dekking in vindt, door zich tegen den kant te leggen.

Belangrijke hindernissen vindt men slechts in de „togen”, die meest ongeveer loodrecht staan op de slooten en veelal $\pm$ 6 M. breed zijn of meer. Het is voor eene stelling, die men wil verdedigen, dan ook veel voordeliger wanneer op $\pm$ 500 M. één flinke „togen” er evenwijdig aan ligt, dan een groot aantal smalle slooten.

Of men in polderland goed kan waken nemen, hangt veel af van de weersgesteldheid en het jaargetijde, voorts van de belichting.

In den zomer, bij mooi zonnig en warm weer, belemmeren de opstijgende waterdampen het vrije uitzicht soms in ernstige mate. Vandaar, dat verafgelegen terreinvoorwerpen zich bij bewolkte lucht en koel weder veel helderder aan ons oog voordoen dan bij warm zomerweer. Een dorpsrand, die door de zon wordt verlicht, verliest zich veel meer in de evenzeer verlichte omliggende terreinen, dan wanneer de zon van ons standpunt achter het dorp staat, en dus in den rand zwaarder schaduwen worden gevormd. Vandaar, dat men tegen den middag, als de zon in het Zuiden staat, van uit *Benthuizen* veel duidelijker den rand van *De Kruisweg* ziet, dan van uit *De Kruisweg* den rand van *Benthuizen*.

Deze factor speelt in polderland eene grootere rol, aangezien de opstijgende dampen daar het uitzicht meer hinderen. Van veel belang, vooral voor artillerievuur, zijn scherp gemarkeerde punten als kerktorens, molens, verlichte daken met glimmende pannen enz. Tot zekere grens hangt de mogelijkheid om werkzaam vuur af te geven, meer af van de gelegenheid tot goede waarneming dan van den afstand.

De begaanbaarheid der polders heeft voor infanterie in den zomer meestal zeer weinig bezwaren, zoolang men niet op togten stuit. Voor artillerie is polderterrein echter uitsluitend langs de wegen te begaan; eenmaal op een weg zijnde, kan artillerie bij plotseling vuur niet meer uit de voeten; keeren zonder gedeeltelijk afspannen is veelal onmogelijk. Cavalerie kan zich wel beter dan artillerie bewegen, doch voor bepaalde gevechtswerkzaamheid is het terrein voor dat wapen geheel ongeschikt, tenzij afgestegen.

VERVOLG DER OEFENING.

Naar aanleiding van de door den Kolonel A gegeven bevelen kunnen nu de maatregelen worden besproken, die door de verschillende onder-commandanten worden genomen ter uitvoering der hun gestelde opdrachten.

1°. *Hoe handelt de Voorhoede-Commandant?*

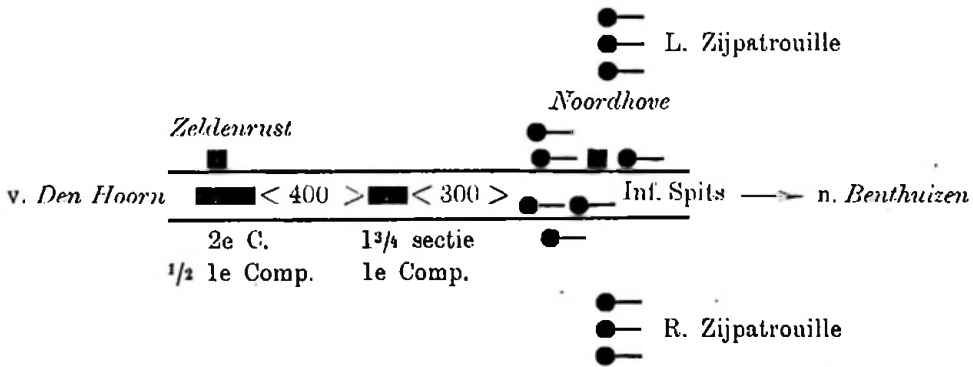
Op het oogenblik, dat hij het bovenbedoelde bevel ontvangt,

heeft ook hij reeds een beeld van den algemeenen toestand door de berichten, die bij hem zijn ingekomen van de wielrijders en die hij heeft doorgezonden aan den Detachements-Commandant. Het hoofd van den hoofdtroep der voorhoede, waar de Voorhoede-Commandant marcheert, zal zich omstreeks 11 uur bevinden bij de *Plastogt*. Men heeft daar eenigen tijd halt gehouden, doch marcheert nu door. Het is voorshands alleen van belang om *Den Hoorn* te bereiken en van daar langs den *Zegwaardschen weg* N. O. te marcheeren, hetgeen gedekt kan geschieden; aanleiding om nu reeds van formatie te veranderen, bestaat niet, daar men nog zeer ver van de tegenpartij verwijderd is.

Er wordt dus doorgemarcheerd tot bij *Noordhove*, waar men $\pm$ 1200 M. van *Benthuizen* is, doch zonder van daaruit gezien te kunnen worden. Inmiddels hoort men nu en dan enkele schoten, doch geen geregeld vuurgevecht, waaruit men opmaakt dat de wielrijders nog achter de *Oostkade* liggen, hetgeen nog eenmaal door een bericht wordt bevestigd. De vijand doet geene pogingen meer om uit het dorp te komen.

Omstreeks 12.15 min. n.m. is de voorhoede met de spits bij *Noordhove* aangekomen in de formatie als hieronder aangegeven:

De Voorhoede-Commandant besluit nu voorloopig met één compagnie de verkenning te verrichten en de andere bij *Noordhove* achter te laten.

Inmiddels is te 12 $\frac{1}{4}$ uur ons artillerievuur begonnen uit de

stelling ten N. van *De Kruisweg*. De artillerie vuurt langzaam, zoolang zij geen ander doel heeft dan den rand van het dorp, waarin men niet veel beweging kan zien.

De commandant der voorste compagnie zendt de rest der voorste sectie voorwaarts met opdracht zich rechts van den weg te verspreiden met 3 pas tusschenruimte tusschen de manschappen; de 2e sectie gaat bij *Noordhove* over eene zich aldaar bevindende brug en verspreidt links van de vaart, eveneens met 3 pas tusschenruimte.

De compagniescommandant bevindt zich achter de rechter sectie op den weg. Richting op de rechter sectie en in deze, richting op de linkergroep (spits.)

Het 2e peloton volgt langs den rechter wegberm op omstreeks 300 M. als ondersteuningstroep.

De vijand vertoont nu meer activiteit, want men mag aannemen dat deze bewegingen hem niet geheel verborgen zijn gebleven. Niettemin zal de aldus gevormde tirailleurlinie zonder veel moeite vooruit kunnen komen tot achter de *Oostkade* en tot in den N. O. rand van de uiterste hoeve in den *Palensteinschen Polder*. Aldaar wordt halt gehouden en ontwikkelt zich nu een levendig vuurgevecht met de verdedigers van den Zuidrand van *Benthuizen*. De wielrijders zijn in de tirailleurlinie opgenomen. Eene poging om vooruit te gaan, wordt voorloopig niet gedaan, daar men rustig wil verkennen en de zich thans vertoonende doelen door de artillerie wil laten beschieten.

Door het gevecht, dat ontstaat, zal men meer en meer inzicht verkrijgen in de bezetting van het dorp. Eene derde sectie krijgt bevel zoo gedekt mogelijk voorwaarts te gaan en gedekt door de hoeve *Bouwlust* zich langs den Zuidelijken voet van de *Oostkade* (die zich $\pm$ 2.5 M. boven den *Binnenwegschen Polder* verheft) naar den rechtervleugel te begeven en dien te verlengen. Hoezeer men vrij dicht op de vijandelijke stelling is ($\pm$ 500 M.) kan een dergelijke opmarsch, gedekt door de kade en de hoeve *Bouwlust*, wel gelukken, desnoods kruipende.

Tijdens het vuurgevecht gaan gevechtspatrouilles uit de flanken vooruit om nader te verkennen; deze worden afgezonden uit de 4^e sectie. Ver komen die echter niet. Inmiddels wordt ook het eigen artillerievuur krachtiger, daar de doelverkenner, die tot de *Oostkade* vooruitgaan, aan den batterijcommandant berichten hebben gezonden omtrent de bezetting van den Zuidrand van *Benthuizen*.

De Voorhoede-Commandant geeft bevel aan den Commandant der 1^e compagnie om het gevecht voorloopig sleepende te houden in front, doch te trachten aan den rechtervleugel de rechtersectie nog verder uit te schuiven en haar terrein te doen winnen tot aan de 1^e togt $\frac{1}{2}$ van *Benthuizen*. (Zie Schets No. 3).

Voorts wordt van de 2^e compagnie een peloton westelijk uitgeschoven tot aan de *Dwarstogt* in den *Palensteinschen Polder* om naar de *Benthuizer vaart* op te rukken. Het 2^e peloton blijft in reserve.

Het vuur van de tegenpartij begint wel eenigszins te verminderen, maar toch zullen die afdeelingen op den rechter- en linkervleugel slechts zeer langzaam, grootendeels kruipende terrein kunnen winnen.

De Detachements-Commandant, Kolonel A. zoekt een waarnemingspunt uit om het gevechtsveld te kunnen overzien; vermoedelijk op een hooiberg of op het dak van eene hoeve. Met een kijker kan hij van daaruit ook de bewegingen van de flankdekking tegen *Benthorn* gadeslaan ($\pm$ 2.5 K.M.)

Nu is het moeilijk het gevechtsverloop verder te schetsen. Men zal langzamerhand een indruk verkrijgen omtrent de sterkte der bezetting van *Benthuizen*. Het met geweld forceeren van de stelling zou in deze phase van den strijd geene aanbeveling verdienen. Een rustige strijd om de verkenning te bevorderen is hier geboden. Wanneer men den indruk verkrijgt, dat 's vijands vuur aanmerkelijk verzwakt, kan voorwaarts worden gegaan; het doel is hier echter nog geen beslissende aanval maar, eene verkenning; weet men dus dat de vijand nog krachtig kan stand houden, dan moet de voorhoede

niet vooruit stormen en geheel worden opgeofferd alvorens de hoofdmacht kan steunen. De vijand heeft vermoedelijk geene artillerie, anders had hij die nu wel in werking gebracht.

Vooral moet hier tegen overhaasting worden gewaakt; men zou daarmee veel kunnen bederven en zware verliezen lijden. Eerst het resultaat dezer verkenning moet den Detachements-Commandant tot het besluit brengen of hij met zijne hoofdmacht zal aanvallen en zoo ja, in welke richting.

Vandaar, dat bij de hier beschreven handeling nitsluitend wordt opgetreden met dunne en tamelijk lange tirailleurliniën. Per sectie kan men zonder bezwaar omtrent 120 M. front innemen, zelfs de sectiën nog op tamelijk ruimen afstand van elkaar brengen.

Niet genoeg kan er op worden gewezen, dat het hier geen beslissenden aanval geldt, doch eene poging om den vijand over breed front tot vertoon van krachten te noodzaken, zonder zelf te veel troepen in te zetten.

Zelfs die zeer dunne liniën hebben achter de *Oostkade* en in de randen der boerderijen zooveel defensief vermogen, dat zij in staat zijn om zeer krachtige offensieve pogingen van den vijand af te wijzen.

Het is te betreuren, dat ons Infanteriereglement feitelijk geene dunne tirailleurliniën kent. De sectie wordt reglementair steeds op eene ruimte van 50 M. verspreid; toch meen ik dat men daarvan bij de verkenning dikwijls zal moeten afwijken.

Waar men tot het verkrijgen van eene *beslissing* een ernstigen strijd om het vuuroverwicht voert, kan het noodig zijn om met dichte tirailleurliniën op te rukken, maar in de hier beschreven phase van het gevecht is dit nog niet gewenscht.

VERVOLG DER OEFENING.

Met de boven beschreven verkenning zal geruimen tijd verlopen.

Omstreeks $\frac{1}{2}$ 2 uur n.m. heeft de Kolonel A. het navolgende beeld van den algemeenen toestand:

De rechterflankdekking heeft zwakke vijandelijke afdeelingen -- enkele patrouilles -- uit *Benthorn* verdreven en is vervolgens doorgegaan tot aan den *Hoojeveenschen weg*, ongeveer ter plaatse waar de harde weg van de hoeve *Benthorn* uitloopt. De flankdekking verkent van daaruit verder tegen den Oostelijken uitgang van *Benthuizen*, waar nog krachtig tegenstand wordt geboden.

Tegenover de voorhoede wordt de strijd door de tegenpartij nog volgehouden, maar men heeft toch niet den indruk, dat het dorp zeer sterk bezet is. Die indruk kan evenwel geheel onjuist zijn, want de tegenpartij vertoont misschien niet meer troepen dan hij, met het oog op de sterkte van zijne tegenpartij, noodig acht.

Het peloton op den linkervleugel is doorgegaan tot aan de *Benthuizer vaart* en heeft daar geen weerstand gevonden.

Meer westelijk schijnt zich geen vijand op te houden, uit *Benthuizen* vuurt men nog.

Kolonel A. besluit nu den aanval door te zetten.

In welke richting zal men het beste de hoofdmacht gebruiken?

Zoowel bij *Benthorn* als bij *Bouwlust* kan men 's vijands stelling tot ongeveer 500 M. naderen, doch vandaar moet eene open ruimte worden doorschreden. Tegenover den Zuidrand is het terrein geheel open en ligt bovendien eene breede togt op ongeveer 400 M. van 's vijands stelling, *Bouwlust* kan echter ongezien worden bereikt en *Benthorn* niet, zoodat Kolonel A. het wenschelijker acht den hoofdaanval te verrichten op den westelijken uitgang van *Benthuizen* en voorts de artillerie dichterbij te brengen.

In verband met een en ander geeft Kolonel A. ten $\frac{1}{2}$ 2 uur de navolgende bevelen:

*I. Aan Commandant IIe Bataljon bij De Kruisweg
(schriftelijk per wielrijder).*

Marcheer over *Den Hoorn* naar *Benthuizen*. Onderweg zullen u nadere bevelen toekomen.

II. Aan Commandant Artillerie. (schriftelijk per wielrijder).

Aanval op *Benthuizen* wordt doorgezet met hoofdmacht langs den weg *Den Hoorn—Benthuizen*. Neem stelling bij *Hildam* en ondersteun den aanval. Een peloton van de artilleriedekking oprukken tot steun van de rechterflankdekking.

III. Aan Commandant rechterflankdekking (schriftelijk per ordonnans).

Ik zet met de hoofdmacht den aanval door op Zuidweststrand van *Benthuizen*. Artillerie komt bij *Hildam* in stelling. Houd met uwe compagnie stand aan den *Hoogeveenschen weg*, ter hoogte van den weg van *Benthorn*. Een peloton infanterie heeft bevel u te versterken.

IV. Aan Voorhoede-Commandant (mondeling).

Houdt voorloopig het gevecht sleepende in front. Ik zal de hoofdmacht laten aanvallen richting *Bouvolust—Benthuizen*. De artillerie komt in stelling bij *Hildam*. Voorhoede sluit zich bij den hoofdaanval aan.

V. Aan Treinen (schriftelijk per wielrijder).

Doormarcheeren naar *Den Hoorn* en aldaar nadere bevelen wachten.

BESCHOUWINGEN.

Het spreekt van zelf, dat geruimen tijd verloopt alvorens deze bevelen geheel zijn uitgevoerd. Het IIe Bataljon moet 5 K.M. afleggen tot *Noordhove* en wanneer men nog een half uur rekent voor schrijven en overbrengen van de bevelen, dan kan dit bataljon niet vóór 3 uur n.m. bij *Noordhove* zijn.

Gedurende dien tijd blijft het gevecht steeds sleepende gevoerd, dan wordt eens meer gevraagd, dan weer minder. Dergelijke gevechtspauzen zullen vermoedelijk in de werkelijkheid meer voorkomen dan men oppervlakkig meent, en het is goed zich daarin te denken. Bij onze manoeuvres met troepen zien wij helaas veelal eene overhaasting, die een verkeerd beeld van

de werkelijkheid geeft. Er *moet* bij manoeuvres voortdurend iets gebeuren en men geeft zich niet altijd voldoende rekschap van den tijd, die heengaat met overwegen van den toestand, uitgeven van bevelen en opmarcheeren der troepen. Het karakter van den strijd in polderland zal zijn een traag verloop.

Een energieke aanval behoeft zich niet te kenmerken door driftig voortdollen onder vijandelijk vuur.

Zou het hier niet beter zijn geweest om het IIe Bataljon reeds dadelijk te laten doormarcheeren? Men had dan niet zoo lang behoeven te wachten. Toch wil het mij voorkomen, dat een bedachtzaam optreden hier meer resultaten belooft en vooral minder aan terugslagen blootstelt. Zoolang men absoluut niets van 's vijands sterkte weet, niet weet of hij over artillerie beschikt en niet weet hoever zijne vleugels zich uitstrekken, is het altijd gevaarlijk zijne geheele macht zoover vooruit te brengen, dat men zich niet meer aan het gevecht kan onttrekken. Bovendien kan eerst uit de verkenning blijken of men *Benthuizen* uit de richting van *Den Hoorn*, dan wel over *Benthorn* wil aanvallen.

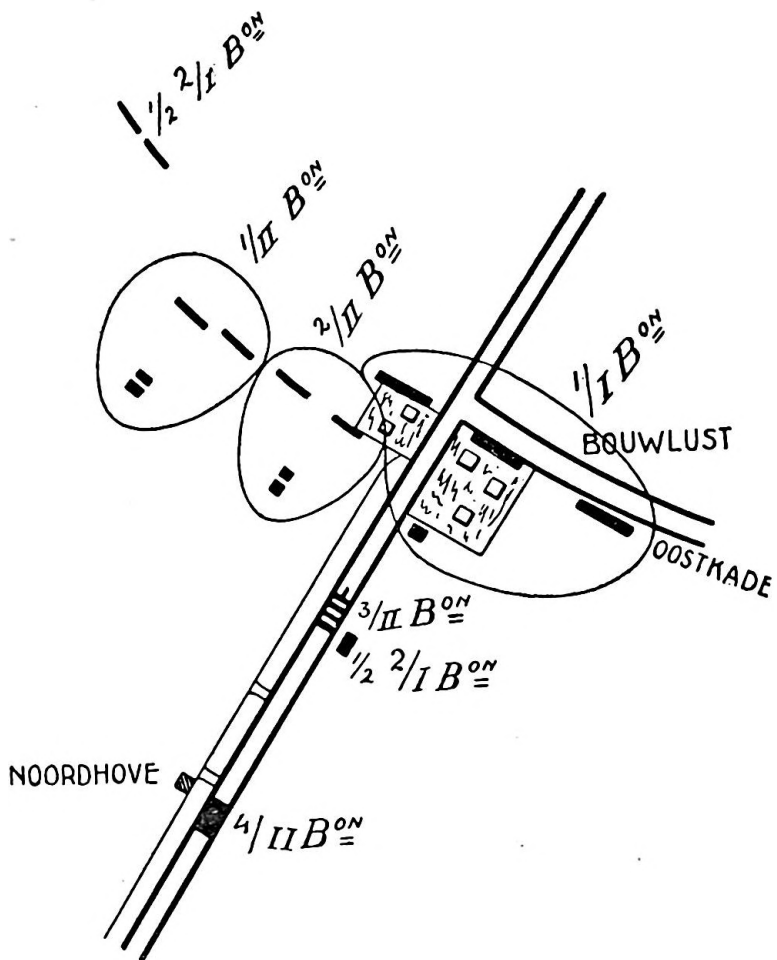
Stellen wij b. v. dat uit de verkenning was gebleken, dat de dijk langs de *Benthuizervaart* bezet was en dat de vijand artillerie had geplaatst nabij den Westuitgang van *Benthuizen*, dan zou het oprukken van het IIe Bataljon allicht bevelen zijn over *Hildam* en *Benthorn*, misschien nog meer Oostelijk.

In elk geval meen ik, dat de onzekerheid waarin de Commandant van het Detachement ten 11 uur verkeerde, het alleszins wettigde om het IIe Bataljon voorloopig aan *De Kruisweg* te laten. Het bevel om op te rukken kan eerst gegeven worden, zoodra de Kolonel A. zijn besluit heeft genomen omtrent de richting, waarin hij den hoofdaanval wil doorzetten.

De Kolonel A. rijdt het IIe Bataljon tegemoet tot *Zeldenrust* en licht den Bataljons-Commandant in omtrent den algemeenen toestand. Voorts geeft hij hem order om één compagnie in reserve op te stellen bij *Noordhove* ter beschikking van Kolonel A. en met drie compagnieën den aanval te ver-

richten op *Benthuizen*, daarbij ten Westen van den weg *Den Hoorn—Benthuizen*, aansluitende aan de voorhoedecompaniëen, die order hebben om den aanval mede te maken. De eigen artillerie heeft bevel om uit eene stelling bij *Hildam* den aanval te ondersteunen.

Het IIe Bataljon laat nu de 4^e comp. bij *Noordhove* en gaat met twee compagniëen nabij dezelfde hoeve over de vaart. Vervolgens gaan 2 comp. in voorste linie en 1 comp. in tweede linie voorwaarts, richting *Benthuizen*, (laatstgenoemde comp. blijft den weg volgen.)

De voorste compagniëen ontwikkelen elk twee sectiën in

dichte tirailleurliniën. De linkercompagnie zal weldra met een sectie den linkervleugel verlengen. De ondersteuningstroepen volgen op $\pm$ 300 M. en zullen zich in dit terrein al zeer spoedig eveneens moeten verspreiden, omdat het vijandelijk vuur te groote verliezen zou berokkenen en om beter over de slooten te kunnen springen. De comp. hebben zich het oogenblik oponthoud ten nutte gemaakt om aan de *Noord-hove* eenige planken mede te nemen voor het overgaan der slooten.

De 2^e comp. bezet de hoeve Westelijk van den weg en neemt daardoor een sectie van de 1 C. I B. in zich op, de 1^e comp. verlengt den linkervleugel, doch zal aanvankelijk meer moeite hebben om vooruit te komen in het open terrein. Toch zal het haar, dank zij het vuur der meer voorwaarts liggende linie, wel langzamerhand gelukken om met deze op gelijke lijn te komen. Inmiddels brengt de C^t 1^e C. I B. zijne laatste sectie in de tirailleurlinie en de Voorhoede-C^t laat het overgebleven peloton der 2^e C. I B. tot dicht achter de linie vooruitgaan.

Op de hier geschetste wijze zal nu de eigenlijke strijd om het vuuroverwicht ontstaan door infanterie en artillerie in nauw verband met elkaar. Het zal geene aanbeveling verdienen om te vroeg voorwaarts te gaan. Vooral moet er kalmte heerschen en eerst wanneer men de overtuiging heeft, dat 's vijands krachten aanmerkelijk beginnen af te nemen, kan men voorwaarts gaan.

Wanneer de vijand krachtig weerstand biedt en een goed gevoed vuur afgeeft, zal hij zich bloot moeten geven en dan noodzakelijk door infanterie- en artillerievuur verliezen lijden. Ook het peloton aan de *Benthuizer vaart* werkt krachtig mede.

VERVOLG DER OEFENING.

Op een gegeven oogenblik bemerkt men, dat 's vijands vuur plotseling zeer in hevigheid afneemt; men ziet beweging, men hoort fluitsignalen en bemerkt, dat de verdedigers eensklaps het gevecht afbreken. Nu is het oogenblik gekomen om met

de geheele linie voorwaarts te gaan en te trachten den rand van *Benthuizen* te bereiken.

Aan de artillerie wordt een sein gegeven om het vuur te staken. *Benthuizen* wordt bezet en men ziet door den *Benthuizer Noordpolder* den vijand haastig teruggaan. Door enkele afdeelingen wordt vervolgend vuur afgegeven, waarbij men aan de tegenpartij nog eenige verliezen toebrengt. Men schat nu den terugtrekkenden vijand op ongeveer een eskadron cavalerie en $\pm$ 200 infanteristen, waarvan de meesten met rijwielen. De terugtocht door den polder is blijkbaar met zorg voorbereid, want het overgaan van de togten heeft niet veel zwaarigheid.

Eene kleine infanterieafdeeling houdt achter de 1^e togt nog een oogenblik halt en geeft korten tijd vuur af op *Benthuizen*. Spoedig echter verdwijnen allen in N. richting.

Alvorens nu de maatregelen te bespreken, die de Kolonel A. neemt na het bezetten van *Benthuizen*, verdient het overweging ons een oogenblik aan 's vijands zijde te verplaatsen en na te gaan op welke wijze de verdediging daar werd gevoerd.

Noordpartij. (Zie Schets N°. 4.)

In welk algemeen verband de verdedigers van *Benthuizen* optreden, doet hier minder ter zake, doch wij hebben aangenomen dat het dorp werd vastgehouden door een detachement van één compagnie van 200 wielrijders en een eskadron cavalerie van 100 sabels, welk detachement in opdracht had 's vijands opmarsch zoolang mogelijk te vertragen.

Toen de nadering van de Zuidpartij werd gemeld, heeft de Detachements-Commandant zijne afdeelingen verdeeld als op Schets N°. 4 is aangegeven.

Bij *P* en *Q* zijn overgangen gemaakt. De rijwielen werden allen bij *P*. ten N. van de vaart gelaten. Voorts werden meer Noordwaarts over de 1^e en 2^e togtin den *Benthuizer Noordpolder* een groot aantal overgangen gemaakt. Enkele dammen, waarover de cavalerie kon gaan, zijn aanwezig.

Door den terugtocht op deze wijze voor te bereiden, behoefde

men niet zoo spoedig te wijken voor een druk op de vleugels, dan wanneer men langs de harde wegen op *Gelderwoude* of *Hazerswoude* had moeten teruggaan.

Het eerste artillerievuur van den aanvaller zal op het groote doel met weinig trefvlak vermoedelijk niet zooveel uitwerking hebben gehad, dat men een krachtigen verdediger daarmede tot het verlaten van zijne stelling zou kunnen noodzaken.

VERVOLG DER OEFENING.

Keeren wij thans terug tot den aanvaller op het oogenblik, dat hij *Benthuizen* heeft bezet. Het vervolgend vuur door infanterie zal al spoedig niet veel succes meer hebben. Gaarne zou men zeker aan de artillerie nog het woord verleenen om den Noordwaarts uitwijkende wielrijders en cavaleristen verliezen toe te brengen, maar een spoedig aantrekken van de batterij door den polder zal op groote bezwaren stuiten.

Toch behoeft het hier geenszins buitengesloten te zijn. Wanneer de commandant der batterij tijdig zijne terreinverkenner heeft uitgezonden, kan hij weten dat de voetpaden naar *Benthorn* gedeeltelijk over dammen de togten overschrijden, blijkbaar omdat die paden ook worden gebruikt door oogstwagens. Dit is echter niet het geval met alle voetpaden; doch alleen het pad langs de *Limiettoegt* loopt geheel door tot den *Noorddijk*. Over de sloot Noordelijk langs den *Noorddijk* loopt evenwel slechts een vonder, zoodat men tijdig een overgang zou moeten maken.

Hieruit volgt de noodzakelijkheid voor den Artillerie-C^t om bijtijds het terrein te verkennen, met het oog op een mogelijken opmarsch en desnoods aan de infanteriedekking op te dragen enkele overgangen te maken.

Aangezien de tegenpartij geene artillerie bezit, kan de Artillerie-C^t zeer rustig zijn vuur afgeven en alle verdere maatregelen nemen.

De vraag is nu, welke maatregelen de Kolonel A. neemt

na het bezetten van *Benthuizen*, waarmede hij de taak heeft volbracht, die hem was opgedragen.

Bevelen van Kolonel A.

- I Aan Artillerie (mondeling) per ordonnans langs de Oostkade.*
Oprukken naar *Hoogeveensche weg. t/N. van Benthorn* en aftrekkenden vijand onder vuur nemen.
- II Aan C^t. II Bataljon (mondeling).*
Bataljon verzamelen bij Westuitgang van *Benthuizen*. Een compagnie aanwijzen om dorp te doorzoeken en brand te blussen.
 $\frac{1}{2}$ sectie naar *Noordhove* om treindekking over te nemen.
Een compagnie vooruitschuiven richting *Gelderwoude* ter beveiliging.
- III Aan C^t. I^c Bataljon (mondeling).*
Bataljon verzamelen bij den korenmolen *De Haas*.
Een compagnie aan *Noordzijde Vaart*.
Een compagnie aan Oostelijken uitgang *Benthuizen* beveiligt richting *Hazerswoude* en *Hoogeveensche weg*.
- VI Aan C^t. Wielrijders (mondeling).*
Eene patrouille ter verkenning naar *Hazerswoude* en eene patrouille ter verkenning tot Noordrand *Gelderwoude*.
- V Treinen (schriftelijk per wielrijder).*
Oprukken naar *Noordhove*; infanterie neemt dekking over.
Cavaleriedekking dirigeeren naar *Bouwlust*.
- VI Aan C^t. Cavalerie (mondeling per ordonnans).*
Geheele peloton verzamelen bij *Bouwlust*.
- VII Bericht aan den algemeenen bevelhebber en aan de nevenscolonne.*

Ten 5 ure n.m. *Benthuizen* bezet na een vrij hevig gevecht. Vijand trok terug door den *Benthuizer Noordpolder* in Noordelijke richting. Naar schatting was *Benthuizen* bezet door $\pm$ 200 infanteristen op rijwielen en een eskadron cavalerie. Artillerie werd niet gezien. Ik zend patrouilles uit ter verkenning en blijf te *Benthuizen*.

BESCHOUWINGEN.

De toestand is van dien aard, dat er niet veel kans bestaat

op aanvallende bewegingen van den vijand. Het detachement wordt te *Benthuizen* verzameld en met veiligheidsmaatregelen vooruitgeschoven. Aanvankelijk worden enkele wielrijderpatrouilles vooruitgezonden. Later nog enkele cavaleriepatrouilles om voeling met de tegenpartij te onderhouden. Van veel belang is het doorzoeken van het dorp om gewonden op te zoeken, alsmede vijandelijke soldaten, die zich mogelijk nog verborgen houden.

Bezetten van gemeentehuis en postkantoor.

Het is niet wenschelijk direct tot eene krachtige vervolging over te gaan; met het bezetten van *Benthuizen* heeft de Kolonel A. aan zijne opdracht voldaan en het ligt niet op den weg van dergelijke kleinere detachementen om op eigen gelegenheid ver strekkende vervolgingen te ondernemen.

De artillerie rukt wel op, doch komt niet meer tot werkzaamheid.

VERVOLG DER OEFENING.

Ten 6 ure n. m. komt een bericht in van den commandant der linkernevencolonne, luidende :

Blessepaard t/Z. van Stompwijk 25 Mei
5 u. 30 n. m.

Na een ernstig gevecht heeft mijn detachement omstreeks 4 u. 30 n. m. *Stompwijk* bezet. Krachtig artillerievuur uit eene stelling t/O. van *Voorschoten* noodzaakt mij evenwel met mijne hoofdmacht terug te gaan tot in den *Zoetermeerschen Meerpolder*. De bezetting van *Stompwijk*, vermoedelijk 2 comp. infanterie en 1 eskadron cavalerie trok terug richting *Zoeterwoude*.

De Kolonel
B.

Even later komt een bericht van den Divisie-Commandant, luidende :

Zoetermeer—Zegwaard 25 Mei 5.45 n. m.

De vijand heeft eene sterke stelling bezet in de lijn *Voor-*

schoten—Zoeterwoude, vermoedelijk loopende tot *Koudekerk*, en hij schijnt van plan daar krachtig weerstand te bieden. De marsch van onze troepen wordt heden niet verder voortgezet. De hoofdmacht der Divisie overnacht te *Zoetermeer—Zegwaard*; twee eskadrons te *Alphen aan den Rijn*; een gemengd detachement t/Z. van *Stompwijk*, Uw detachement overnacht te *Benthuizen*. Het wordt te 7 ure n. m. versterkt met het IIIe Bon 2^e Regt. Infanterie en de 2^e Batterij 3^e Regt. Veld-Artillerie met den Afd. Staf I Afd. Verplegingsvoorraad heden avond 9 uur aanvullen bij *Den Hoorn*, waar de Intendant der Divisie nadere aanwijzingen zal geven. Uwe kantonnementen mogen zich niet verder Zuidelijk uitstrekken dan tot *Leeuwenhoef* (inbegrepen).

Generaal-Majoor

Q.

De troepen hadden, na zich te *Benthuizen* verzameld te hebben, allereerst, voor zooveel noodig, de munitie aangevuld uit de bataljonscaissons en vervolgens werd achter de geweren gerust in afwachting van nadere bevelen van den Divisie-Commandant.

De geneeskundige dienst gaat onmiddellijk aan het werk om de gewonden van beide partijen te verzamelen. Tijdens het gevecht was reeds eene hulpverbandplaats ingericht in eene hoeve, Oost van den weg *Benthuizen—Zoetermeer*, welke verbandplaats nu het karakter verkrijgt van hoofdverbandplaats, door hulp van het detachement verbandplaatsafdeeling, dat oprukt. Over de verrichtingen van den geneeskundigen dienst zullen wij hier evenwel niet verder uitweiden, ons refereerende aan de hoogst belangrijke applicatorische studie op dit gebied van de H. H. QUANJER en DUFOUR in de »Verslagen, Rapporten en Memoriën.»

Enkele gevangenen, die men heeft gemaakt, worden onderzocht, ontwapend en vervolgens onder gewapend geleide (1 sergeant geleider en 1 man per 20 gevangenen) opgezonden naar *Zoetermeer*.

Na ontvangst van bovenbedoeld bericht van den Divisie-

Commandant ontbiedt de Kolonel A. den Artillerie-Commandant en de beide Bataljonscommandanten met hunne adjudanten, voorts den Ct. van het peloton cavalerie en geeft mondeling de noodige bevelen voor het onderbrengen der troepen.

Reeds voordat het bericht van den Divisie-Ct. inkwam, heeft de Kolonel A. het dorp vluchtig verkend, omdat de mogelijkheid reeds werd verondersteld, dat men aldaar nachtkwartier zou moeten houden.

Van overleg met het gemeentebestuur zal niet veel kunnen komen, al zou het nog aanwezig zijn; ook van de bevolking zal men vooreerst wel niet veel zien, aangezien men mag aannemen dat de meeste bewoners voor het artillerievuur zijn gevlucht.

Het meeste baat zal men vinden wanneer het gelukt den veldwachter te hulp te roepen. Blijkt deze niet willig dan zijn er wel dwangmiddelen op hem toe te passen. Enkele rijksdaalders zullen misschien hunne uitwerking ook niet missen.

Wij nemen voorts aan, dat uit patrouilleberichten is gebleken, dat noch *Gelderwoude*, noch *Hazerswoude* bezet zijn bevonden, doch dat patrouilles aan de *Strook* en *Ringdijk* weder werden beschoten.

BEVELEN.

Benthuisen 25 Mei 6 u. 15 n. m.

Detachement

(gedicteerd).

2e Regt. Infie.

LEGERINGSBEVEL.

1° De uit *Benthuisen* verdreven vijandelijke troepen zijn in N. richting teruggetrokken.

De hoofdmacht van onze Divisie is te *Zoetermeer—Zegwaard*.

Ons detachement, dat te 7 ure n. m. wordt versterkt met één bataljon en één batterij, houdt nachtkwartier te *Benthuisen*.

2° *Dislocatie.*

I *Benthuizen* Oostelijk van de brug over de Vaart t/W.
2 R. I. van den korenmolen *De Haas*, tot aan den weg
naar *Hazerswoude*.

II *Benthuizen* van en met de Kerk tot en met den
2 R. I. Westuitgang.

III *Benthuizen* van de brug over de vaart t/W. van den
2 R. I. korenmolen *De Haas* tot aan de Kerk.

1^e Batterij *Benthorn*.

2^e Batterij hoeven t/Z. van driesprong weg naar *Hazerswoude* in overleg met Ct. I^e Bon 2e R. I.

Cavalerie in rajon IIe Bon 2e R. I. te regelen in overleg met den Bons-Ct. Wielrijders als Cavalerie. Treinen de hoeven van en met *Noordhovet*/m *Bouwlust*. Uitgezonderd de treinen wordt het geheel als één kantonnement beschouwd.

1e Off. van Piket, een Kapitein van het IIe Bataljon.

3e *Voorposten.*

a Van $\frac{I}{2 \text{ R. I.}}$, $\frac{3}{4}$ compagnie op den weg naar *Hazerswoude* $\pm$ 500 M. t/Z. van den Westuitgang van dit dorp: $\frac{1}{4}$ compagnie bij *Veldlust* ten N/O. van *Benthorn*.

b Van $\frac{II}{2 \text{ R. I.}}$ een compagnie te *Gelderwoude*.

De Bataljonscommandanten geven nadere bevelen.

4° *Kantonnementsbeveiliging.*

1 sectie Politiewacht bij de Kerk; $\frac{v}{h}$ IIe Bon.

$\frac{1}{2}$ sectie Kant. wacht driesprong naar *Hazerswoude*;
 $\frac{v}{h}$ IIe Bon.

$\frac{1}{2}$ sectie Westuitgang; $\frac{v}{h}$ I^e Bon.

$\frac{1}{2}$ sectie *Benthorn*; $\frac{v}{h}$ I^e Bon.

$\frac{1}{2}$ sectie Treinkantonnement; $\frac{v}{h}$ IIe Bon.

Nader te regelen door de Bataljons-C^{tn}.

5° *Verzamelplaats.*

I^e Bon straatweg door *Benthuizen*, hoofd bij Oostuitgang, front Oost.

IIe Bon straatweg door *Benthuizen*, hoofd bij Westuitgang, front West.

IIIe Bon tusschen I en II, front West.

2^e Batterij *Hoogeveensche weg*, hoofd bij Oostuitgang *Benthuizen*, front West.

1^e Batterij achter de 2^e.

Cavalerie op den weg naar *Den Hoorn*.

Wielrijders bij de Kerk.

Treinen op den weg naar *Zegwaard*, hoofd bij *Bouwlust*, front Noord.

6° *Verpleging.*

Levensmiddelen van den bagagetrein gebruiken.

Heden avond 7 uur distributie bij de Kerk van levensmiddelen en fourage, te regelen door den verplegingsofficier I^e Bon.

Alle voertuigen van af 10¹/₂ uur opgeladen.

7° Ik logeer tegenover de Kerk.

8° Ten 10 uur n. m. rapport op het Gemeentehuis; daarbij de bataljons-adjudanten, een officier der artillerie en de commandanten van de cavalerie, wielrijders en groote trein.

9° Het woord is »schroevendraaier».

De Kolonel

A.

BESCHOUWINGEN.

Een afzonderlijke kantonnementscommandant wordt niet aangewezen. Vandaar, dat sommige details, die in een kantonnementsbevel t'huis behooren, nu in dit bevel zijn geregeld.

Alle nadere bevelen omtrent voorposten en kantonnementsbeveiliging worden geregeld door de commandanten van het I^e en IIe Bataljon.

Van het IIIe Bataljon zijn geene afdeelingen voor de beveiliging aangewezen, omdat dit bataljon eerst later aankomt en het van belang is de afdeelingen zoo spoedig mogelijk uit te zetten.

Het plan bestaat echter om van dit bataljon gedurende den nacht sterke patrouilles uit te zenden, zoowel te land als te water.

Aan den Ct. van het IIIe Bon, van de I^e Afd. Art., en aan den Trein-Ct. wordt door den regimentsadjutant een uittreksel gezonden van bovenbedoeld bevel.

BEVELEN DOOR DE BATALJONS-COMMANDANTEN TE GEVEN.

I Bataljon verzamelt de compagnies-commandanten, deelt hun het legeringsbevel mede en gelast het navolgende :

4^e Cie. De compagnies-commandant begeeft zich met drie sectiën op den weg naar *Hazerswoude* en stelt zich op $\pm$ 500 M. ten Zuiden van den Westuitgang van dat dorp.

Te bewaken den weg door *Hazerswoude*, den *Bentweg* en de *Limiettocht* in den *Benthuizer Noordpolder*. Bij een vijandelijken aanval voor overmacht terugtrekken op *Benthuizen*.

Een sectie van uwe compagnie onder bevel van een luitenant wordt geplaatst bij *Veldlust*. Deze luitenant bij mij om nadere bevelen te ontvangen. (De Lt. wordt onmiddellijk ontboden.)

2 Cie. $\frac{1}{2}$ sectie Kantonnementswacht bij den Oostelijken uitgang van *Benthuizen*.

Een dubbelpost op den *Hoogeveenschen weg* en een op den weg naar *Hazerswoude*.

Patrouilleeren langs Noordzijde *Benthuizer vaart* tot aan den Westuitgang *Benthuizen*.

$\frac{1}{2}$ sectie stelt zich te *Benthorn* onder de bevelen van den Ct. der 1^e Batterij.

3 sectiën oordbivak bij Oostelijken uitgang (drie huizen ter beschikking.)

Een luitenant van Piket aanwijzen. -

3^e Cie. Oordbivak in de huizen tusschen de brug in het dorp en den molen.

1^e Cie. Oordbivak in Oostelijk deel van het dorp ten Zuiden van den weg. De daar aanwezige groote hofsteden en schuren moeten ter plaatse worden belegd in overleg met den C^t. der 2^e Batterij, die daar eveneens oordbivak betreft.

Een luitenant van den dag aanwijzen.

Ik betrek kwartier in een huis tegenover den *Koren-molen*.

Het eten wordt bij de compagnieën bereid en naar de gedetacheerde afdeelingen gezonden.

Van elke compagnie ten 6³/₄ uur de fourier en 6 man bij den *Korenmolen* ter beschikking van den Luitenant-Kwartiermeester om levensmiddelen te ontvangen.

Inmiddels meldt zich een luitenant van de 4^e Cie om bevelen te ontvangen voor het bij *Veldlust* te plaatsen detachement:

»Marcheer met uwe sectie naar *Veldlust*, gelegen aan den
»*Hoogeveenschen weg* $\pm$ 1500 M. Oostelijk van *Benthuizen*,
»en beveilig *Benthuizen* tegen vijandelijke ondernemingen
»nit Oostelijke richting. De vijand is in N. richting terugge-
»trokken, hetgeen niet buitensluit dat kleinere afdeelingen
»langs den *Hoogeveenschen weg* zouden kunnen naderen.

»Onze cavalerie bevindt zich te *Alphen* ($\pm$ 10 K. M.
»recht N. O. van *Benthuizen*.) Rechts van U staan geene
»troepen. Links een detachement op den weg naar *Hazers-*
»*woude*. Een kantonnementswacht bij den Oostuitgang
»van *Benthuizen*. Te *Benthorn* ligt eene batterij veld-art.
»met $\frac{1}{2}$ sectie inf^{ie}.

»Bij overmachtigen aanval terugtrekken naar *Benthorn*.

»Het eten wordt toegezonden van uwe comp.

»De sectie mag niet onder dak worden gebracht.

»Het woord is »*schroevendraaier*».

Verzamelplaats (tevens appèlplaats) op den weg door *Bent-*

huizen, hoofd bij Oostuitgang, front Oost. Volgorde $3\frac{1}{4}$, 2e Cie, 1e Cie, 3e Cie.

Bij alarm aantreden op de verzamelplaats; batterijen en trein in de parken; patrooncaissons bij den *Korenmolen*.

Compagnieskarren moeten vanaf 10 uur geheel opgeladen bij den *Korenmolen* staan. Gedurende den nacht moet in elk gebouw, waarin troepen zijn, licht branden. Nadat deze bevelen uitgegeven zijn, marcheeren de voorposten en kantonnementswachten af en gaan de overige troepen naar hunne kwartieren.

Het getal beschikbare woningen is niet groot voor $2\frac{3}{4}$ compagnie en 1 batterij, zoodat een deel der manschappen misschien in de open lucht zal moeten overnachten. Vooral ten Zuiden van den Oostuitgang bevinden zich evenwel eenige zeer groote boerderijen met ruime schuren, waar plaats zal worden gevonden voor een groot aantal menschen en paarden. Juist om alle ruimte zooveel mogelijk te gebruiken, werden een compagnie en een batterij in hetzelfde vak gelegd. Men zal bovendien in ruime mate afdaken kunnen maken tegen de huizen.

In denzelfden geest als hier door den Commandant van het 1^e Bataljon werd gehandeld, zullen ook de andere Afdeelings-Commandanten hunne bevelen moeten geven. Hoe eerder de troepen in hunne kwartieren zijn, hoe beter.

VERVOLG DER OEFENING.

In den avond van den 25^{en} Mei komt de adjudant omstreeks 9 uur van het rapport bij den Divisie-Commandant te *Zoetermeer* terug en brengt de navolgende order mede. (Zie Schets No. 5.)

Bevelen voor 26 Mei.

1° Blijkens ingekomen berichten heeft de tegenpartij eene sterke stelling ingenomen, loopende over *Voorschoten--Zoeterwoude* en *Weipoort*. Naar het schijnt staan zwakke afdeelingen ten Z. van *Koudekerk*.

's Vijands linkervleugel is niet met zekerheid bepaald.

2° Mijne divisie 1) legert heden met sterke detachementen te *Benthuizen* en in den Noordrand van den *Zoetermeerschen Meerpolder*, met de hoofdmacht te *Zoetermeer—Zegwaard*.

3° Mijne voornemen is de vijandelijke stelling morgen met het aanbreken van den dag aan te vallen.

4° Algemeen plan van aanval voor 26 Mei.

Oprukken tot krachtige verkenning:

<p>A. 3 Bataljons Infanterie 2 Batterijen Veld-Art. 1 Peloton Cavalerie 20 Wielrijders. 1 Sectie Genietroepen</p>	}	<p>uit den <i>Zoetermeerschen—Meerpolder</i> richting <i>Zoeterwoude</i>.</p>
---	---	---

<p>B. 1 Bataljon Infanterie 10 Wielrijders</p>	}	<p>richting <i>Broekweg—Zuidbuurt Zoeterwoude</i>.</p>
--	---	--

<p>C. 3 Bataljons Infanterie 2 Batterijen Veld-Artillerie 1 Peloton Cavalerie 20 Wielrijders 1 Sectie Genietroepen</p>	}	<p>van <i>Benthuizen</i> richting <i>Gelderwoude—Weipoort</i>.</p>
--	---	--

<p>D. 3 Bataljons Infanterie 2 Batterijen Veld-Artillerie 2 Pelotons Cavalerie 20 Wielrijders 1 Sectie Genietroepen</p>	}	<p>van <i>Zegwaard</i> richting <i>Benthuizen—Hazerswoude Koudekerk—Leiden</i>.</p>
---	---	---

Afmarsch een uur voor het aanbreken van den dag.

Benthuizen moet door het detachement C ten 5¹/₂ uur v.m. geheel ontruimd zijn.

---

1) Bestaat uit 4 regn. van 4 bataljons Inf. (hierbij aangenomen, dat twee bataljons zijn gedetacheerd) 2 eskadrons Cav., 3 afdn. van 3 batt. Veld-Art. en 1 comp. Genietroepen. Voorts Treinen voor memorie.

- E. Ik volg voorloopig tot *Benthuizen* met eene reserve van
- 4 Bataljons Infanterie
  - 3 Batterijen Veld-Artillerie
  - 1 Eskadron Cavalerie
  - 80 Wielrijders
  - Divisie Pontontrein
  - 1 Sectie Genietroepen.

5° Treinen Memorie.

De Generaal-Majoor
X.

Gevraagd:

Bevelen van den Kolonel A. te *Benthuizen* voor het detachement C.

Alvorens over te gaan tot het beschouwen van de maatregelen, die voor den volgenden dag worden genomen, is het noodig nog even te verwijlen bij de troepen te *Benthuizen* gedurende den avond en nacht.

Het spreekt wel van zelf, dat de Kolonel A. het van veel belang acht om de eenmaal met den vijand verkregen voeling niet te doen verloren gaan. Behalve de patrouilles van de voorpostenafdeelingen worden dus gedurende den nacht ook van de hoofdmacht enkele verkenningspatrouilles op grooteren afstand vooruit gezonden. Het zou weinig doeltreffend zijn om de Cavalerie te nemen, omdat men die vooral in deze terreinen, bij nacht, op grooten afstand kan hooren aankomen. Ook wielrijders kunnen niet geacht worden hiervoor het meest in aanmerking te komen, vooreerst omdat zij bij dag reeds zware diensten gehad hebben, maar ook omdat zij vooral voor den nachtelijken patrouilledienst, waarbij het er dikwijls op aankomt buiten de wegen over vaarten en plassen te sluipen, minder geschikt zijn. Daarentegen kan eene infanteriepatrouille onder een energieken commandant dikwijls naderen langs wegen en vaarten, waar de tegenpartij haar allerminst verwacht.

In het hier behandelde geval zal het nieuw aangekomen IIIe Bataljon, dat nog niet in gevecht is geweest, er het meest voor in aanmerking komen om gedurende den nacht eenige officierspatrouilles, elk ter sterkte van een groep vooruit te zenden om te verkennen in de richting *Weipoort, Groenendijk* en *Koudekerk*.

Nadat de Kolonel A. omstreeks 9 uur n. m. de bevelen heeft ontvangen van den Divisie-Commandant, waaruit blijkt dat zijn detachement den volgenden morgen met het aanbreken van den dag voorwaarts moet gaan in de richting *Gelderwoude—Weipoort*, komt het er op aan bevelen uit te geven, opdat de troepen op het gewilde uur voor den afmarsch gereed staan. Hoe die afmarsch moet geschieden en hoe het detachement daartoe wordt verdeeld, behoeft nog niet des avonds te worden uitgegeven; integendeel, het is veel beter daarmee te wachten tot den volgenden morgen, omdat men dan nog rekening kan houden met de berichten, die gedurende den nacht inkomen.

Op het detachementsrapport ten 10 ure n. m. wordt dan ook alleen uitgegeven, dat de troepen ten 2 ure v. m. 1) op de verzamelplaatsen gereed moeten staan. In het bijzonder wordt aanbevolen om bij het verzamelen de grootst mogelijke stilte in acht te nemen. (Zie punt 547 Inf. Reglement II).

De Kolonel A. zelf heeft, na zich in den toestand te hebben ingedacht, zich ten 9 $\frac{1}{2}$ uur ter ruste begeven, met last hem ten 1 ure weder te wekken. Op het detachementsbureau blijft gedurende den geheelen nacht één officier waken om de inkomende berichten in ontvangst te nemen en te beoordeelen of het noodig is den Detachements-C^t daarmee direct in kennis te stellen. Voor dezen nacht wordt die taak opgedragen aan een officier van het IIIe B^{on}.

---

1) Tegen 3.30 v. m. begint het licht te worden.

Uit den nachtelijken patrouillegang bleek het navolgende :

- I Eene patrouille stuitte ten 11 ure n. m. op een dubbel-post op den *Gemeenen Puinweg* naar *Koudekerk* $\pm$ 1000 M. t/Z. van den spoorweg.
- II Eene patrouille ging van *Hazerswoude* recht Noord tot aan de *Schutsluis* tusschen den *Polder Nieuw Groenendijk* en den *Gemeenewegschen Polder*. Vandaar langs de vaart N. gaande, vond men een post *aan den Rijn* staan. *Koudekerk* scheen slechts zwak bezet.
- III Patrouilles naar *Weipoort* bevonden voorposten tot $\pm$ 1000 M. t/Z. van de *Schutsluis* bij *Weipoort*, zoowel langs den *Weipoortschen weg* als langs den *Broekweg*.
- IV Eene patrouille ging te water langs de *Burmade Slinger Watering* en langs de *Hoogeveensche vaart*, onder den spoordijk door bij *Groenendijk* en vond *aan den Rijn* geene troepen. Westelijk gaande langs den spoorweg, vond men aan *de Vliet* een post, naar schatting van $\pm$ 20 man.

Dit bericht kwam ongeveer half twee in.

De Kolonel A. heeft het voornemen opgevat om langs verschillende wegen met betrekkelijk kleine afdeelingen te verkennen en zijne hoofdkrachten niet te spoedig aan 's vijands vuur bloot te stellen, vooral niet, zoolang hij nog niet heeft vastgesteld in welke richting de hoofdstoot moet worden toegebracht.

Wel komt het er echter op aan zich te nestelen op korten afstand van den vijand.

Ten 2 $\frac{1}{4}$ ure v. m. wordt op de verzamelplaats het navolgende bevel mondeling aan de troepencommandanten uitgegeven. (Zie Schets No. 6.)

Benthuisen 26 Mei 1903 2 $\frac{1}{4}$ uur v. m.

1° De vijand heeft *Weipoort* bezet.

Zijne voorposten staan ongeveer een uur gaans van ons af.

- 2° Ons detachement verricht eene krachtige verkenning tegen *Weipoort*. Bij het ontmoeten van ernstigen weerstand wordt het gevecht evenwel voorloopig niet doorgezet.
- 3° a. Ct III^c Bon met $\frac{1.2 \text{ III}}{2 \text{ R. I.}}$ marcheeren langs *Puinweg*, *Bentweg*, *Burmade Slinger Watering* en verkennen tegen *Weipoort*.
- b. $\frac{3.4 \text{ III}}{2 \text{ R. I.}}$ gaan voorwaarts langs den weg *Gelderwoude—Weipoort*.
- c. Ct Ic Bon met $\frac{1.2 \text{ I}}{2 \text{ R. I.}}$ gaan voorwaarts langs de *Benthuizer vaart*, *Zuid-Westrand Drooggemaakte Gelderwoudsche Polder*, tusschen *Oude* en *Nieuwe Gelderwoudsche Polder* door, overschrijden de *Weipoortsche Vliet* en rukken langs den *Weipoortschen weg* voorwaarts.
- d. $\frac{3.4 \text{ I.}}{2 \text{ R. I.}}$ marcheeren naar ontmoetingspunt van *Broekweg* met *Ringdijk* ($\pm 1200 \text{ M. t/N. van Gelderwoude}$) en wachten daar nadere bevelen.
- e. De beide batterijen marcheeren naar *Gelderwoude* en stellen zich daar gedekt op, in afwachting van nadere bevelen.
- f. $\frac{\text{II}}{2 \text{ R. I.}}$ (voorposten) verzamelen ten 5 ure v. m. te *Gelderwoude*.
- g. Sectie Genietroepen bij $\frac{3.4 \text{ I.}}{2 \text{ R. I.}}$
- h. Peloton Cavalerie met treinen blijven voorloopig aan de hoeve *Kent U Zelve*, den weg vrijlatende.
- i. Wielrijders marcheeren met de artillerie en voorzien in de onmiddellijke beveiliging van deze. (Zie punt 538 Inf. Regl. II).

- 4° Ik begeef mij naar *Gelderwoude* en wacht daar berichten.
 5° De troepen stellen zich te 2.45 v. m. in beweging.

Vooraf de colonnes *a* en *c* hebben een moeilijken weg te doorloopen, waarbij breede vaarten over te trekken. Het komt echter niet noodig voor van hoogerhand telkens bevelen te geven voor het medenemen van planken en schuiten. Vooreerst moet men dit aan de vindingrijkheid van den *Colonne-Of* en zijne officieren overlaten, terwijl verder de noodige materialen voor den overgang allicht ter plaatse zullen gevonden worden. Zoowel aan het Noordelijk uiteinde van den *Bentweg* als aan de *Weipoortsche Vliet* vindt men groote hofsteden, waar roeiboortjes, schuiten en hout gevonden zullen worden. Alle overgangsmiddelen wegvoeren kan een vijand in eene streek als deze toch niet doen.

De sterkte van de drie colonnes is zoodanig genomen, dat men de hoop kan koesteren, daarmede 's vijands voorposten terug te drijven en dus inzicht te krijgen in de eigenlijke stelling.

Beschouwen wij achtereenvolgens den marsch der drie colonnes.

- a. De rechtercolonne komt met behulp van schuiten en planken tot aan de *Hoogeveensche Vaart*, doch kan deze vaart niet overkomen door hevig infanterievuur van eene achter de *Zwetsloot* liggende vijandelijke afdeeling.
- b. De middencolonne gaat langs den *Broekweg* en krijgt kort na het overschrijden van den *Ringdijk* artillerievuur uit eene stelling nabij de schutsluis t/N. van *Weipoort*. Het gelukt nog enkele honderden meters terrein te winnen, doch op $\pm$ 1000 M. t/Z. van de bocht in den weg Oostelijk van *Weipoort* ontvangt men ook infanterievuur en nu werpt alles zich neer.

Deze beide colonnes hebben elk $1\frac{1}{2}$ compagnie in tirailleurlinie verspreid (3 pas tusschen de manschappen) en achter elken vleugel een sectie ondersteuningstroep mede verspreid (1 man per M.)

c. De linkercolonne heeft reeds bij eene poging om de *Noord Aa* over te gaan, ten 4 ure v. m. artillerievuur gekregen van *Zoeterwoude*. Men is toen echter meer Noordelijk gegaan en er is geslaagd om, gedekt door de aldaar gelegen hoeven, over de *Weipoortsche Vliet* te komen. Deze colonne is in het meer bedekte terrein langs den *Weipoortschen weg* meer gesloten gebleven en het is gelukt te naderen tot $\pm$ 800 M. t/Z. van den *Nieuwen weg*. Verder kon men echter vooreerst niet komen.

Inmiddels heeft de Kolonel A. aan zijne artillerie last gegeven t/N. van *Gelderwoude* in stelling te komen en 's vijands artillerie onder krachtig vuur te nemen.

Uit het aldus ondernomen verkenningsgevecht, dat ten deele werd begunstigd doordien het nog niet volkomen licht was, zal nu blijken dat de stelling van de tegenpartij nabij *Weipoort* zich bevindt op $\pm$ 50 M. t/Z. van den *Nieuwen weg*, voorts ongeveer door het woord *Weipoort* (kaart 1 : 50.000) langs de *Zwetsloot*. Artillerie bij *Zoeterwoude* en N. O. van *Weipoort*.

Met deze verkenning zal geruimen tijd gemoed zijn, zeker vele uren, en de noodzakelijkheid doet zich gevoelen om de middencolonne nu en dan met een sectie en met een halve sectie te versterken. Overigens wordt het gevecht ingevolge last van hoogerhand voorloopig sleepende gehouden, dus niet zooveel troepen in voorste linie gebracht, dat men een bepaalden strijd om het vuuroverwicht aangaat.

VERVOLG DER OEFENING.

Wij nemen nu aan, dat colonne D. over *Koudekerk* optredende, *aan den Rijn* slechts betrekkelijk zwakken weerstand heeft gevonden en dat omstreeks 12 uur middag de Divisie-Commandant aan den Kolonel A. het navolgende bericht doet toekomen:

Benthuizen 12 uur middag 26 Mei.

»Rechtercolonne zet omvatting door over *Koudekerk*. Ik »breng drie reservebatterijen in stelling aan Noordeinde *Bentweg* »om stelling bij *Weipoort* te beschieten.

»Een bataljon van de reserve komt te *Gelderwoude* ter uwer »beschikking. Zet aanval op *Weipoort* krachtig door.»

Na ontvangst van dit bericht overweegt de Kolonel A. in welke richting hij den hoofdaanval in zijn rayon moet doorvoeren. Langs *Burmade Slinger Watering* is het terrein voor grootere troepenafdeelingen zeer ongunstig; ook langs den *Broekweg* is het terrein geheel open en daarom voor nadering minder te verkiezen. Langs de *Weipoortsche Vliet* vindt men wel verschillende terreinhindernissen, doch men kan daar beter gedekt naderen, zoodat hij besluit den hoofdstoot toe te brengen in de richting van zijne eigen linkercolonne.

Nadat het $\frac{1}{5}$ R. I. (uit de reserve) te *Gelderwoude* is aangekomen en ook de reservebatterijen het vuur hebben geopend, geeft hij het navolgende bevel uit:

Gelderwoude 26 Mei 1 uur n. m.

AANVALSBEVEL.

- 1° De vijand heeft eene stelling bezet t/Z. van den *Nieuwen weg*, in het Noordelijk deel van den *Oostbroekpolder* en achter de *Zivetsloot*. Artillerie N. O. van *Weipoort*.
- 2° Onze troepen vallen in front aan op *Zoeterwoude* en omvatten 's vijands linkervleugel over *Koudekerk*. Onze artillerie werkt mede van *Hazerswoude* en van *Gelderwoude*.
- 3° Mijn detachement zet den aanval door op *Weipoort*.

4° $\frac{1.2 \text{ III}}{2 \text{ R. I.}}$ krachtig vuren van achter de *Hoogeveensche vaart*, doch voorloopig niet voorwaarts gaan.

$\frac{3.4 \text{ III}}{2 \text{ R. I.}}$ versterkt met $\frac{3.4 \text{ I}}{2 \text{ R. I.}}$ in front voorwaarts gaan in verband met den hoofdaanval langs den *Weipoortschen weg*.

$\frac{\text{I}}{5 \text{ R. I.}}$ en $\frac{1.2 \text{ II}}{2 \text{ R. I.}}$ met sectie genietroepen verichten den hoofdaanval langs den *Weipoortschen weg*, waarbij zich aansluiten de beide compagnieën van het $\frac{\text{I}}{2 \text{ R. I.}}$ die zich reeds daar bevinden.

$\frac{3.4 \text{ II}}{2 \text{ R. I.}}$ reserve ter mijner beschikking bij *Strookdijk* aan den *Broekweg*.

Artillerie t/N. van *Gelderwoude* krachtig vuren en aanval steunen. Zoo mogelijk vooruit tot den *Strookdijk*.

5° Munitie uit de patrooncaissons van $\frac{\text{I}}{5 \text{ R. I.}}$ en $\frac{\text{II}}{2 \text{ R. I.}}$ aan de manschappen uitgeven.

6° Hulpverbandplaats oprichten te *Gelderwoude*.

7° Artillerie-munitiecolonnes oprukken naar *Gelderwoude*.

8° Ik blijf bij het ontmoetingspunt van *Strookdijk* met *Broekweg*.

Kol. A.

Dit bevel wordt mondeling gegeven aan de C^{tn} van $\frac{\text{I}}{5 \text{ R. I.}}$

$\frac{\text{II}}{2 \text{ R. I.}}$ Art. en in uittreksel per ordonnans gezonden naar de colonnes aan de *Burmade Slinger Watering*, aan den

Broekweg en aan den *Weipoortschen weg*, voorts aan den *Trein-C^t t/Z. van Benthuizen*.

De 6 compagnieën, die den hoofdaanval moeten verrichten, gaan van *Gelderwoude* dwars door den *Droogemaakten Gelderwoudschen Polder* en den *Oostbroekpolder* naar den *Weipoortschen weg*, vandaar 2 comp. Oost van de *Weipoortsche Vliet* en 2 West, dus langs den *Weipoortschen weg*, in voorste linie; 2 comp. volgen in tweede linie langs laatstgenoemden weg.

De 4 voorste compagnieën ontwikkelen elk twee sectiën in dichte tirailleurliniën en twee sectiën als ondersteuningstroep.

Zij smelten in in de linie van $\frac{1.2 \text{ I.}}{2 \text{ R. I.}}$ die zich daar in gevecht bevindt en vangen een krachtigen strijd aan om het vuuroverwicht te verkrijgen, waarbij de artillerie steunt.

Telkens doen zij sprongen voorwaarts, waarbij langzamerhand de ondersteuningstroepen in de linie komen. Zoo zal men, naarmate artillerie en infanterie samenwerken om het vijandelijk vuur ten onder te brengen, langzamerhand terrein moeten winnen en trachten, door dichter en dichter te naderen, den vijand uit zijne stelling te dringen. Ook de troepen langs den *Broekweg* dringen voorwaarts en zoo noodig zet de Kolonel A. zijne laatste reservecompagnieën in om de beslissing te verkrijgen.

Het spreekt van zelf, dat ook de colonnes B en D haren invloed doen gelden op het gevecht van de colonne C en dat ook de Divisie-C^t niet zal nalaten zijne reserve E handelend te laten optreden, waar hij dat noodig acht; doch het zou ons te ver voeren het geheele gevecht in dit groote verband nader te omschrijven. Daarom achten wij hier het oogenblik gekomen deze studie af te breken.

II. Oefening Schipluiden.

Behandelt: Bezetten van eene verdedigende stelling,
Verdediging,
Tegenaanval.

Schetsen en Kaarten:

Staf kaart blad Rotterdam.

Schetsen No's. 7 t/m 10.

Algemeen Denkbeeld.

Eene Zuidpartij heeft in den namiddag van 3 Augustus *Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen* en *Maassluis* bezet. De Noordpartij is zonder ernstig gevecht teruggegaan; er werd wel voeling gehouden, doch niet vervolgd.

Onderstelde toestand bij de Noordpartij op 3 Augustus.

De Noordpartij moet *Delft* dekken en neemt daartoe met de hoofdmacht stelling dwars op den weg *Delft—Rotterdam* achter de *Mandjeskade* en den *Akerdijkschen* weg, met den rechtervleugel tot op de *Tauthofskade*. Een detachement van:

2 Bataljons Infanterie,

1 Peloton Cavalerie,

1 Batterij Veld-artillerie (6 st. snelv.).

dat in den namiddag over *Maasland* tot *Schipluiden* is teruggegaan, ontvangt bevel aldaar stand te houden en den rechtervleugel van de hoofdstelling te dekken.

Bij *Maasland* en bij *Het Leijeland* zijn ten 4 ure n.m. vijandelijke voorposten waargenomen:

Gevraagd :

De maatregelen van den Commandant te *Schipluiden*, als hij ten 4 u. 30 n.m. van 3 Augustus zijne opdracht ontvangt van den Divisie-Commandant te *Delft*.

Wanneer men bovenstaande opdracht ontvangt, is het van belang, dat men zich ter dege in den algemeenen toestand indenk, zonder zich te verdiepen in vragen, die met het enger verband der handeling niets hebben te maken. Zoo valt het geheel buiten de bemoeiingen van den Commandant te *Schipluiden*, *waarom* men zonder ernstig gevecht van *de Maas* is teruggetrokken en *waarom* men *Delft* moet dekken. Toch is eerstbedoelde mededeeling noodig om te weten in welken toestand het detachement zich bevindt en laatstbedoelde om te kunnen beoordeelen, in welken geest de opdracht moet worden opgevat en in welk verband de handeling zich afspeelt.

Het teruggaan is natuurlijk geschied met veiligheidsmaatregelen, zoodat van de twee bataljons vermoedelijk eene compagnie voorziet in de beveiliging naar 's vijands zijde, terwijl de cavalerie voeling houdt en blijkbaar de berichten heeft aangebracht omtrent het uitzetten der voorposten aan 's vijands zijde. Het detachement is dus voorloopig beveiligd. De vijand zet voorposten nit, hetgeen wijst op een niet dadelijk voortgaan; wellicht dat de strijd eerst den volgenden morgen zal worden gevoerd. Vandaar dat niet slechts verdedigingsmaatregelen zullen moeten worden genomen, doch er zal tevens behooren te worden voorzien in de legering en de verpleging der troepen.

Naar het Oosten heeft men de eigen neventroepen tamelijk dichtbij; naar het Westen is men evenwel ongedekt.

De beveiliging van den rechtervleugel der hoofdmacht moet tweeledig zijn, nl. 1o tijdig signaleeren van pogingen tot omtrekking of omvatting en 2o. zoolang mogelijk deze het hoofd bieden. Men weet, dat *Maasland* bezet is en dat zelfs reeds voorposten staan tot aan *Het Leijeland*, zoodat de tegenpartij zich al tamelijk ver Westwaarts heeft uitgebreid.

De wegen, waarlangs de tegenpartij kan trachten den rechter-

vleugel van de hoofdstelling te bedreigen, zijn die over *Zouteveen* en die over *Maasland* en *St.-Maartensregt*, beiden uitlopende op *Schipluiden*. Tusschen die wegen in loopen de accersen langs de *Brede* of *Vlaardingsche vaart*. Voorts is een uithalen van den vijand over *De Lier* geenszins buitengesloten; de over dat dorp naar *Den Hoorn* en naar *Delft* voerende weg behoort zeer zeker tot den kring van het hier behandelde detachement. Eenigszins anders ligt het met eene mogelijke omtrekking over *Naaldwijk* en *Wateringen*. Het ligt ongetwijfeld op den weg van den Detachements-Commandant te *Schipluiden* om het oog te houden op den linkervleugel van de tegenpartij, zoolang niet met zekerheid bekend is dat van hoogerhand verkenningmaatregelen in die richting zijn genomen. Dit nu is hier blijkbaar niet het geval; anders zou het wel zijn medegedeeld. Eene omtrekking over *Naaldwijk* zal dus wel gesignaleerd moeten worden; doch het behoort tot de werkingssfeer van den hooger bevelhebber om, hetzij daartegen nieuwe maatregelen te gelasten, hetzij met zijne geheele troepenmacht terug te trekken.

De vraag of men de opdracht offensief of defensief moet opvatten, is hier gemakkelijk beantwoord. De hoofdmacht neemt eene stelling in; de grondgedachte der handeling is derhalve van defensieven aard. Zoolang de vijand geene bewegingen uitvoert, waardoor de toestand aanmerkelijk verandert, kan hier van offensief optreden van eene zoo kleine macht geene sprake zijn. Ook het terrein leent zich daartoe slecht. Partieele offensiefstooten in den loop van een gevecht zijn echter ook in polderland niet geheel buitengesloten. In elk geval kan hier, waar is gelast om stand te houden en waar de geheele toestand van defensieven aard is, wel geen twijfel mogelijk zijn of de Detachements-Commandant te *Schipluiden* moet eene stelling innemen, van waaruit hij het voortrukken van den vijand krachtig kan tegengaan.

Een oprukken van den vijand kan in deze terreinen niet anders geschieden dan langs de wegen en kaden. Het tusschen gelegen terrein is zeker niet geheel onbegaanbaar, doch het

zal slechts gebruikt worden voor troepenontwikkeling tijdens het gevecht, niet voor den opmarsch van colonnes.

Zooals boven opgemerkt is, vormt *Schipluiden* een belangrijk knooppunt van toegangswegen, die dus krachtig verdedigd moeten worden.

Het is niet altijd gemakkelijk om in onze polderterreinen eene stelling te vinden, van waaruit een toegangsweg goed kan worden verdedigd. Meestal toch vindt men langs die wegen een groot aantal boerderijen en hofsteden, omgeven door tuinen, boomgaarden, heggen en houtperceelen. Dikwijls is het moeilijk langs den weg een open vak van enkele honderden meters te vinden, niettegenstaande het terrein tusschen de wegen in vaak totaal vlak en open is. Veelal zal men vooral zijne toevlucht moeten nemen tot schuin vuur, waardoor de verdedigers van het eene acces, die van het andere ondersteunen. Artilleriestellingen moeten worden gezocht niet op den weg, maar tamelijk ver daarvan verwijderd om in de open vakken vuur te kunnen brengen. Een weg met een bedekt karakter, als hier bedoeld, zal het terrein somtijds in twee deelen verdeelen, die niet van uit één artilleriestelling kunnen worden beschoten. Aangezien voorts de domineerende artilleriestellingen in deze vlakke terreinen te vergeefs worden gezocht, zal men in polderland meer dan elders moeten komen tot verdeeling van artillerie in tamelijk kleine onderdeelen. Ja, zelfs splitsing van batterijen zal zeer dikwijls voorkomen, waar de aard van het terrein noopt tot het formeeren van kleinere detachementen, uit de drie wapens bestaande. Aan een detachement van enkele bataljons met één batterij zullen somtijds belangrijke en omvangrijke opdrachten kunnen worden toevertrouwd, waarbij men zelfs die ééne batterij niet vereenigd kan laten. Daar komt nog bij, dat verplaatsing van artillerie, tijdens het gevecht, in polderland vaak zeer moeilijk is, omdat zij niet ongezien zal kunnen geschieden. Ook verplaatsing van reserves en ondersteuningstroepen stuit in deze vlakke en zeer open terreinen op groote moeilijkheden. Meer dan in andere terreinen zal men genoodzaakt zijn om de

stellingen vroegtijdig te bezetten en er veel troepen in te brengen. Daar staat evenwel tegenover, dat men door de eigenaardige bezwaren, die de aanvaller hier ontmoet, met eene kleine troepenmacht eene groote stelling kan verdedigen. Voor den verdediger zal het zaak zijn om slechts geringe vakreserves en ondersteuningstroepen af te zonderen, aangezien een versterken van eene eenmaal in gevecht gewikkelde linie uit troepen, die 200 à 300 M. achterwaarts zijn opgesteld, op groote, zoo niet onoverkomelijke bezwaren stuit. Daarentegen zal de groote kans, dat de tegenpartij tegenover deze sterke fronten meer werk maakt van omvatting en omtrekking, moeten leiden tot sterke algemeene reserves om het front te verlengen of in de bedreigde richting om te buigen, c.q. te werken tegen mogelijke doorbreking van het ijle front.

De verschillende overwegingen van den Detachements-O' leiden hem tot het besluit om twee compagnieën zelfstandig te belasten met het bewaken en verdedigen van den weg *De Lier—Delft* en met de rest van zijn detachement *Schip-luiden* te bezetten en wel:

1 comp. op den weg naar *St. Maartensregt* bij *pl. 15/16*.

1 » aan de *Breede of Vlaardingsche vaart* ± 300 M. t/Z. van den *Korenmolen*.

1 » op den *Zouteveenschen weg* bij de *Zuidkade*.

2 » reserve (c. q. opnamestelling) t/W. van de *Begraafplaats*.

1 » reserve te *Keenenburg*.

Voor de artillerie eene stelling (a) te N. van de *Kleine zijde*, ongeveer 500 M. t/O. van de *Monstersche Watering*, eene stelling (b) t/W. van de *Begraafplaats* en eene stelling (c) ten Z. van *Keenenburg*.

De stelling (a) wordt voorloopig bezet met 2 sectiën, de stelling (c) met één sectie.

Alvorens deze maatregelen in een bevel te belichamen, komt het noodig voor den Detachements-Commandant te volgen bij zijne vluchtige terreinverkenning.

Aannemende, dat hij ten 3 u. 30 te *Schipluiden* is aangekomen en daar met zijn detachement heeft halt gehouden, heeft hij wel een indruk kunnen verkrijgen van den weg, dien het detachement volgde, zijnde over *St. Maartensregt*, doch voordat hij ten 4.30 zijne opdracht ontving, bestond er geene aanleiding om eene verdere verkenning te verrichten. Stellen wij, dat de Detachements-Commandant zijn detachement in afwachting van nadere bevelen heeft laten halt houden en langs den weg rusten, en dat hij voor zijn persoon den *Korenmolen* heeft beklommen om eenig overzicht van het terrein te verkrijgen. Gemakkelijk was dit niet, want deze molen is niet zeer hoog, heeft geen ommegang, zoodat men slechts door een der hooge vensters kon zien.

De polders ter weerszijden van den *Oostgaagweg* zijn tamelijk diep gelegen; de dijken langs de *Oostgaag*, uit den polder gezien, hoog. Aan beide kanten is de weg door hout begeleid, aan de Oostzijde echter slechts tusschen den *Korenmolen* en de rechthoekige bocht, ongeveer 500 M. meer Zuidwaarts. Aan de Westzijde liggen, op korte afstanden van elkander, verschillende boerderijen, omgeven door hooge boomen en dicht begroeide tuinen. De *Gaag* is 12 à 15 M. breed. De slooten in den *Dorppolder* en in den *Duifpolder* zijn van weinig beteekenis als hindernissen. De *Brede* of *Vlaardingsche vaart* is $\pm$ 25 M. breed en de kaden ter weerszijden zijn bezet met hoog en vrij dicht hakhout, dat het uitzicht zeer beperkt.

Ongeveer 300 M. t/Z. van den *Korenmolen* ligt aan de *Vlaardingsche vaart* eene boerderij met een tuin, die een tamelijk gemarkeerd rand heeft. Ten Zuiden daarvan wordt het schootsveld nog door enkele huizen en tuintjes beperkt.

Deze terreinkennis kan de commandant reeds hebben opgedaan, wanneer hij ten 4 u. 30 zijne opdracht ontvangt. Met het lezen van de opdracht en het bestudeeren van de kaart zal zeker ongeveer een half uur gemoeid zijn, zoodat omstreeks 5 uur het besluit vast kan staan, om twee compagnieën naar *Oostbuurt* te zenden, één compagnie te bestemmen voor elk der op *Schipluiden* aanlopende accessen en de rest der in-

fanterie nabij *Schipluiden* achter te houden. Over de artillerie kan eerst worden beschikt na verdere terreinverkenning. Het is 3 Augustus, dus omstreeks 8 ure donker, en het is van veel belang dat de troepen de door hen in te nemen stellingen nog bij daglicht kunnen bereiken. Daarom besluit de commandant niet te wachten tot hij een volledig bevel voor alle troepen kan geven, waarin alles wordt geregeld, doch naarmate hij zichzelf door overdenking en terreinverkenning een duidelijker beeld van den toestand heeft gevormd, de bevelen partieel uit te vaardigen.

In de veronderstelling, dat de Detachements-Ct zelf tevens het bevel voert over het IIe Bataljon, worden nu ontboden de Ct. I^e Bataljon, 7 compagnies-commandanten (de 8^e is bij de achterhoede, de artillerie-ct is aanwezig) en voorts de beide luitenants-adjudanten.

Bevelen: (mondeling). *Schipluiden* 3 Augustus 5 uur n.m.

De vijand heeft *Rotterdam*, *Schiedam*, *Vlaardingen* en *Maas-sluis* bezet; zijne voorposten staan o. a. bij *Maasland* en *Het Leijeland*. Onze achterhoede (4^e Cie IIe Bon) staat bij het stoomgemaal van *St.-Maartensregt*, onze cavaleriepatrouilles hebben nog voeling. Onze hoofdmacht bezet eene stelling ± 4 K. M. t./Z. van *Delft*. Aan mij is opgedragen om met 2 Bons en 1 batt. en 1/2 pel. cav. den rechtervleugel te dekken door stelling te nemen te *Schipluiden*.

Bataljons-Ct, 1e en 2e Cie I^e Bataljon marcheeren onverwijld naar het gehucht *Oostbuurt* en nemen daar stelling, ten einde een doordringen van den vijand over *De Lier* naar *Delft* te beletten. Voorzien in eigen bereiliging. Troepen kunnen onder dak worden gebracht. Eén patrooncaisson ter beschikking. De bagagevoertuigen, die bij *Den Hoorn* staan, kunnen worden gebruikt. Verplegingsbehoeften worden toegezonden. Nadere mededeelingen zullen zoo noodig volgen. Zoo spoedig mogelijk wacht ik eene schets van genomen maatregelen.

1e Cie IIe Bataljon.

Stelling zoeken ter hoogte van *pl. 15/16* aan den weg naar

St.-Maartensregt om een doordringen langs dien weg te beletten. Een veldwacht op den weg vooruitschuiven, daar de achterhoede inrukt. Troepen kunnen gedeeltelijk onder dak worden gebracht. Voeding voor de compagnie bereiden in eene boerderij in de nabijheid. Compagnieskar wordt niet beschikbaar gesteld. Verplegingsvoorraad wordt toegezonden. Nadere aanwijzingen volgen.

2^e Cie IIe Bataljon.

Stelling zoeken $\pm$ 300 M. t/Z. van den *Korenmolen*, aan de *Brede of Vlaardingsche Vaart* om een doordringen langs dien weg te beletten. Een veldwacht op dit acces vooruitschuiven. Troepen kunnen gedeeltelijk onder dak worden gebracht. Voeding voor de compagnie bereiden in de nabijzijnde hoeve. Compagnieskar wordt niet beschikbaar gesteld. Verplegingsvoorraad wordt toegezonden. Nadere mededeelingen volgen.

3^e Cie IIe Bataljon.

Wacht bij den *Korenmolen* nadere bevelen.

4^e Cie IIe Bataljon. (schriftelijk).

Achterhoede verzamelen en marcheeren naar den *Korenmolen* t/Z. van *Schipluiden*; daar nadere bevelen afwachten.

3^e en 4^e Cie I^e Bataljon en Artillerie.

Marcheeren naar *Keenenburg* en nadere bevelen wachten. *Cavalerie* (schriftelijk).

Peloton verzamelen te *Schipluiden* en nadere bevelen wachten.

Nadat deze bevelen zijn gegeven, kan de commandant verder verkennen en gaat daartoe het eerst naar den *Zouteveenschen weg* 1). Door *Schipluiden* komende, ziet hij dat dit een welvarend dorp is, waar voor de verpleging vermoedelijk wel een en ander te verkrijgen zal zijn. Hij draagt den Luitenant-Kwartiermeester IIe Bon (die zich inmiddels bij hem heeft gemeld) op om over een uur een voorstel omtrent de verpleging te doen.

Voorts blijkt *Schipluiden* te bestaan uit twee huizenrijen ter

---

1) De hier medegeleede gegevens, betreffende het terrein, berusten op persoonlijke verkenning door schrijver dezer studie

weerszijden van de vaart, de huizen aaneengebouwd en slechts een tamelijk smallen weg overlatende. Men verkrijgt den indruk, dat het opstellen van reserves in het dorp niet zeer gewenscht is en dat troepenbewegingen door het dorp zeer moeilijk zullen worden, wanneer de vijand het onder artillerievuur neemt. Doordien het dorp met vrij hoog hout omgeven is, teekent het zich op grooten afstand duidelijk af, terwijl de Kerk een duidelijk richtingspunt geeft. De Zuidrand van *Keenenburg* teekent zich ook duidelijk af. De *Zouteveensche weg* is slechts tot even voorbij *Keenenburg* met boomlen bezet. De *Zuidkade* is $\pm$ 1 M. hoog en levert eene zeer goede dekking voor liggende schutters, daar de Noordelijke helling flauw in het terrein verloopt. Er staat geen hout op de kade. Tusschen de *Zuidkade* en den rand van *Keenenburg* ligt $\pm$ 300 M. totaal open terrein. Van de *Zuidkade* heeft men in alle richtingen een vrij schootsveld tot $\pm$ 800 à 900 M. De Eendenkooi aan de *Keenwatering* is met hoog hout omgeven. De *Tauthofskade* teekent zich af door het hout, dat er langs staat. Men kan hier verband krijgen met den rechtervleugel der hoofdmacht. Een en ander doet den commandant besluiten, zijne voorste verdedigingslijn achter de *Zuidkade* te leggen.

In verband daarmee geeft hij bevelen aan de commandanten der 3^e en der 4^e Cie I^e Bataljon, die inmiddels bij *Keenenburg* zijn aangekomen.

3^e Cie I^e Bataljon.

Nem met uwe compagnie stelling dwars over den *Zouteveenschen weg* achter de *Zuidkade*. Schuif een veldwacht vooruit. Troepen bivakkeeren ter plaatse. Het eten voor de compagnie zal bij de 4^e Cie worden gereed gemaakt en toegezonden. De compagnieskar wordt ter beschikking gesteld te *Keenenburg*. Nadere aanwijzingen zullen zoo noodig volgen.

4^e Cie I^e Bataljon.

Blijf te *Keenenburg*; richt den Zuidrand in als opnamestelling om op nader bevel te bezetten. Legering te *Keenenburg*. Eten gereed maken voor de 3^e en 4^e Cie en aan de 3^e compagnie brengen. Verplegingsvoorraad wordt aangevoerd. De

compagniëskar, alsmede die van de 3^e Cie rijden op bij de Kerk. Nadere aanwijzingen zullen zoo noodig volgen.

De troepen, bestemd om de voorste infanterie-verdedigingslijn uit te maken, hebben hiermede hunne voorloopige aanwijzingen gekregen. Zij kunnen aan het werk gaan om de stelling te verbeteren; de veiligheidsmaatregelen kunnen worden uitgezet en voor de verpleging en de legering der troepen kan het vereischte worden verricht.

Nu richt de commandant zijne aandacht op eene artilleriestelling nabij *Keenenburg*. De hoop om aldaar eene opstelling te vinden, van waaruit de *Oostgaagweg* kan worden beschoten, zooals hij, naar de kaart te oordeelen, had gemeend, blijkt ijdel. Het terrein tusschen *Keenenburg* en den *Korenmolen*, t,Z. van het dorp, blijkt zeer bedekt; het hooge hakhout langs de *Vlaardingsche vaart* belet elk gezicht aan de andere zijde. Daaruit valt bovendien af te leiden, dat men Westelijk van de vaart al evenmin eene stelling zal vinden, van waaruit het terrein ter weerszijden van den *Zouteveenschen weg* kan worden bestreken.

Ten Zuiden van *Keenenburg* vindt men eene stelling, van waaruit vuur kan worden gebracht ter weerszijden van den *Zouteveenschen weg* en langs de *Vlaardingsche vaart*. Voorts kan van daar worden medegewerkt bij een aanval op den rechtervleugel der hoofdstelling.

Ten Westen van de Begraafplaats kan stelling worden genomen achter de *Kleine Zijde*, om den *Dorppolder* onder vuur te nemen. Wil men echter werkzaam vuur kunnen brengen op den weg van *St. Maartensregt*, dan zal het noodig zijn de artillerie veel meer Westwaarts te brengen, ongeveer aan de bocht van de *Kleine Zijde*. Men moet dan evenwel een colonneweg maken door den *Hodenpijschen polder* voor den terugtocht. Van uit de stelling bij (a) kan men krachtig medewerken, wanneer de vijand nadert langs den weg van *St. Maartensregt*, en dit is waarschijnlijk het gewichtigste acces. Voorts kan vuur worden gebracht op den weg van *De Lier* en tevens in den *Dorppolder* op de hoeven *Kraaijennest* en *Huis ten Dorp*.

Ook dit laatste is van veel belang, want wanneer men een aanval onderneemt op het dorp *Schipluiden*, zal men vermoedelijk zijne artilleriestellingen niet op, of vlak bij de wegen kiezen, omdat daardoor het schootsveld beperkt wordt. Eene voor den aanvaller zeer voordeelige artilleriestelling zal wellicht worden gevonden nabij *Het Kraaijennest*, te bereiken door het gehucht *Burgerdijk*. Van daaruit kan een aanval langs den *Oostgaagweg* zeer werkzaam worden ondersteund. Tegen deze vijandelijke artilleriestelling nu, is die bij (a) ook zeer doelmatig. Eindelijk kan van daar nog ongestoord worden doorgevuurd, wanneer men de voorste verdedigingslijn moet of wil verlaten. De stelling (b) kan worden bezet door een sectie, wanneer bij *Keenenburg* geene artillerie noodig is en men meer vuur in den *Dorppolder* wil brengen.

Voorts heeft de verkenning ook doen zien, dat men zeer geschikt eene opnamestelling (2^e verdedigingslijn) kan inrichten in den Zuidrand van *Schipluiden* en langs de *Kleine Zijde*.

In verband met een en ander worden de bevelen gegeven voor de artillerie en de beide compagniëen, die nog in afwachting stonden bij den *Korenmolen* (3e en 4e Cie II Bon).

Bevelen aan den Artillerie-Commandant.

Plaats van uwe batterij twee sectiën t/N. van de *Kleine Zijde*, ongeveer 500 M. ten Oosten van de *Monstersche Wetering*, en één sectie bij *Keenenburg*. Tot onmiddellijke dekking, alsmede tot het verrichten van werkzaamheden kan worden beschikt over één peloton van de 3e compagnie IIe Bataljon.

Bespanningen onder dak brengen in de hoeven nabij de *Schout Jansbrug*. Manschappen kunnen ook onder dak worden gebracht, met uitzondering van een piket, dat bij de vuurmonden behoort te blijven. Verplegingsbehoeften worden aangevoerd.

(Overigens is de Artillerie-Commandant voldoende op de hoogte van de bedoelingen van den algemeenen bevelhebber door de besprekingen, die tijdens de verkenning zijn gevoerd.)

Bevelen voor de 4e Cie en 3e Cie IIe Bon.

3e Cie stelt één peloton ter beschikking van den batterij-commandant.

De compagnies-commandant zal met het andere peloton de navolgende werkzaamheden verrichten :

- a. Overgang maken over de *Vlaardingsche vaart*, nabij den *Korenmolen*.
- b. Overgang maken over de *Gaag* ten N. van *Keenenburg* bij het *Stoomgemaal*.
- c. Overgang maken t/W. van de Begraafplaats tusschen de *Zijlewindsche kade* en de *Kleine Zijde*, ongeveer waar eene hoeve op den Zuidelijken oever is.
- d. Colonnwegen maken Zuidoostelijk en Noordwestelijk om het dorp heen om infanterie te kunnen bewegen, ook als het dorp eventueel in brand mocht staan.
- e. Eenige schuiten bijeenbrengen nabij de *Carpenhoeksche brug*.

4^e Cie richt eene opnamestelling in aan den Zuid- en Zuidwestrand van *Schipluiden* en langs de *Kleine Zijde*.

De 4^e en $\frac{1}{2}$ 3^e compagnie kunnen onder dak worden gebracht in de huizen t/N. van de *Carpenhoeksche brug*. Aldaar eten bereiden. Verplegingsvoorraad wordt aangevoerd. Bagagevoertuigen worden beschikbaar gesteld.

Bevelen voor het peloton cavalerie.

Overnacht te *Naaldwijk* en neem de wegen waar, die van 's vijands zijde daarheen voeren. Eventueel uitwijken over *Wateringen*. Uwe taak is uitsluitend om troepenbewegingen te melden, die in de richting *Naaldwijk—Wateringen* plaats vinden. Ter beschikking 4 wielrijders van het IIe Bataljon.

Nu hebben alle troepen mededeeling ontvangen omtrent hetgeen van hen verwacht wordt en is het oogenblik aangebroken, waarop de Detachements-Commandant eens rustig de gegeven bevelen kan overwegen en tevens nagaan, wat verder nog moet worden geregeld. Hierbij wordt aangenomen, dat het inmiddels zeven uur is geworden en dat de vijand zich heeft bepaald tot het uitzenden van enkele patrouilles. Voor

de opstelling van de Noordpartij zie men Schets no. 7.

In de eerste plaats is het noodig om de verpleging nader te regelen. Wanneer de Detachements-Commandant het geluk heeft te beschikken over een vlot verplegingsofficier, kan deze reeds veel hebben verricht, nadat het hem bekend werd, dat de troepen te *Schipluiden* zouden overnachten.

De bagagetrein bevindt zich te *Den Hoorn*, waarheen deze was vooruitgezonden. Daar heeft de intendant der divisie op gerequireerde voertuigen alles aangevoerd, wat voor dien dag noodig is, en wat niet te *Schipluiden* kan worden verkregen, zoodat men niet uit den bagagetrein, veel minder uit het reservation behoeft te putten.

Nabij *Den Hoorn* heeft de verplegingsofficier de hand weten te leggen op drie flinke motorschuiten. Op één daarvan worden de verplegingsbehoefden geladen, op één de bagagekar en de compagnieskarren van het I^e Bataljon en op één die van het IIe Bataljon. De bespanningen werden te *Den Hoorn* achtergelaten.

Daarmede vaart de verplegingsofficier naar *Schipluiden* en meldt zich aan bij den Detachements-Commandant, die nu zonder moeite de voorraden aan de troepen kan laten uitdeelen en de compagnieskarren eenigen tijd ter beschikking stellen.

De motorboot met de karren van het I^e Bataljon zet die voor de 3^e en 4^e Cie aan wal en vaart door naar *Oostbuurt*. Aan de vooruitgeschoven compagniën wordt het noodige per vaartuig tot op hare standplaatsen gebracht.

Aangezien het niet waarschijnlijk is, dat de vijand spoedig een krachtigen aanval zal verrichten, bestaat er geen bezwaar de karren gedurende eenige uren beschikbaar te stellen, te meer daar zij met behulp der booten spoedig en zonder de wegen te versperren weer kunnen worden weggevoerd. Niet-tegenstaande dus oorspronkelijk aan de vooruitgeschoven compagniën was medegedeeld, dat zij niet over de karren konden beschikken, kan dit, door de voortvarendheid van den kwartiermeester, toch nog geschieden.

Ten 12 ure 's nachts moeten alle bagagevoertuigen echter

weder geheel bepakt gereed staan om opgeladen te worden.

Die van de compagniën aan de *Oostgaag* en aan de *Vlaardingsche vaart* bij den *Korenmolen*, de overigen (uitgezonderd *Oostbuurt*) bij de Kerk, waar zij ook werden afgeladen.

Twee patrooncaissons en het pakpaard IIe Bon ten N. van de *Carpenhoeksche brug*, een patrooncaisson en het pakpaard van het I^e Bataljon bij *Keenenburg*, de andere bij *Oostbuurt*.

Verder acht de Detachements-Commandant het noodig nog enkele aanvullingsbepalingen te geven omtrent den veiligheidsdienst. De vooruitgeschoven veldwachten moeten ongeveer komen in de lijn Stoomgemaal bij *St. Maartensregt—NoordMolensloot*. Patrouilles van de 4^e compagnie IIe Bataljon (ten N. *Carpenhoeksche brug*) moeten vooruit worden gezonden als volgt :

a. 9 ure n.m. een ter sterkte van 1 off. en 10 man tot aan 's vijands voorposten bij *Maasland*;

b. 9¹/₂ uur n.m. een sergt en 10 man tot het Stoomgemaal aan de *Vlaardingsche schouw*,

c. 9¹/₂ uur n.m. een ter sterkte van 1 sergt en 13 man naar *Zouteveen*,

Voorts ten 1 ure 's nachts en ten 3¹/₂ uur in den morgen wederom patrouilles als bij a, b en c.

d. door de 4^e Cie I^e Bataljon (bij *Keenenburg*) ten 10 ure n.m. eene patrouille van 1 sergeant en 10 man naar den rechtervleugel van de hoofdmacht bij de *Tauthofskade*,

e. door de 3^e Cie IIe Bataljon (ten N. *Carpenhoeksche brug*) ten 10 n.m. eene patrouille van 1 sergeant en 10 man naar het nevendetachement te *Oostbuurt*.

De patrouillegang in engeren zin moet worden geregeld door de compagnies-commandanten, die bovendien de noodige veiligheidsmaatregelen in hun rayon nemen.

De Detachements-Commandant bevindt zich op het gemeentehuis te *Schipluiden*, waar eene politiewacht wordt geplaatst van ¹/₂ sectie door de 4^e compagnie IIe Bon met 2 wielrijders. In de nabijheid komen ook de beide ziekenkarren.

Nadat deze maatregelen zijn genomen, wordt het navolgende bericht gezonden aan den Divisie-Commandant te *Delft*.

Schipluiden 3 Augustus 8 uur n.m.

»Ingevolge uw last, mij geworden ten 4 u. 30 n.m. ben ik met mijn detachement te *Schipluiden* gebleven.

»De vijand heeft voorposten bij *Het Leijeland* en *Maasland*. Hij houdt met patrouilles voeling. Overigens heerscht »rust aan zijne zijde.

»Mijne troepen staan als volgt in stelling :

» (toegelicht » door een » oleaat op » dekaart v. » 1:50.000.)	I Bataljon	2 compagniën <i>Oostbuurt</i> .
		1 compagnie <i>Zouteveënsche wey</i> bij de <i>Zuidkade</i> ,
		1 compagnie <i>Keenenburg</i> .
	II Bataljon	1 compagnie bij Pl. ¹⁵ / ₁₆ <i>Oostgaagwey</i> .
		1 compagnie <i>Vlaardingsche vaart</i> 300 M. t/Z. van den <i>Korenmolen</i> .
		1½ compagnie t/N. <i>Carpelhoeksche brug</i> .
		½ compagnie artilleriedekking.
	Artillerie	2 sectiën t/N. van de <i>Kleine Zijde</i> ± 500 M. t/O. <i>Monstersche watering</i> (met ½ comp. inf.)
		1 sectie t/Z. van <i>Keenenburg</i> .

»Veldwachten zijn ± 1000 M. voor de compagniën vooruitgeschoven in de lijn Stoomgemaal *St. Maartensregt—Noord Molensloot*.

«In den Zuidrand van *Schipluiden* heb ik eene tweede »verdedigingslijn voorbereid. Verpleging is in orde.»

De Luitenant-Kolonel

A.

Eene vraag, die zich nog voordoet is, of het wenschelijk is om munitie uit de patrooncaissons aan de manschappen uit te geven. Wanneer men eene stelling hardnekkig wil verdedigen, is het noodzakelijk dat de verdedigers over eene zeer ruime hoeveelheid munitie beschikken. Aanvoer tijdens het gevecht zal in de zeer open en vlakke terreinen wel niet gemakkelijk gaan, ja zal wellicht onmogelijk blijken. De man heeft 120 patronen en wanneer in de op dien dag voorafgegangene gevechten patronen zijn verbruikt, moet onverwijld tot aanvulling worden overgegaan. Hem meer patronen te geven, heeft verschillende bezwaren; men weet niet welke vermoed-

nissen en marschen er bij een eventueelen terugtocht of mischien bij het vervolgen van eene afgeslagen tegenpartij zullen worden gevorderd. Het springen over slooten is toch al niet gemakkelijk met de zware bepakking, die onze infanteristen hebben te torschen, en de vlugheid van beweging zal er niet op verbeteren, wanneer de man in zijne broekzakken of in zijn broodzak ook nog patronen mededraagt. Bovendien is het een bezwaar, dat elke buiten gevecht gestelde dan nog meer patronen mede ten grave sleept, want om aan de dooden en gewonden de patronen te ontnemen zal niet steeds mogelijk blijken. Toch komt het hier gewenscht voor om bij de drie compagniën, die op de accessen zijn vooruitgezonden, den patronenvoorraad per man tot 150 op te voeren, en worden dan ook in dien zin bevelen gegeven.

Voor de verpleging van zieken en gewonden moeten hier mede maatregelen worden genomen. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van een der hoeven ten Noorden van het dorp, waar de oprichting van eene hulpverbandplaats wordt voorbereid. Men beschikt over 4 officieren van gezondheid en twee ziekenkarren. Van de officieren van gezondheid gaat er één mede naar *Oostbuurt*, drie blijven te *Schipluiden*. Vervoer van gewonden zal hier op groote schaal te water kunnen plaats vinden, niet alleen van de hulpverbandplaats naar achteren, maar vermoedelijk ook wel van uit de voorste linie naar de hulpverbandplaats.

Ten einde het stelling nemen in polderterrein nog nader onder de oogen te zien, willen wij de vraag stellen:

Welke maatregelen neemt de Commandant der 1^e Cie IIe Bataljon?

Hij heeft ten 5¹/₄ uur n.m. de opdracht ontvangen om met zijne compagnie stelling te nemen ter hoogte van *Pl. 15j16* op den weg naar *St. Maartensregt* en een doordringen van den vijand langs dien weg te beletten. Voorts een veldwacht op den weg vooruit te schuiven.

De eerste zorg moet zijn om aan de beveiliging te denken.

De compagnie, die ongeveer bij *Pl. 15* staat, blijft daar en de Comp.-C^t bestemt de 1° sectie onder den Luitenant M. om als veldwacht vooruit te gaan. Hij geeft dien luitenant mondeling de navolgende instructie :

»1° De vijand heeft voorposten uitgezet bij *Maasland* en *Het Leijeland*. Onze troepen bezetten eene stelling »t/Z. van *Schipluiden*, onze compagnie op den weg naar »*St. Maartensregt* tusschen *Pl. 15 16*. Eene achterhoede »van ons detachement, die nog bij *St. Maartensregt* staat, »trekt terug.

»2° Uwe veldwacht komt bij het *Stoomgemaal ten N. O. van St. Maartensregt* en draagt no. 1. Te bewaken ± »600 M. rechts en links van de vaart.

»3° Straatweg volgen.

»4° Rechts geene troepen in de nabijheid; een deta- »chement staat op den weg van *Oostbuurt* naar *De Lier*; »links een veldwacht aan de *Vlaardingsche vaart*.

5°. Veldwacht dient slechts tot waarschuwing; bij een aanval terugtrekken op de stelling der compagnie.

6°. Patrouilleeren langs den hoofdweg tot *Maaslandsche dam*, ook langs den *Nieuwen weg* enkele patrouilles, voorts tegen het aanbreken van den dag naar *Het Huis ten Dorp*.

7°. Terugtochtsweg door den *Dorppolder*, weg vrijmaken.

8°. Van binnen naar buiten niemand doorlaten; van buiten naar binnen iedereen onder geleide doorzenden naar de compagnie.

9°. Eten wordt toegezonden. De veldwacht bivakkeert.

10°. Geen vuur aanleggen.

11°. Voor den nacht geene verandering.

12°. Woord wordt nader bekend gemaakt.

13°. Zoo spoedig mogelijk zullen enkele roeibootjes en een grootere schuit worden nagezonden.

Aangezien het niet waarschijnlijk is, dat de luitenant M. beschikt over eene kaart, wordt hem een oleaat nagezonden, dat even met enkele lijnen wordt gemaakt door een onderofficier.

Met een en ander verloopt een kwart uur, zoodat deze veldwacht om 5 $\frac{1}{2}$ n.m. van *Pl. 15* kan afmarcheeren.

De compagniescommandant marcheert met een wielrijder met de veldwacht mede en laat de compagnie achter. Hij gaat nu zorgvuldig na, waar hij stelling kan kiezen. Te voren heeft hij een sergeant met eene groep aangewezen om te trachten 2 à 3 schuiten en een vijftal roeibootjes machtig te worden en die naar *Pl. 15* te brengen.

Het kiezen van de stelling is niet gemakkelijk, want telkens als men in den raand van eene boerderij staat, bevindt zich op 150 à 200 M. verder weer een houtrand. Op $\pm$ 450 M. ten Zuiden van *Pl. 15* vindt men een punt, waar het uitzicht niet al te ongunstig is en waar het hout in de voorliggende boerderij wat dunner is en men dus aan eenige opruiming kan denken. Bovendien ligt daar eene brug over de vaart, waardoor men beter gemeenschap met den anderen oever kan houden.

De compagnie wordt door den wielrijder ontboden en aan de drie overige sectie-commandanten, na eene korte mededeeling omtrent den algemeenen toestand, het navolgende bevolen :

2^e *sectie* verricht opruiming in het voorterrein aan beide zijden van de vaart. Neemt de kettingzagen van de andere sectiën over (die van de 1^e sectie wordt per wielrijder even gehaald).

3^e *sectie* maakt loopgraven Westelijk, 4^e *sectie* Oostelijk van de vaart. Rekent men voordeelig, dan kunnen deze werkzaamheden ten 6 uur beginnen en worden voortgezet tot het geheel donker is geworden, zijnde ongeveer 8 uur.

(Zie Schets No. 8.)

Het is hier van belang eene tamelijk groote frontuitbreiding te verkrijgen, daarom wordt de loopgraaf eerst gemaakt voor liggende schutters en voor drie sectiën. Rekent men voor andere werkzaamheden eenige manschappen af (schuiten halen, gereed maken van het eten voorbereiden, legering voorbereiden enz.) dan zal het er op neerkomen, dat elk man voor twee plaatsen moet graven. Per groep moeten dus twee groepsopstellingen worden gereed gemaakt, aannemende dat slechts drie groepen per sectie werken.

Eene groepstelling zou ik mij in dit terrein aldus denken :

Op elk der wegen aan weerskanten van de vaart één opstelling voor een groep van een man per M. en in het zijwaarts gelegen terrein groepstellingen, waarbij de manschappen $\pm 1\frac{1}{2}$ M. van elkaar liggen, dus 1 man per 2 M.; de tusschen de manschappen gelegen stukken behoeven echter niet als dekking te worden opgewerkt.

Ingraven zal in dit polderterrein niet gaan, men moet de dekkende grondmassa dus verkrijgen uit een er vóór te graven gat.

De dekkingen *a* vormen dus één doorlopende grondmassa; de dekkingen *b* bestaan uit aardopweringen, die elk één man dekken en ± 1 M. van elkaar liggen. Tusschen de groepstellingen blijft 10 M. open ruimte. Rekenen wij een groep op 12 man, dan zijn de opstellingen *a* 12 M. breed, *b* 24 M. breed. Het front van de compagnie, met 3 sectiën ontwikkeld, wordt dan

$$\begin{array}{rcl} 2 \text{ groepstellingen } a & = & 2 \times 12 = 24 \\ 10 \text{ groepstellingen } b & = & 10 \times 24 = 240 \\ 10 \text{ tusschenruimten} & = & 10 \times 10 = 100 \\ \text{de vaart} & = & 16 \end{array}$$

Totaal 380 M.

Bij de groepstellingen *a* worden met behulp van latten inrichtingen gemaakt voor nachtelijk vuur.

Op deze wijze werkende, zal men met het invallen der duisternis hoogstens de opstelling voor liggende schutters gereed kunnen hebben. Deze heeft het groote voordeel, dat zij zich minder in het terrein afteekent dan eene voor knielende schutters.

De groote frontuitbreiding achten wij hier bepaald noodig om de linie voldoende te laten uitsteken buiten het bedekte terrein; wellicht verdient het zelfs aanbeveling om tusschen de rechter- en middensectie nog grooter ruimte te laten.

Bij een vijandelijken aanval zullen deze loopgraven dadelijk door drie sectiën worden bezet. De terugtrekkende veldwacht

wordt dan verzameld achter de huizen, die op den Westelijken oever onmiddellijk bij de stelling liggen, en dient als ondersteuningstroep. De plaats van dien ondersteuningstroep zal natuurlijk met oordeel moeten worden gekozen, $\pm$ 50 M. achter de tirailleurlinie en desveroischt gewijzigd, wanneer het artillerievuur op de huizen daartoe mocht noodzaken.

Dat er bij eene zoo lange linie van leiding door den compagnies-commandant en zelfs door den sectie-commandant gedurende een hevig gevecht niet veel zal komen, ontveinzen wij ons niet, doch zal dat bij geringere frontbreedte in een hevig vuurgevecht veel beter zijn? In eene verdedigende stelling heeft dit bovendien lang niet die bezwaren, die er bij eene aanvallende actie aan zijn verbonden. Zijn de manschappen eenmaal ter plaatse, dan hebben zij slechts met oordeel te vuren en daar zullen toch de groepscommandanten wel in hoofdzaak voor dienen te zorgen. De sectie-commandanten geven den afstand aan en controleeren de manschappen in hunne nabijheid. Verder kunnen zij door wenken en toeroepen allicht nog eenigen invloed op de groepscommandanten uitoefenen; die hebben niet mede te vuren en kunnen dus hunne aandacht, behalve aan hunne groep, nu en dan wijden aan hun sectie-commandanten. De compagnies-commandant zal het bevel geven tot openen van het vuur, doch verder niet veel anders kunnen doen dan den ondersteuningstroep dirigeeren.

Op ruime schaal zal men planken over slooten moeten leggen om de communicatie te verbeteren. (Zie punt 540 Inf. Regl. II).

Gedurende den nacht worden de loopgraven *a* door één groep bezet gehouden. Een groep van de derde sectie blijft als piket onder de wapenen. Per sectie kunnen derhalve drie groepen slapen, doch geheel gekleed. Deze groepen worden om 2 uur 's nachts afgelost. In de nabij gelegen huizen en schuren is wel gelegenheid om onder dak te komen, waartegen geen bezwaar bestaat. Hoe laat gegeten zal kunnen worden, hangt af van het tijdstip, waarop de levensmiddelen worden ontvangen. Dit zal niet vroeg zijn; 7½ uur uitdeeling, 8½

uur eten, hetgeen overeenkomt met het einde der werkzaamheden om 8 uur.

Op de andere accessen wordt in gelijken geest gehandeld; alleen zal men daar niet tot eene zoo groote frontuitbreiding behoeven over te gaan, omdat deze accessen minder bedekt zijn; op de open *Zuidkade* worden dadelijk vier sectiën in voorste linie gebracht, omdat daar geene gelegenheid is den ondersteuningstroep gedekt op te stellen. Bij elke compagnie wordt de buitenvleugel eenigszins achterwaarts omgebogen om het nevenacces te kunnen steunen. 1)

Wanneer de vijand niet voor het aanbreken van den dag aanvalt, worden de werkzaamheden dadelijk voortgezet. Het zal evenwel aanbeveling verdienen om de veldwachten instructie te geven, zich vooral niet met een ernstig gevecht in te laten. Wanneer men van een hoog punt (kerktoren of molen) met een kijker kan waarnemen, dat grootere vijandelijke afdeelingen oprukken, verdient het zelfs aanbeveling om de veldwachten zonder gevecht te laten teruggaan, om den aanvaller direct tegen de hoofdstelling te laten aanloopen. Het is vooral van groot belang, dat die hoofdstelling zoo tijdig bezet wordt, dat de tegenpartij niet door de bewegingen tot het bezetten, kan vaststellen waar men stelling heeft genomen.

Bij een vijandelijken aanval bij daglicht, zal de artillerie uit de stelling *a* het vuur moeten openen, zoodra sterkere afdeelingen (compagnie) uit *St. Maartensregt* zichtbaar worden. Misschien zal door indirecte richting — die hier met zorg kan worden voorbereid — ook door de artillerie bij *Keenenburg* nog vuur kunnen worden gebracht op het vak *Stoomgemaal—St. Maartensregt*.

Door de boven geschetste opstelling zal men een doordringen langs de accessen en door de polders tusschen die accessen, geruimen tijd aan eene groote overmacht kunnen beletten. Wanneer de vijand echter in front vasthoudt en sterke afdeelingen ontwikkelt in den *Dorppolder*, zal tamelijk spoedig

1) Voor de verschillende aan de stelling verrichte werkzaamheden zie schets.

de rechtere vleugel van de compagnie op den *Oostgaagweg* gevaar gaan loopen. Voor dat geval moet met het terugtrekken niet te lang worden gewacht, maar bezette men de opnamestelling achter de *Kleine Zijde*.

Brengt men tusschen de artilleriestelling *a* en de *Carpenhoeksche brug* drie compagniën in stelling en twee tusschen de *Carpenhoeksche brug* en de *Zuidkade*, dan vormt men wederom eene geduchte stelling, die zeer moeilijk te forceeren zal zijn.

De vraag zou kunnen rijzen, waarom dan maar niet dadelijk in die opnamestelling te gaan.

Dit wordt niet aanbevelenswaardig geacht, omdat het in deze open polderterreinen weinig moeite zal kosten om met zwakke afdeelingen, veel sterkere geruimen tijd tegen te houden. Stellen wij, om de gedachten te bepalen, dat de tegenpartij langs elk der drie accessen met een bataljon oprukt, dan zullen de drie compagniën zonder eenig bezwaar dezen aanval kunnen keeren. Men dwingt de tegenpartij dan vroegtijdig tot ontwikkeling in het open terrein en geeft de eigen artillerie gelegenheid er reeds op veel grooteren afstand op te vuren, dan wanneer men de infanterie reeds dadelijk terugtrekt tot ter hoogte van de artilleriepositie. Ook de ligging van de stelling der hoofdmacht aan de *Mandjeskade* noopt er toe om te beginnen met niet te ver achterwaarts stelling te kiezen.

Wanneer zich een gevecht ontwikkelt, zal de commandant zich ophouden bij den *Korenmolen* en daarin een observatiepost plaatsen.

Ter wille eener gemakkelijke bevelvoering, zal het van veel gewicht zijn, wanneer een oordeelkundig gebruik wordt gemaakt van de bij de divisie aanwezige telegraafafdeeling. Aannemende, dat de Divisie-Commandant zich te *Delft* bevindt, beschikt men reeds over eene telefonische verbinding tusschen *Schip-luiden* en *Delft*. Voorts zal aan het detachement *Schipluiden* eene lichte telefoonbrigade kunnen worden toegevoegd; deze bestaat volgens VOSMAER, »*Tactische gegevens voor het veldleger*», blz. 157 uit :

1 telefoonwagen met 2 paarden; met 4 telefonen, 8 K. M. telefoonkabel, eenig materieel voor hangende lijnen, 4 stel draagbaar tentmaterieel, de noodige gereedschappen enz. voor aanleg van verbindingen, enz.

Afstanden in de stelling zijn :

Telef.kant.	<i>Schipluiden</i>	—	<i>Oostbuurt</i>	=	2.5 K. M.	} 6 K.M.
"	"	—	stelling <i>Oostgaagweg</i>	=	1.5 K. M.	
"	"	—	stelling <i>Vlaardingsche vaart</i>	=	0.9 K. M.	
"	"	—	stelling <i>Zuidkade</i>	=	0.7 K. M.	

Met het beschikbare draad kan men dus de verschillende afdelingen der voorste linie met het telefoonkantoor te *Schipluiden* verbinden. Allicht beschikt men daar nog over eenige reservetoestellen, zoodat de 4 toestellen van de telefoonbrigade aan de eindpunten kunnen worden gebruikt.

Wanneer deze verbindingen worden gemaakt, zal het beter zijn als de Detachements-Commandant zich ook ophoudt nabij het telefoonkantoor.

Natuurlijk zal het peloton cavalerie te *Naaldwijk* gebruik kunnen maken van de telegraaf (kantoor op de markt).

Het zou wel wenschelijk zijn om ook de beide artilleriestellingen telegrafisch of telefonisch met den Commandant te verbinden, maar daartoe is het aantal telefonen te gering.

Om nog enkele punten van den oorlog in het polderland scherper te omlijnen, willen wij trachten een beeld te schetsen van een gevecht, zooals dit tegen de stelling van *Schipluiden* zou kunnen worden gevoerd.

Schets van een gevecht op 4 Augustus.

Gedurende den nacht hebben wederzijdsche patrouilles voeling gehouden. Troepenbewegingen werden aan 's vijands zijde niet waargenomen. Ten 5 ure v.m. zijn de werkzaamheden aan de stelling hervat. Omstreeks 8 uur v.m. ziet eene patrouille, die zich bevond aan het ontmoetingspunt van den *Nieuwen weg* met den *Oostgaagweg*, dat sterkere afdelingen, waarbij artillerie,

zich bewegen van *Maasland* in N. richting. Ook ziet men meerdere compagniën langs de *Trekvaart* van *Huis ter Lucht* (t/Z. van *Maasland*) in N. O. richting marcheeren. Bedoelde patrouille werd echter spoedig door sterker patrouilles genoodzaakt uit te wijken. Door de drie compagniën op de accessen worden nu de stellingen bezet, en de veldwachten ontvangen per wielrijder order om dadelijk terug te trekken, zonder zich in gevecht te laten wikkelen. Omstreeks 8³/₄ uur v.m. ontwikkelen zich dunne tirailleurliniën ter weerszijden langs de *Vlaardingsche vaart* en ter weerszijden van de *Oostgaag* en ontstaat een levendig vuurgevecht, waarbij de aanvaller zich omstreeks 800 M. van de stellingen der Noordelijken nestelt. Pogingen om door te dringen worden zonder moeite met vuur afgewezen. Inmiddels heeft de Noordelijke artillerie van *Kleine Zijde* het vuur geopend op troepenafdeelingen, die nabij het Stoomgemeal van *St.-Maartensregt* zichtbaar worden (2500 M.) en van *Keenenburg* op troepen langs de *Vlaardingsche vaart* (2700 M.). Na een half uur stilstand in het gevecht opent de Zuidpartij artillerievuur uit eene stelling ongeveer bij de *Nieuwe en Oude Kralinger Watermolen* nabij *St.-Maartensregt*. Blijkbaar tracht men met dit artillerievuur onze artillerie bij *Kleine Zijde* te bestrijden, maar aangezien die beide sectiën op eenigen afstand achter den ruim 2 M. hoogen dijk staan en indirect richten, heeft 's vijands artillerievuur nagenoeg geene uitwerking. De Noordelijke artillerie beantwoordt het dan ook niet, maar blijft doorvuren op de vijandelijke infanterie.

De compagnie aan den *Zouteveenschen weg* heeft slechts enkele patrouilles tegenover zich, doch met haren rechtervleugel werkt zij krachtig mede tegen de troepen, die langs de *Vlaardingsche vaart* naderen.

Inmiddels komt telegrafisch bericht van den Divisie-Ct., dat de vijand een krachtigen aanval verricht op de hoofdstelling en om 9¹/₂ uur van de cavalerie te *Naaldwijk*, dat troepen aanmarcheeren op *De Lier*, doch niet op *Naaldwijk*. Van uit *Oostbuurt* worden troepenbewegingen gemeld door *De Lier* en *Burgerdijk*, en omstreeks 10¹/₂ uur bemerkt men dat *Kraaijen-*

nest bezet wordt. Kort daarna wordt ook *Oostbuurt* aangevallen en opent de vijand artillerievuur uit *Kraaijennest*. Om 11 uur ziet men artillerie in draf gaan langs den *Burgerweg* in N. W. richting, vermoedelijk twee batterijen. De artillerie bij *Kleine Zijde* neemt dit doel onder vuur (4000 M.) doch daar het zich snel beweegt en de afstand groot is, bemerkt men geene uitwerking. Naar het schijnt, heeft dit echter tengevolge dat de Zuidelijke batterijen zich beter hebben kunnen oriënteren omtrent de juiste plaats van de artillerie aan de *Kleine Zijde*, ten minste het vuur, zoowel van de batterij bij de *Kralinger Watermolens* als van die bij *Kraaijennest* wordt nu veel hinderlijker en belet om het vuur ongestoord op de vijandelijke infanterie te blijven doorzetten. De batterij-commandant besluit zijne stukken voorloopig te doen zwijgen en de stelling ongeveer 300 M. in Oostelijke richting te verplaatsen, hetgeen geheel ongezien kan geschieden, dank zij de hooge kade. Hierdoor kan de infanterie der Zuidelijken uit *St.-Maartensregt* zich ongestoord in den *Dorppolder* uitbreiden en de vijandelijke artillerie neemt nu van uit *Kraaijennest*, *Oostbuurt* onder vuur en van de *Kralinger Watermolens* onze stellingen aan de *Oostgaagweg*. Veel uitwerking zal de artillerie echter niet hebben tegen de liggende tirailleurliniën, die bovendien goed gedekt zijn en zeer moeilijk waar te nemen.

Intusschen wordt de stelling ten W. van de Begraafplaats bezet door de sectie artillerie uit *Keenenburg* en door $\frac{1}{2}$ comp. infanterie. Steeds meer troepen worden door de tegenpartij in den *Dorppolder* ontwikkeld. Wel gelukt het onze artillerie om haar vuur daar nog enkele malen op te openen en de beweging voor eenigen tijd tot staan te brengen, maar telkens gelukt het ook de vijandelijke artillerie weer na eenigen tijd om haar vuur te regelen en de Noordelijke artillerie weer tot zwijgen te brengen. De Noordelijke artillerie acht het evenwel niet raadzaam, zich in een artilleriestrijd te laten wikkelen en beantwoordt dan ook het vijandelijk artillerievuur niet, doch verplaatst zich telkens.

Op deze wijze optredende, zal de strijd zeer lang duren en
1903/04. IV.

maakt men niet snel vorderingen. Toch is tegen 3 uur n. m. de toestand van dien aard, dat het noodig blijkt voor de compagnie aan den *Oostgaagweg* om terug te trekken. Reeds van af 12 uur heeft eene krachtige artillerie, die de batterij bij *Kraaijennest* versterkte, het dorp *Schipluiden* onder vuur genomen en hierin op enkele plaatsen brand doen ontstaan. Daar er zich evenwel geene troepen van den verdediger in bevinden, veroorzaakt dit geene verliezen; alleen oefent dat brandende dorp een merkbaar ongunstigen invloed uit op de troepen. Grooter nadeel lijdt men om 2 uur, toen een vijandelijke granaat het telefoonkantoor vernielde. Na korten tijd mocht het gelukken om de gemeenschap met den Divisie-C^t te *Delft* te herstellen, maar die met de compagnieën bleef verbroken.

Om drie uur werd de compagnie aan den *Oostgaagweg* teruggedreven en kort daarna ging ook die aan de *Vlaardingsche vaart* terug. Deze laatste kon zonder bezwaar eene tweede stelling bezetten aan den *Korenmolen* en ten Oosten van de *Carpenhoek-sche brug*, daarbij krachtig gesteund door de compagnie aan de *Zuidkade*. De compagnie van de *Oostgaag* werd verzameld achter het dorp nabij de reserve-compagnie van *Keenenburg*. Het gelukt nu wel tegen 4 uur n.m. aan den vijand om terrein te winnen, maar aan de vaart van *Schipluiden* naar *Oostbuurt* stuit men op 1½ ontwikkelde compagnie (6 sectiën à 50 M. met 50 M. tusschenruimte = 550 M.) waartusschen ook nog de artillerie staat en nog meer Westelijk de artilleriesdekking. Op dit oogenblik staan de troepen bij *Schipluiden* (4 u. 30 n.m.) als in Schets N°. 9. Eene zeer lange en zeer dunne linie, die echter tegen den ontwikkelden vijand nog tot zeer krachtigen weerstand in staat is.

Wanneer men op de troepen kan rekenen en wanneer men beschikt over vastberaden aanvoerders, dan behoeft men nu nog volstrekt niet aan opgeven van den weerstand te denken. Elke nadering door den geheel open *Dorppolder*, waar bovendien nog eenige bredere slooten de beweging belemmeren, wordt met krachtig vuur begroet en de artillerie, die wel gezwegen

heeft tegenover het vijandelijk artillerievuur, maar die zich niet heeft laten vernietigen, kan nu den strijd voeren op korten afstand. De breede vaart, waar men achter zit, geeft grooten moreelen steun en de open *Hodenpijlsche polder* zal den manschappen beletten, zich ongezien uit de voeten te maken. Alle factoren zijn hier aanwezig om een rustig vuur van den verdediger te bevorderen. Wanneer de vijand zelfs tot 400 à 300 M. nadert, zal men nog niet behoeven terug te gaan en de artillerie der tegenpartij moet langzamerhand haar vuur staken. Bovendien zal zij op die dunne linie, zonder diepte, achter goede dekking weinig uitwerking hebben. Of het aan de tegenpartij zal gelukken om, met behulp van groote overmacht aan artillerie en infanterie eindelijk het vuuroverwicht te bevechten, hangt zoozeer van moreele factoren af, dat dit op papier niet kan worden uitgemaakt. Zeer goed is het mogelijk, dat zelfs de groote overmacht tegen deze geduchte positie zal verbloeden, ook al is de stelling slechts dun bezet.

Een nadeel van de hier geschetste opstelling is zeker, dat een terugtocht buitengewoon moeilijk zal zijn en niet dan ten koste van groote verliezen zal kunnen worden volvoerd. Toch moet men aan die overweging niet te veel waarde toekennen; het komt er op aan om een doordringen van den vijand te beletten en niet om onder zoo gering mogelijke verliezen terug te trekken. Krachtige, energieke aanvoerders zullen aan het eerste meer waarde toekennen, zwakke karakters meer naar hun terugtocht zien. Niet voorbij mag worden gezien, dat de breede vaart, die de Noordpartij in elk geval nog van den tegenstander scheidt, aan een terugtrekken gunstig is. Wil men van de groote sterkte van het polderland zooveel mogelijk nut trekken, dan is taai standhouden noodig, tot op het laatste oogenblik.

Hoe staan de kansen voor een tegenstoot?

Wanneer de aanval in den *Dorppolder* tot staan is gekomen en de aanvaller daar een zwaren strijd zal hebben te voeren, zal een offensief groote resultaten kunnen hebben. Men zou de twee reserve-compagnieën (waarvan één echter reeds zware

verliezen heeft geleden) langs den *Korenmolen*, waar eene brug over de vaart is geslagen, kunnen laten deboucheeren in den *Dorppolder*. Langs de *Vlaardingsche vaart* en den *Oostgaugweg* wordt echter ook aangevallen met krachtige afdeelingen, terwijl het dorp onder artillerievuur is. Een uitval bij den *Korenmolen* zou derhalve niet mogelijk zijn.

Een ander denkbeeld zou zijn om de compagnie aan de *Zuidkade*, die slechts zwak wordt bezig gehouden, gevolgd door de 4^e Cie I^e Bon (*Keenenburg*) eene rechtszwenking te laten verrichten en 's vijands uitersten rechtervleugel aantasten. De omstandigheden kunnen van dien aard zijn, dat hiervan resultaat is te wachten. Verder dan de *Vlaardingsche vaart* kan men echter voorshands niet komen, want dat water is ± 25 M. breed en er valt niet aan te denken, daar snel een overgang over te maken. Toch zou een dergelijke aanval op het moreel van den aanvaller van zeer grooten invloed kunnen zijn. Meer aangewezen is echter om te trachten een peloton van de compagnie aan de *Zuidkade* weer bij de reserve aan te trekken en een compagnie van de reserve in de linie achter de *Kleine Zijde* te laten rukken.

Uit het hier geschetste verloop van het gevecht trekken wij voor het vervolg der oefening den

Onderstelden toestand bij de Noordpartij

op 4 Augustus 4 u. 50 n.m.

De vijand heeft in den loop van 4 Augustus steeds meer troepen ontwikkeld tegen de stelling van *Schipluiden*.

De 2 compagnieën aan de *Oostbuurt* zijn teruggegaan tot *Hooge Heul*, doch houden daar krachtig stand.

Twee compagnieën met de artillerie staan achter de *Kleine Zijde* tusschen de *Monstersche Watering* en het dorp *Schipluiden*. Een compagnie aan den *Korenmolen* en aan den Zuidrand van *Schipluiden*, één compagnie aan de *Zuidkade* en twee compagnieën in reserve bij *Keenenburg*. Cavalerie te *Naaldwijk*. *Schipluiden* staat in brand.

De aanval van den vijand is tot staan gekomen voor de geheele stelling en er wordt een hevige strijd gevoerd om het vuur-overwicht. Aan de *Zuidkade* is de strijd onbeteekenend.

Om 4.30 heeft de bevelhebber gelast, dat de 4e Cte I^e Bataljon in de stelling achter de *Kleine Zijde* moet rukken en dat de compagnie aan de *Zuidkade* één peloton aan de reserve moet geven. Een en ander is geseind aan den Divisie-C^t.

Terwijl deze bewegingen in uitvoering zijn, ontvangt de Detachements-Commandant van den Divisie-Commandant het navolgende bericht :

- »Vijand voor mijne hoofdstelling tot staan gebracht.
- »Ik houd den strijd krachtig vol. Van uw standhouden »hangt alles af.
- »Twee bataljons infanterie en twee houwitserbatterijen »rukken op om U te versterken. Zij passeeren 4.30 n.m.
- »*Den Hoorn*.

Gevraagd: Welke bevelen geeft de Detachements-Commandant te *Schipluiden* voor deze versterkingen.

De Detachements-Commandant acht het noodig om met de nu versterkte artilleriemacht 's vijands artillerie krachtig onder vuur te nemen en voorts een tegenaanval in de rechterflank der tegenpartij te beproeven.

In verband daarmee zendt hij zijn adjudant om den commandant der aanrukkende versterkingen op de hoogte van den toestand te stellen en geeft hem de volgende schriftelijke bevelen mede :

I Aan den C^t der beide houwitserbatterijen.

Schipluiden 4 Augustus 5 uur n.m.

- »Kom met uwe beide batterijen in stelling bij de *Schout »Jansbrug* en breng krachtig vuur op vijandelijke artillerie, die bij de hoeve *Het Kraaijennest* staat. (2500 M.)

II Aan de Commdt. van het IIIe en het IVe Bataljon.

Schipluiden 4 Augustus 5 uur n.m.

»Laat 2 compagniën van uwe troepen in reserve ten »N. van *Schipluiden*, marcheer met de rest van uwe »macht Zuidelijk om het dorp en verricht een krachtigen »aanval tegen 's vijands rechterflank. Schuiten liggen »aan de *Carpenhoeksche brug*.”

III Aan den Ct 3^e Cie 1^e Bon (1 pel. *Zuidkade*, 1 pel. bij *Keenenburg*.)

»Versche troepen verrichten uit mijn linkervleugel een »tegenaanval. Sluit u daarbij aan.”

IV Aan den Ct 1^e Cie IIe Bon (reserve achter *Schipluiden*).

»Versterk de compagnie bij den *Korenmolen*.”

De bevolen tegenaanval zal zich in hoofdzaak moeten bepalen tot het geven van vuur uit eene stelling achter de *Oostgaag* tegen de troepen in den *Dorppolder*. Zie punt 545 Inf. Regl. II.

Het zou te veel fantazie eischen om het verloop van den strijd om *Schipluiden* nog verder te schetsen.

Alvorens deze studie te eindigen, eene enkele aanwijzing hoe men zich het optreden van de tegenpartij kan denken. (Zie Schets No. 10).

Handelingen van de Zuidpartij.

Het is gelukt om in den loop van 3 Augustus over de *Maas* te komen, zonder daarbij ernstig door de tegenpartij bemoeijkt te zijn. Met het oog op doorgestane vermoeienissen, gaat men dien dag niet verder, doch besluit te *Rotterdam*, *Schiedam*, *Vlaardingen* en *Maassluis* te legeren, te meer daar ingekomen berichten op eene sterke stelling wijzen ten Z. van *Delft*. Men heeft namelijk, van hooge punten af, zien werken.

Voor den volgenden dag (4 Augustus) is het algemeene plan als volgt:

- 1° Brigade van *Rotterdam* over *Overschie* richting *Delft*.
 2° Brigade van *Schiedam* over *Kethel* richting *Delft*.
 3° Brigade volgt als reserve van *Vlaardingen* over *Kethel*.
 4° Brigade van *Maassluis* richting *Schip-luiden*—*Delft* aanvallen.

Elke brigade bestaat uit 6 Bataljons Inf^{ie}, $\frac{1}{2}$ Esk^{on} Cav. en 4 Batterijen Veld-art. (Treinen, treindekking, dekking overgangen enz. memorie).

Afmarsch 7 $\frac{1}{2}$ uur v.m.

De Brigade-C^e te *Maassluis* verdeelt zijne troepen als volgt: (Zie punt 538 Inf. Regl. II).

1 bataljon met 1 batterij over *Het Leijeland* en *De Lier* richting *Delft*;

2 bataljons met 1 batterij over *St.-Maartensvegt* en *Schip-luiden*;

1 bataljon langs *Trekvaart* en *Vlaardingsche vaart* richting *Schip-luiden*;

2 bataljons met 2 batterijen volgen als reserve over *Maasland*;

$\frac{1}{2}$ eskadron over *Zouteveen* om verband te bewaren met rechter nevenbrigade. Schuiten en bootjes worden medegevoerd langs de vaarten, die men volgt.

De voorste bataljons ontwikkelen zich vroegtijdig en zoeken contact met den vijand. Vooreerst is verkenning hoofdzaak om met juistheid de stelling te kunnen vaststellen. Die verkenning zal vrij lang duren; daarna aanzetten voor den beslissenden aanval door verlenging van den linkervleugel, wanneer blijkt dat in den *Dorppolder* geene troepen staan. Eerst verlengen met het IVe B^{on}, daarna met het V^e B^{on} uit de reserve.

Het in front forceeren van eene stelling als die bij *Schip-luiden* zal altijd tot de hoogst moeilijke ondernemingen behooren en het is nog eene groote vraag of het werkelijk zal gelukken om de bataljons door den *Dorppolder* voorwaarts te

krijgen tegen de stelling van den vijand. Is men daar eenmaal gekomen tot $\pm$ 6 à 700 M. van die stelling, dan gaat terugtrekken ook niet gemakkelijk meer. Het verkrijgen der beslissing zal dan nog verder naar buiten verschoven moeten worden. Het uitschuiven van reserves kost echter veel tijd en kan in deze open terreinen meestal niet ongemerkt geschieden. De verdediger zal dan ook veelal tegen die ver uithalende aanvalstroepen zijne reserves tijdig kunnen verplaatsen en eene nieuwe stelling formeeren, nog voordat de omtrekking merkbaar is geworden.

Overweging zou het verdienen om den aanval eerst onder begunstiging van de duisternis voort te zetten; maar aan nachtelijke bewegingen door polderterrein zullen ook bijna onoverkomelijke hinderpalen verbonden zijn.

III. Oefening Stompwijk.

Behandelt: Optreden tegen flankbedreiging.

Schetsen en Kaarten:

Stafkaart blad 's-Gravenhage.

Schets 11.

Algemeen Denkbeeld.

Eene blauwe partij bevindt zich ten Noorden van den *Ouden Rijn* bij *Warmond* en *Sassenheim*. Een rood legerkorps dekt 's-Gravenhage.

Onderstelde toestand bij de roode partij op 12 Juli.

De roode partij rukt met een colonne over *Wassenaar*, met een andere over *Voorschoten* Noordwaarts om 's-Gravenhage te dekken, door de tegenpartij aan te vallen. Omstreeks 8 $\frac{1}{2}$ uur v.m. zijn de voorste troepen der voorhoeden ongeveer in de lijn *Bierlap, Wildrust, Pl. 8 Leidsche Straatweg, Duivenvoordsche weg* en heeft de vooruitgezonden cavalerie tusschen *Wassenaar* en den *Rijn* voeling gekregen met de tegenpartij, die blijkbaar in Z. richting oprukt. Een gevecht t $\frac{1}{2}$ W. van den *Rijn* wordt verwacht.

Op dat oogenblik komt per wielrijder van een eskadron in de rechterflank verkennende cavalerie, het onverwachte bericht, dat van den vijand eene sterke gecombineerde troepenafdeeling, waarbij minstens 3 batterijen te 7 $\frac{1}{2}$ uur v. m. te *Moerkapelle* is gesignaleerd, marcheerende in Westelijke richting.

In verband daarmede ontvangt de commandant van het 4^e regiment infanterie ten 8 $\frac{1}{2}$ uur last om met zijn regiment (4 bataljons) benevens 2 batterijen van de IIe afdeeling 2^e

regt veld-artillerie en $\frac{1}{2}$ peloton cavalerie bij *Leidschendam* over *de Vliet* te gaan en den te *Moerkapelle* gesignaleerden vijand te beletten in het gevecht der hoofdmacht in te grijpen.

Het 4^e regiment bevindt zich in de marschcolonne op den weg *Voorburg—Voorschoten* achter de IIe afd. 2^e regt veld-artillerie en is met het hoofd van het IIIe bataljon ter hoogte van *Veur*. Achter het 4^e regiment infanterie volgt nog een regiment. Het $\frac{1}{2}$ pel. cav. is aan het hoofd der hoofdcolonne.

Gevraagd :

- 1 Hoe beoordeelt de Regts-Ct den toestand ?
- 2 Hoe vat hij zijne opdracht op ?
- 3 Welke bevelen geeft hij ?

1. Een vluchtige blik op de kaart doet zien, dat de vijand van *Moerkapelle* kan marcheeren :

I over *Den Hoorn—Benthuisen—Weipoort*,

II over *Zoetermeer—Zegwaard—Stompwijk—Zoeterwoude*,

III over *Zoetermeer—Zegwaard—Wilsveen—Leidschendam*.

Neemt hij den weg I, dan kan alleen een snel aanvallend optreden, waardoor hij wordt vastgehouden, hem beletten zich met zijne eigen partij tot het gevecht te vereenigen.

Neemt hij den weg II, dan kan een stelling nemen bij *Stompwijk* nog tot het doel leiden.

Neemt hij den weg III, dan zou eene stelling bij *Wilsveen* hem kunnen tegenhouden.

2. Het komt er in de eerste plaats op aan om spoedig te weten welke richting hij heeft ingeslagen ; heeft hij de wegen II of III gekozen, dan moet hij zich ten 9 uur reeds ten W. van *Zoetermeer* bevinden ; men kan hem dan zeer spoedig zien opdagen ; heeft hij den weg I genomen, dan is hij ten 9 uur ongeveer bij *Benthuisen*.

In de eerste plaats moeten dus maatregelen ter verkenning worden genomen, maar het resultaat daarvan kan niet worden afgewacht, doch de troepen moeten onverwijld in beweging

worden gesteld; er is veel haast, want ten 10 uur kan *Wilsveen* of de Noordrand van den *Zoetermeerschen Meerpolder* door den vijand bereikt zijn.

Aangezien de wegen I en II waarschijnlijker zijn dan III, zal het beste zijn om de hoofdmacht naar *Stompwijk* te dirigeren; doch de weg III mag niet uit het oog worden verloren.

Stelt men de artillerie op ter hoogte van de *Schenkkan*, herberg bij *Stompwijk*, dan kan zij vuur brengen zoowel op den weg van *Zoetermeer* naar *Wilsveen* als op den weg door den *Zoetermeerschen Meerpolder*.

Art.-C^t en Bataljons-Commandanten vóór; korte verklaring van den toestand.

3. Bevelen :

IIe Bataljon rechtsomkeert, marcheert naar *Wilsveen* om een doordringen van den vijand van *Zoetermeer* naar *Wilsveen* en *Leidschendam* te beletten. Mijne hoofdmacht marcheert naar *Stompwijk*. Dadelijk afmarcheeren.

Ik marcheer met het I^e Bataljon.

I^e Bataljon rechtsomkeert, marcheert achter het IIe Bataljon door *Leidschendam* richting *Stompwijk*, neemt stelling bij *Blessepaard*. Dadelijk afmarcheeren.

IIIe Bataljon langs *de Vliet* en *Kniplaan* naar *Stompwijk*.

Artillerie achter het IIIe Bataljon.

IVe Bataljon achter de Artillerie.

Bataljons voorzien in eigen beveiliging voor zooveel noodig.

$\frac{1}{2}$ Peloton Cavalerie marcheert richting *Zoetermeer* om den vijand te verkennen en voeling te zoeken met de zich daar bevindende eigen Cavalerie.

6 Wielrijders IIIe B^{on} onder een der sergeanten-wielrijders van den regt^s-staf, rijden patrouille over *Stompwijk* en *Zoeterwoude* en verkennen den weg *Weipoort—Gelderwoude* om te zien of de vijand daar langs nadert.

6 wielrijders IVe B^{on} met den anderen sergeant-wielrijder van den regt^s-staf rijden patrouille over *Stompwijk* naar den *Zoetermeerschen Meerpolder* om te zien of de vijand langs die zijde marcheert.

Motiveering.

Eerst worden de bevelen aan de troepen gegeven, omdat het van veel belang is, de infanterie dadelijk in beweging te stellen. Bovendien komt het $\frac{1}{2}$ pel. cav. iets later en moeten de wielrijders nog eerst gehaald worden uit de colonne.

De twee bataljons (III en IV) met de artillerie volgen den iets langeren weg over de *Knijplaan*, omdat de mogelijkheid niet is buitengesloten, dat men langs den *Stompwijkschen weg* plotseling onder artillerievuur komt.

De wielrijders bezitten geene geweren, doch deze patrouilles kunnen ook wel zonder geweer rijden. In elk geval komt het niet wenschelijk voor, te hunnen behoeve infanteristen te ontwapenen.

Het plan van den Regt^s-C^t is om, wanneer 's vijands optreden het niet belet, stelling te nemen met

IIe B^{on} t/Z. van *Wilsveen*,

I^e B^{on} bij *Blessepaard*,

Artillerie in stelling t/Z. van *Stompwijk* bij de *Schenkkan*,

IIIe en IVe B^{on} reserve te *Stompwijk*.

Van daaruit kan men de wegen II en III direct verdedigen en tegen een eventueelen afmarsch van *Den Hoorn* naar het Noorden, aanvallend optreden over *Zoeterwoude*.

Hoe laat kunnen de troepen deze standplaatsen bereikt hebben?

Aannemende, dat met overwegen en orders geven een kwartier verloopt, vertrekt dus het IIe B^{on} ten $8\frac{3}{4}$ uur van *Veur*; aangezien er groote spoed is, wordt gemarcheerd met eene snelheid van 5 K.M. per uur. Afstand tot *Scheidslot* ten Z.O. van *Wilsveen* is 4 K.M., dus het IIe B^{on} is ten $9\frac{1}{2}$ uur ter plaatse.

I^e B. *Veur*—*Blessepaard* = 6.5 K.M. Daarbij komt één bataljonslengte, dus te doorloopen 7 K.M. = 1 u. 24 minuten, dus 10 u. 9 ter plaatse.

Art. *Veur*—*Schenkkan* = 6 K.M. + 2 bat.lengten = 7 K.M. dus 10 u 9 ter plaatse.

Artillerie één bataljonslengte meer, dus 10 u. 15 ter plaatse, als zij in de infanterie-colonne blijft marcheeren.

Het laatste bataljon blijft voorloopig achter de artillerie staan.

Uit inmiddels ingekomen berichten van cavalerie en wielrijders, die in het open terrein op grooten afstand konden waarnemen, blijkt dat sterke vijandelijke afdeelingen infanterie, men zag wel 2 bataljons, waarachter ongeveer 3 batterijen, den *Zoetermeerschen Meerpolder* inmarcheeren. Voorts zag men infanterie marcheeren langs den Westelijken ringdijk van dien polder, alsmede ongeveer een bataljon langs den *Broekweg*. Cavalerie-afdeelingen gingen richting *Wilsveen*, doch worden door onze afgezeten cavalerie (1 esk. + $\frac{1}{2}$ peloton) zonder moeite tegengehouden.

Deze berichten bereiken den Regiments-C^t ten 9 $\frac{1}{2}$ uur nabij de *Schenkkan*, waar hij zich bevindt met den C^t der Artillerie. Op een hoog punt klimmende, ziet hij persoonlijk dat een lange colonne door den *Zoetermeerschen Meerpolder* marcheert en omstreeks 9 $\frac{3}{4}$ met het hoofd kan zijn bij de *Noord-Togt*. Ongeveer 1 compagnie marcheert langs den Westelijken dijk.

Wat doet de Regts-C^t?

- I. Order aan den Art^{ie}-C^t met den grootsten spoed in stelling te komen bij de *Schenkkan* en die colonne krachtig onder vuur te nemen (2500 M.)
- II. Order aan den C^t v/h IIe Bataljon om den marsch zooveel mogelijk te bespoedigen en stelling te nemen bij *Blessepaard*.
- III. Order aan den C^t v/h IIIe Bataljon om door te marcheeren naar *Blessepaard* en in vereeniging met het IIe Bataljon den vijand een doordringen te beletten.
- IV. Order aan den C^t van het IVe Bataljon om zich met drie compagniën op te stellen Oostelijk van de artillerie en één compagnie snel te ontwikkelen achter de *Kleine togt* om de artillerie te dekken.
- V. Order aan den C^t v/h I^e Bataljon om een compagnie achter te laten te *Wilsveen* en met de rest van het bataljon te marcheeren naar *Alkerlust* op den weg *Loidschendam—Stompwijk*.
- VI. Bericht van een en ander aan den Divisie-Commandant.

Alvorens van deze oefening af te stappen, geven wij hieronder de onderstelling met opdracht voor de blauwe partij.

Onderstelde toestand voor de blauwe partij.

De commandant der blauwe partij ontvangt in den avond van 11 Juli te *Sassenheim* bericht, dat eene te *Moerkapelle* aangekomen brigade onder zijne bevelen wordt gesteld. Hij besluit daarop den vijand den volgenden morgen tegemoet te gaan en zich van 's-*Gravenhage* meester te maken.

Aan den Commandant der Brigade te *Moerkapelle* geeft hij telegrafisch de navolgende

OPDRACHT.

Sassenheim 11 Juli 8 uur n.m.

Ik vermoed, dat de vijand zal stand houden in eene stelling Noordoostelijk van 's-*Gravenhage*. Ik marcheer met mijne hoofdmacht over *Wassenaar* en *Den Deijl*, eene sterke linker flankcolonne (1 reg^t inf^{ie} met 2 batterijen) over *Voorschoten*.

Marcheer met uwe brigade omstreeks 7¹/₂ uur v.m. van *Moerkapelle* af in Westelijke richting en grijp den vijand krachtig aan.

De Luit.-Generaal

Q.

Troepen: 6 Bataljons Infanterie,
 1 Eskadron Cavalerie,
 3 Batterijen Veld-Artillerie,
 1 Compagnie Genietroepen,
 2 Infanterie-munitiecolonnen,
 3 Artillerie-munitiecolonnen,
 1 Sectie Verbandplaatsafdeeling,
 Divisie Pontontrein.

De Brigade-Commandant besloot te marcheeren over *Zoetermeer*—*Zegwaard* en *Leidschendam*, doch toen hij omstreeks 9 uur te *Zoetermeer* was gekomen, hoorde hij hevig kanonvuur in Noordwestelijke richting, waaruit hij opmaakte, dat zijne hoofdmacht tusschen den *Rijn* en de lijn *Wassenaar*—*Voorschoten* reeds in gevecht was gewikkeld. Dit bracht hem tot het besluit om zijne oorspronkelijke marschrichting te verlaten en over *Stompwijk* op *Voorschoten* aan te marcheeren.

IV. Oefening Monster.

Behandelt: Stelselmatige Voorposten.
Legering.

Schetsen en Kaarten.

Stafkaarten bladen *Rotterdam* en *'s-Gravenhage*.

Schetsen 12 en 13.

Algemeen Denkbeeld.

Eene Zuidpartij is aan den *Hoek van Holland* geland en heeft na een kort gevecht *Monster* en *Naaldwijk* bezet.

De Noordpartij is terugggegaan richting *'s-Gravenhage* en *Delft*.

Onderstelde toestand bij de Zuidpartij.

De 11e Divisie bestaat uit 3 Brigades elk à 5 Bataljons Infanterie, 1 Afdeeling Veld-Artillerie, $\frac{1}{2}$ Eskadron Cavalerie. Buiten brigadeverband nog $1\frac{1}{2}$ Eskadron Cavalerie en 2 houwitserbatterijen benevens de noodige treinen en diensten.

Tegen 3 n.m. van den 4^{en} Maart is de 1e Brigade doorgedrongen tot *Monster*, de 2^e tot *Naaldwijk*. De rest der Divisie wordt, naarmate de ontschepping vordert, bij *'s-Gravenhage* verzameld.

Ingevolge bevel van den Divisie-Commandant, wordt voorloopig niet verder voortgerukt, doch door middel van patrouilles voeling gehouden. De voorste afdeelingen zijn in gevechtsformatie doorgerukt, die van de 1^e Brigade tot aan de *Zwarte dijk*. Tegen 4 uur begint de vijand voorposten uit te zetten in de lijn *Ockenburg—Leugenbrug—Kwintsheul*.

Ten 4 uur n.m. ontvangt de Brigade-C^t te *Monster* de navolgende:

OPDRACHT.

's-Gravezande, 20 Juni 3 u. 45 n.m.

Mijn voornemen is eerst morgen verder op te rukken. Betrek met uwe brigade nachtkwartier te *Monster* en zet voorposten uit tusschen de *Noordzee* en de *Gantel*. Aansluiting aan de 2^e Brigade, die te *Naaldwijk* overnacht, ter hoogte van *Musschenwetering*.

De Gen.-Maj.

P.

Gevraagd :

Bevelen voor legering en beveiliging voor de Brigade *Monster*.

Het komt er voor de Brigade op aan om de troepen zoo spoedig mogelijk te legeren en daarbij gebruik te maken van de bewoonde oorden, die men juist heeft bezet.

De voorposten moeten zoover vooruit worden gebracht, dat men gemakkelijk voeling met den vijand kan houden, dat de kantonnementen tegen artillerievuur zijn beveiligd en dat voldoende tijd beschikbaar is om bij een aanval op de voorposten eene stelling aan den Noordoostrand van *Monster* te bezetten.

Hiervoor komt de *Zwarte dijk* het meest in aanmerking.

Wil men de kantonnementen tegen artillerievuur berschermen, dan verdient het aanbeveling de veldwachten minstens $\pm$ 4 K.M. vooruit te brengen; liever nog meer, maar dat verbiedt hier de nabijheid van den vijand.

Alvorens het bevel voor de legering uit te geven, is het noodig na te gaan, waar de troepen ten 4 ure n.m. staan. Zie Schets N°. 12.

11^e Divisie.

1^e Brigade.

Monster, 20 Juni, 4 u. 15 n.m.

N^o   *Legeringsbevel*. (Zie § 127 Voorschr. Velddienst.)

1°. De vijand is teruggedaan richting 's-Gravenhage en Delft. Hij zet voorposten uit in de lijn *Ockenburg—Leugenbrug—Kwintshul*. Onze Brigade betreft kwartier te *Monster* en *Ter Heyde*. De 2^e te *Naaldwijk*. Overige troepen te 's-Gravezande.

2°. DISLOCATIE DER TROEPEN.

I^e Bon *Monster* langs den straatweg naar *Poeldijk*.

IIe Bon *Monster* langs den straatweg naar *Loosduinen*.

IIIe Bon *Ter Heijde*.

IVe Bon *Monster* langs de vaart, die van de Kerk Z. O. gaat.

Ve Bon Voorposten (zie lager).

Art. Westelijk van het IVe B^{on} tusschen *Monster*, *Oude Vlotvaart* en *Slaperdijk*.

$\frac{1}{2}$ Esk. Cav. *Over zee*.

3°. Ve Bataljon BEVEILIGT door voorposten, v. m. de *Guntel* tot de *Noordzee*. Veldwachten komen ongeveer in de lijn *Poeldijk—Watertoren*. Gros bij den *Korenmolen* t/N. van *Monster*, één comp. op den weg naar *Poeldijk* en één op den weg naar *Loosduinen*.

4°. Van het IIIe Bataljon moet één comp. gekleed rusten in alarmkwartier om snel een aanval langs het strand te kunnen keeren.

5°. VERZAMELPLAATSEN.

I^e B^{on} weg naar *Poeldijk*, hoofd a/d *Zwarte dijk*.

IIe B^{on} weg naar *Loosduinen*, hoofd a/d *Zwarte dijk*.

IIIe B^{on} weg *Ter Heijde—Korenmolen*, hoofd bij *Korenmolen*.

IVe Bon *Monstersche pad*, hoofd bij Kerk *Monster*.

Artillerie langs den weg *'s-Gravezande—Monster* hoofd bij Kerk *Monster*.

Cavalerie op *Zwarte dijk* bij *Korenmolen*.

6°. Verplegingsvoorraad wordt door de Intendance ten 6 uur n.m. bij Kerk *Monster* uitgegeven.

Bagagetrein bij de troepen. Alle voertuigen van af middernacht opgeladen.

Het IIIe Bataljon wordt beschouwd als zelfstandig kantonnement.

De overige troepen vormen het kantonnement *Monster*.
Commandant de Luitenant Kolonel S. v/h IIe B^{on}.

7° Ik betrek kwartier tegenover de Kerk te *Monster*.

8° Rapport ten 9 uur n.m.

De Kolonel

Q.

11° Divisie

1° Brigade

Monster 20 Juni 4 u. 30 n.m.

No.

INSTRUCTIE VOOR DEN VOORPOSTEN-COMMANDANT. *)

1° De vijand is teruggegaan richting *'s-Gravenhage* en *Delft*. Hij zet voorposten uit in de lijn *Ockenburg—Leugenbrug—Kwintsheul*.

2° Onze Brigade betreft kwartier te *Monster* en *Ter Heijde*. De 2° Brigade te *Naaldwijk*, de overige troepen te *'sGravezande*.

3° V° Bataljon betreft de voorposten.

4° Lijn der veldwachten ongeveer *Poeldijk—Watertoren*. Aansluiting zoeken aan de voorposten der 2° Brigade bij *Musschenwetering*. Door onze voorposten te beveiligen v/m. de *Gantel* tot de *Noordzee*.

Gros *Korenmolen t/N*. van *Monster* Voorp. det. I op den weg naar *Poeldijk* bij *Musschenheul*.

Voorp. det. II op den weg naar *Loosduinen* bij den slag naar *Strandpaal 111*.

De Cavalerie wordt gedurende den nacht niet gebruikt.

Sterke verkenningspatrouilles zenden tot aan de vijandelijke voorposten. Voor den nacht geene wijziging.

5° Bij een vijandelijken aanval langzaam terugtrekken op het Gros, dat in de te verdedigen stelling staat. Voorp. det. I houdt echter stand aan den *Zwarten dijk*.

6° Alle afdeelingen kunnen, wanneer in de onmiddellijke nabijheid gelegenheid is, onder dak worden gebracht.

Verplegingsvoorraad ten 6 ure ontvangen bij de Kerk te *Monster*.

*) Het eerste gedeelte van deze instructie is den Voorposten-Commandant reeds bekend, doch wordt in deze studie volledigheidshalve herhaald.

Verdere details worden aan den Voorposten-C^t overgelaten.

7° Woord »*Schoenreparatie*.»

De Kolonel,
Q.

Naar aanleiding van deze Instructie geeft de Voorposten-Commandant eene voorpostenorder uit, die gedicteerd wordt aan de vier compagniescommandanten, die elk opschrijven wat voor hen bestemd is.

11^e Divisie,
1^e Brigade,
Ve Bataljon.
N^o.

Monster 20 Juni 4.40 n.m.

VOORPOSTENORDER.

1° De vijand is teruggegaan richting *'s-Gravenhage* en *Delft*. Hij zet voorposten uit in de lijn *Ockenburg—Leugenbrug—Kwintsheul*.

2° Onze Brigade betreft nachtkwartier te *Monster* en *Ter Heijde*. De 2^e Brigade te *Naaldwijk* en de overige troepen te *'s Gravezande*.

3° Onze voorposten komen ongeveer in de lijn *Poeldijk—Watertoren* en beveiligen v/m. de *Gantel* tot de *Noordzee*. Nabij de *Musschenvetering* wordt aansluiting gezocht aan de 2^e Brigade.

Gros, 3^e en 4^e Cie, bij *Korenmolen*.

Voorp.det. I. 1^e compagnie, op den straatweg naar *Poeldijk* bij *Musschenheul*.

Voorp.det. II. 2^e compagnie, op den straatweg naar *Loosduinen*, bij den slag naar *Strandpaal 111*.

Te bewaken :

N^o I v/m de *Gantel* tot en met den *Maeweg*.

N° II van den *Maeweg* tot de *Zee*.

Veldwachters, c.q. ouderofficiersposten, moeten komen ongeveer:

- a. Samenkomst *Gantel* en *Musschenvoetering*;
- b. Wegenknoop West van *Poeldijk*;
- c. *Maebrug*;
- d. *Watertoren*;
- e. *Strandpaal 111*.

Voorp.det. N^o I zendt patrolles tot aan den vijand in het vak *Leugenbrug—Kwintsheul*.

Voorp.det. N° II idem tot het vak *Leugenbrug—Strandpaal 108*.

Deze patrolles, ter sterkte van een groep, gaan om de 2 $\frac{1}{2}$ uur uit.

Gros zendt patrolles van $\frac{1}{2}$ sectie onder een officier, ten 8 uur n.m. en ten 2 uur v.m., één richting *Wateringen* en één richting *Loosduinen*, te regelen door den Commdt. der 3° Cie.

Voor den nacht geene wijziging.

4°. Bij een vijandelijken aanval trekt voorp.det. N^o I terug tot de *Zwarte dijk*, N° II op het gros N. W. van den *Koren-molen*.

5°. De Lt.-Kwartiermeester met 12 man van de 4e Cie en 2 karren, aan den *Koren-molen* te vorderen, om 6 uur aan de Kerk te *Monster*, om levensmiddelen te ontvangen. Deze worden naar de compagniëen gereden. Bij elke comp. wordt gekookt. De compagnieskarren kunnen tot 11 uur n.m. ter beschikking zijn. Te 11 $\frac{1}{2}$ uur al de bagagevoertuigen opgepakt bij den molen.

Ieder, die binnenkomt, onder geleide opzenden naar de voorp. detachementen.

Niemand uitlaten.

6°. Ik bevind mij bij den molen.

7°. Woord »*Schoenreparatie*.»

De Majoor,

R.

Naar aanleiding van deze voorpostenorder, die ongeveer een kwartier zal eischen om uitgegeven te worden, marcheert het bataljon gezamenlijk naar den *Koren-molen* en gaan van daar de compagniëen uiteen, zijnde ongeveer ten 5 uur.

De compagniescommandanten marcheeren met hunne compag-

niëen met veiligheidsmaatregelen naar de hun aangegeven standplaatsen; de commdt. der 1e compagnie houdt evenwel voorloopig halt aan den *Maeweg* en geeft reeds daar de instructiën voor zijne veldwachtcommandanten, luidende als volgt:

Instructie voor de Veldwachten en Onderofficiersposten van Voorpostendetachment N°. I

1°. De vijand heeft voorposten uitgezet in de lijn *Ockenburg—Leugenbrug—Kwintsheul* ongeveer 4 K.M. van den *Korenmolen* verwijderd.

Mijn voorpostendetachment komt op den weg naar *Poeldijk* bij *Musschenheul*. Ons gros staat bij den *Korenmolen*.

2°. *Serg. A.* met 25 man van de 2e sectie. Onderofficierspost N°. 1.

Aan het ontmoetingspunt van *Musschenheulen Gantel* te bewaken van de *Zwartendijksche Heul* tot de vaart, die van de *Gantel* naar *Hondsholredijk* loopt.

3°. *Zwarte dijk — Poeldijksche weg* — voetpad langs de *Musschenwetering* volgen.

4°. Rechts opzoeken, waar de linker veldwacht van de 2e Brig. staat. Links een veldwacht op den *Poeldijkschen weg* bij *Pl. 10*.

Luitenant B. met de 1e sectie. Veldwacht N°. 2.

Aan het knooppunt van wegen nabij *Pl. 10 t/W.* van *Poeldijk* te bewaken van de *Gantel* tot eene lijn *Musschenheul—Hoogwerf*.

Zwarte dijk en *Poeldijksche weg* volgen.

Rechts een O.O. post aan de *Musschenwetering*. Links een O.O. post aan de *Maebrug*.

Vaandrig C. met 25 man van de 2e sectie. Onderofficierspost N°. 3.

Aan de *Maebrug*. te bewaken van de lijn *Musschenheul—Hoogwerf* tot $\pm$ 300 M. t/N. van den *Maeweg*.

Maeweg volgen.

Rechts een veldwacht op den *Poeldijkschen weg* bij *Pl. 10*. Links vermoedelijk een aan den *Watertoren*.

5°. Voor een krachtigen aanval terugtrekken.

op V. p. det.

op V. p. det.

op Gros.

6°. Patrouillegang tot aan den vijand.

7°. Alle van buiten komende personen onder geleide doorzenden.

8°. Voeding zal worden toegezonden van het Voorpostendetachment.

9°. Wanneer in de onmiddellijke nabijheid een huis is, kunnen de troepen bij gedeelten onder dak rusten. Vuur niet buitenshuis aanleggen.

10°. Voor den nacht geene wijzigingen.

11°. Herkenningsteeken: linkerhand op linkerknie leggen.
Woord: »Schoenreparatie».

12°. (Op het terrein worden mondeling de noodige inlichtingen gegeven omtrent namen en richting van wegen en wateren, omtrent dorpen enz.)

Op gelijksoortige wijze handelt ook de Commandant van Voorpostendetachement N° II. Deze plaatst een observatiepost op den *Watertoren*.

Men moet bij het overwegen op papier van dergelijke instructiën niet uit het oog verliezen, dat de compagniescommandant alleen over eene kaart beschikt. Men zal dus veel moeten aanwijzen, wat in vorenstaande instructie met veel woorden op papier werd gebracht.

Aanbeveling zal het altijd verdienen om door een der onderofficieren van de compagnie, of wel door den commandant van het achterblijvende peloton, een vluchtig oleaat te laten maken, ten dienste van elk der veldwachtcommandanten en hun dat toe te zenden.

De beschikbare cavalerie, $\frac{1}{2}$ eskadron, werd door den Brigade-Commandant niet bij de voorposten ingedeeld. Wanneer men beschikt over veel cavalerie, is er geen bezwaar tegen om een deel, dat over dag weinig vermoeienissen heeft gehad, bij nacht patrouilles te laten rijden. Toch wordt bij onze kaart- en kader oefeningen maar al te dikwijls over de cavalerie beschikt, zonder dat men zich voldoende rekenschap geeft of het mogelijk is.

Onze samengestelde detachementen beschikken veelal over 1 à 2 pelotons cavalerie. Per divisie zullen wij in oorlogstijd over niet veel meer dan een eskadron beschikken.

Op marsch moet de cavalerie ver vooruit verkennen, tijdens het gevecht de vleugels beveiligen en 's nachts aan de voorposten toegevoegd worden. Gaat men dan ook gedurende eenige dagen achtereen in oorlogstijd met de cavalerie te werk, zooals wij dat bij kaart- en kader oefeningen gewoon zijn, dan zullen

er na 5 à 6 dagen wel niet veel ruiters meer over zijn. Daarom meenen wij, dat het in vele gevallen zaak kan zijn om de cavalerie bij nacht te sparen, en dat te meer in terreinen als bij *Monster*, waar van dit wapen, gelet ook op de nabijheid van den vijand, toch niet veel nut te trekken is.

Wellicht zal men het half eskadron op den volgenden dag zeer noodig hebben voor verkenningen in het duinterrein of beveiliging op den linkervleugel.

In elk geval zullen wij in onze speciaal Nederlandsche toestand er niet op mogen rekenen, dat wij altijd cavalerie bij de voorposten zullen hebben.

Voor de communicatie tusschen de voorposten-afdeelingen onderling zijn wielrijders bovendien geschikter, en als men aan de zes wielrijders van het bataljon niet genoeg heeft om aan elke veldwacht en aan elk voorposten-detachement er een toe te voegen, dan bestaat er gelegenheid te over om manschappen van de wacht, die in het wielrijden bedreven zijn, op een gerequireerd rijwiel de bedoelde diensten te laten verrichten.

Men kan in den tegenwoordigen tijd veilig aannemen, dat in dorpen als *Poeldijk*, *Monster*, *'s-Gravezande*, *Naaldwijk* nog wel een tiental rijwielen bijeen te brengen zullen zijn.

De vraag zou zich hier nog kunnen voordoen of hier marschvoorposten, stelselmatige voorposten, dan wel gevechtsvoorposten behooren te worden uitgezet.

Marschvoorposten zouden hier, met het oog op de groote nabijheid van den vijand en de mogelijkheid om infanteriepatrouilles tot in elkanders liniën te schuiven, geene voldoende veiligheid geven. Gevechtsvoorposten zet men slechts uit, wanneer de toestand van dien aard is, dat de strijd elk oogenblik kan worden hervat en de troepen dus in gevechtsformatie tegenover elkander rusten; als er bovendien geene ruimte is voor de meer diepe voorpostenopstelling. In het hier besproken geval zal men goed doen, het terrein zooveel mogelijk af te sluiten voor ondernemingen van vijandelijke patrouilles, doch

er is voldoende ruimte voor eene diepe opstelling; derhalve komt men tot stelselmatige voorposten.

De totale voorpostenopstelling zou er uit kunnen zien als op Schets N° 13.

Nadat de voorpostendienst en de legering door den Brigade-Commandant zijn bevolen, gaat deze naar zijn kwartier om eenige uren rust te nemen.

De Voorposten-Commandant rijdt na het uitgeven van de voorpostenorder langs de voorposten.

De Kantonnements-Commandant regelt de verdere details van de legering in een kantonnements-bevel.

Dit kantonnements-bevel kan veel korter zijn dan het schema van § 36 Voorschrift Velddienst aangeeft, omdat de Bataljons-Commandanten, alsmede de Commandanten der Artillerie en Cavalerie aanwezig waren bij het uitgeven van het legerings-bevel. Onmiddellijk nadat dan ook de Brigade-C^t het legeringsbevel heeft uitgegeven en zich verder wendt tot den Commdt. van het V^e B^{on} om de voorposten nader te preciseeren in de hiervoren weer gegeven instructie, vervolgt dan ook de Commdt. van het IIe Bataljon aldus :

11^e Divisie, *Monster*, 20 Juni 4 u. 25 n.m.
1^e Brigade,
Kantonnement *Monster*.

KANTONNEMENTSBEVEL.

1° Ziekenlokaal schoolgebouw, ziekenstal aan Z.W. uitgang *Monster*. Voertuigen bataljons- en batterijsgewijs in een daartoe geschikt park vereenigen, niet op den weg.

2° Kantonnementsbeveiliging.

Politiewacht $\frac{1}{2}$ sectie v/h IVe B^{on} bij de Kerk.

Kantonnementswachten :

a $\frac{1}{2}$ Sectie IIe B^{on} bij de Begraafplaats;

b $\frac{1}{2}$ sectie I^e B^{on} snijpunt *Zwarte dijk* en *Poeldijksche weg*,

c 1 groep IVe Bon *Monstersche pad* bij de *Vlotwoning*,

d 1 groep IVe B^{on} weg naar 's *Gravezande* bij *Oude Vlotvaart*.

De politiewacht plaatst een korporaalspost op den weg naar *Ter Heijde* aan den *Rijnweg*.

De politiewacht patrouilleert door het kantonnement tot de kantonnementswachten.

De kantonnementswacht *a* patrouilleert tot gros der voorposten en tot kantonnement *Ter Heijde*, *b* tot voorpostendetachment I; van binnen naar buiten niemand doorlaten; van buiten naar binnen onder geleide opzenden naar de politiewacht.

Politiewacht plaatst een korporaal met 1 man aan het telegraafkantoor.

3° Hoofdofficier van den dag, Majoor I. van de Artillerie.

4° Bij alarm aantreden op de aangewezen verzamelplaatsen, artillerie in het park.

5° Kwartier van den Kantonnements-C^t hoekhuis ten N. van de Kerk.

De Luit.-Kol.

S.

Voor zooveel noodig worden verdere details geregeld door de Bataljons-Commandanten en de Commdt. der afd. Art. en der Cav.

Verdere orders hangen evenwel geheel af van den plaatselijken toestand, als b.v. verdeling der compagniën over de kantonnements-rayons. Of paarden al dan niet afgezadeld en afgetuigd kunnen worden, kan aan de commandanten der bereden wapens worden overgelaten.

Uren van appels, taptoe en reveille worden door de Bat.-Commdt. enz. bepaald naar aanleiding van de om 9 uur op het rapport te ontvangen bevelen.

Voor den Kantonnements-Commandant komt het er hier in hoofdzaak op aan om de beveiliging te regelen.

V. Oefening Meerbrug.

Behandelt: Gevecht om tijdwinst.

Schetsen en Kaarten:

Stafkaart blad 's-Gravenhage.

Schets 14.

Algemeen Denkbeeld.

Eene Noordpartij trekt terug van *Rotterdam* richting *Leiden*—*Haarlem*, daarbij de tegenpartij zooveel mogelijk ophoudende. De Zuidpartij vervolgt.

Onderstelde toestand bij de Noordpartij.

In den namiddag van den 24^{en} Augustus gaat de hoofdmacht der Noordpartij terug tot *Stompwijk* en *Hazerswoude*. Om den opmarsch van den vijand zooveel mogelijk te vertragen, ontvangt de Majoor B. last met zijn bataljon, 10 huzaren en 1 sectie veld-artillerie aan de *Meerbrug* te blijven en daar zoo lang mogelijk tegenstand te bieden; eventueele terugtocht op *Stompwijk*.

Op het oogenblik, dat deze order wordt gegeven (5 uur n.m.) trekt de hoofdmacht der Noordpartij terug door den *Zoetermeerschen Meerpolder*, terwijl de achterhoede bezig is aan den Zuidrand van *Zoetermeer* het gevecht af te breken. Zij heeft last terug te trekken langs den *Broekweg*.

Gevraagd:

Maatregelen van den commandant aan de *Meerbrug*.

Bevelen van den Majoor B. mondeling aan de vier com-

pagniescommandanten en aan den commandant der sectie artillerie.

Meerbrug, 24 Augustus 5 uur n.m.

1°. Onze troepen gaan terug naar *Stompwijk* en *Hazerswoude*.

De vijand bezet *Zoetermeer* — *Zegwaard*, dat door onze achterhoede binnen een half uur verlaten zal zijn. De achterhoede gaat terug langs den *Broekweg*.

2°. Mijn bataljon heeft bevel ontvangen om met een sectie artillerie en 10 ruiters den vijand zoolang mogelijk tegen te houden aan de Zuidzijde van den *Zoetermeerschen Meerpolder*.

3°. 1e compagnie neemt stelling achter den binnenringdijk bij de hoeve ± 900 M. Oostelijk van de *Meerbrug*;

2e compagnie bij de *Meerbrug*, één sectie vóór, de rest achter de brug.

3e compagnie met een sectie tegenover de *Scheidsloot* en de rest bij de hoeve ± 750 M. ten Westen van de *Meerbrug*.

De troepen liggen in gevechtsformatie achter den dijk, vertoonen zich niet. Enkele uitkijkposten nemen den vijand waar. Geene patrouilles uitzenden. Per compagnie één sectie gesloten achterhouden. Alle sectiën achter den dijk liggende, verspreiden op 2½ M. tusschenruimte tusschen de manschappen en groote ruimte tusschen de sectiën.

4e compagnie te mijner beschikking ten N. van de *Meerbrug*.

Artillerie in stelling nabij de *Meerbrug*.

4°. Alle patronen uit de patrooncaissons over de manschappen verdeelen. Daarna alle voertuigen van gevechts- en bagagetrein, met uitzondering van de ziekenkar, afmarcheeren naar *Stompwijk*. De Lt-Kwartiermeester, die deze voertuigen geleidt, vraagt bevelen aan den Regt^s-C^t. Reserveration nuttigen.

5°. Na het vallen van de duiscernis zenden de compagniën patrouilles enkele honderden meters vooruit om behoedzaam waar te nemen. De 1^e comp. tot de *Leidsche Walle Wetering*, de 3^e compagnie tot *Wilsveen*. Cavalerie vormt eene staande patrouille op den weg *Wilsveen* — *Zoetermeer* en waarschuwt door vuren.

6°. Door infanterie en artillerie wordt gevraagd op elk doel, dat voldoende trefkans biedt. Vooreerst groote omzichtigheid om niet op troepen van de eigen achterhoede te vuren.

Eventueele terugtocht voor alle compagniën recht achteruit, richting *Stompwijk*. Terugtochtswegen door den polder verkennen en zoo noodig overgangen maken.

7°. Ik blijf aan de *Meerbrug*.

De onmiddellijke nabijheid van den vijand en de kans elk oogenblik aangevallen te worden, maken het in dit geval onmogelijk om voorposten uit te schuiven. De troepen legeren in de stellingen en beveiligen zich door uitkijkposten. Vooral is het zaak de stelling zooveel mogelijk te verbergen. Breed front is hier geboden, omdat men geene beslissing zoekt, doch slechts tijdwinst. Men moet den indruk geven van eene zeer groote stelling. Zelfs met de zwakke bezetting van één bataljon op een front van 3 K. M. zal men onder de geschetste omstandigheden nog een zeer langdurigen weerstand kunnen bieden. Over dag is het terrein tot *Zoetermeer* geheel onder vuur te nemen en bij nacht is een aanval door het polderterrein buitengewoon moeilijk.

Artillerievuur heeft op deze ijle, goed gedekte liniën weinig vat.

Alles hangt hier af van den moreelen toestand van den verdediger, van de vraag of hij een rustig en goed gericht vuur zal afgeven.

VI. Verschillende opdrachten.

1. Stelling nemen t/N. van *Rotterdam*.
2. Voorposten bij *Wassenaar*.
3. Stelling nemen t/Z. van *Delft* en terugtocht.
4. Flankdekking en vervolging bij *Veur*.
5. Voorposten bij *Loosduinen*.
6. Stelling nemen bij *Monster*.

I. Algemeen Denkbeeld.

Eene Zuidpartij bevindt zich te *Rotterdam*. De Noordpartij rukt over *Leiden* in Zuidelijke richting om eerstgenoemde stad te bezetten.

Onderstelde toestand bij de Zuidpartij.

Om *Rotterdam* te dekken, worden detachementen vooruit geschoven, richting *Zoetermeer—Zegwaard* en richting *Delft*. De commandant van een dier detachementen ontvangt de navolgende :

OPDRACHT.

Hillegersberg, 27 Juli, 12 uur middag.

Volgens ingekomen berichten marcheeren vijandelijke afdeelingen, uit de drie wapens bestaande, over *Voorschoten* en over *Zoeterwoude* in Zuidelijke richting.

Neem met uw detachement stelling bij *Bergschenhoek* en belet een doordringen van den vijand tusschen de *Rotte* en de scheiding van *Delfland* en *Schieland* (inbegrepen). Rechts staan geene neventroepen, links een detachement te *berkel*. Zwakke cavalerie-afdeelingen zijn nog vooruit tot den spoorweg 's-*Gravenhage—Gouda*.

TROEPEN :

2 Bataljons Infanterie	} te <i>Hillegersberg</i> .
1 Peloton Cavalerie	
1 Batterij Veld-Artillerie	

OPMERKING :

Het stellen van inundatiën blijft buiten beschouwing.

2. Algemeen Denkbeeld.

Eene Noordpartij marcheert van *Haarlem* in Zuidelijke richting. De Zuidpartij rukt over 's-*Gravenhage* op, ten einde den vijand op te zoeken en hem aan te vallen.

Onderstelde toestand bij de Zuidpartij.

De 1^e Nederlandsche Divisie komt in den namiddag van den 7^{en} Mei 1903 ten 5 ure met den hoofdtroep der voorhoede te *Wassenaar*. Vooruitgezonden cavalerie (3 eskadrons) stootte op vijandelijke voorposten achter den *Rijn*, terwijl ook *Katwijk aan Zee*, *Katwijk* en *Leiden* bezet werden bevonden.

De Divisie-Commandant besluit oordbivak te betrekken te *Wassenaar* en Zuidwestelijk van dat dorp, onder dekking van marschvoorposten.

I RECHTER SECTOR van en met den weg *Wassenaar—Voorschoten* tot de *Wassenaarsche Wetering*. 1 Bon Inf. Gros bij *Den Deijl*.

II. LINKER SECTOR van de *Wassenaarsche Wetering* tot de *Noordzee*. 1½ Bon Inf. Gros aan het ontmoetingspunt van den *Wassenaarschen slag* met den *Wassenaarschen weg*.

Zoodra de voorposten zijn uitgezet, trekt de vooruitgeschoven cavalerie terug en betreft oordbivaks te *Duin Rel*. Aan elken voorpostensector wordt evenwel ½ Eskadron Cavalerie toegevoegd om de voeling met den vijand te onderhouden. Bericht is ingekomen, dat de 2^e Nederlandsche Divisie overnacht te *Rijswijk* en *Voorburg* met voorposten bij *Veur* en *Leidschendam*.

Gevraagd : De maatregelen van den Sector-Commandant.

3. Algemeen Denkbeeld.

Het leger van een Noordelijken staat trekt terug uit het eiland *Beijerland en Strijen* over *Rotterdam* en *Bleiswijk* in Noordelijke richting.

De Zuidpartij is over het *Hollandsch Diep* gegaan, welk water de grens der beide staten vormt.

Onderstelde toestand bij de Noordpartij.

Eene Brigade sterk : 5 Bataljons Infanterie,
 1 Peloton Cavalerie,
 3 Batterijen Veld-Artillerie,
 30 met karabijnen bewapende wielrijders,
 4 Mitrailleurs,
 1 Peloton Genietroepen,

is op den 1^{en} Mei 1903 gelegerd te *Pernis, Hoogvliet, Rhoon* en *Poortugaal*.

De commandant dier brigade krijgt bevel om op den 2^{en} Mei met het aanbreken van den dag bij *Vlaardingen* en *Schiedam* over de *Nieuwe Maas* te gaan en eene stelling in te nemen tot dekking van *Delft* tegen een aanval uit het Zuiden. Men wenscht n.l. uit *Delft* nog eenige voorraden in veiligheid te brengen.

De hoofdmacht van de Noordpartij gaat op dien dag bij *Rotterdam* over de *Nieuwe Maas* en bereikt tegen den avond *Zoetermeer—Zegwaard*.

Gevraagd : Verdeeling der troepen over de stelling.

VERVOLG VAN DE OEFENING OP 1 MEI 1903. NOORDPARTIJ.

De Zuidpartij heeft op 2 Mei van af 1¹/₂ uur n.m. troepen ontwikkeld langs de *Schie*, den spoorweg *Rotterdam—Delft* en langs den weg *Kethel—Delft*. De stellingen van de Noordpartij waren van af 11 uur bezet. De aanval wordt door de Zuidelijke infanterie echter niet krachtig doorgezet, zoodat onze troepen zonder moeite en zonder groote verliezen hunne stellingen kunnen behouden.

Omstreeks 3¹/₂ uur n.m. rukken ook vijandelijke afdeelingen

op over *Schipluiden*, richting *Den Hoorn*, die evenmin den aanval krachtig doorzetten.

De vijand heeft met artillerie eerst het vuur geopend van uit eene stelling aan den *Akerdijkschen weg* (naar schatting één batterij); later evencens van uit eene stelling nabij *Schipluiden*. Onze artillerie heeft den strijd tegen die batterijen aangenomen met één batterij t/W. van *Delfgaauw* en vervolgens met twee batterijen in den *Krakeelpolder*. Op onzen linkervleugel gelukt het aan geene der beide partijen om het overwicht te verkrijgen. De vijandelijke artillerie bij *Schipluiden* staakt tegen 4 $\frac{1}{2}$ uur n.m. het vuur

Onze reserve staat nog bij *Delft*; het peloton cavalerie verkent te *Wateringen* en *Naaldwijk*; de wielrijders zijn te *Delfgaauw*.

Ongeveer ter zelfder tijd wordt de nadering gesignaleerd van vijandelijke infanterie langs den weg *De Lier—Den Hoorn*.

Ten 3 $\frac{3}{4}$ uur n.m. ontvangt de Brigade-Ct. van den Algemeenen Bevelhebber de navolgende :

ORDER (telegrafisch).

Zoetermeer—Zegwaard, 2 Mei 4 $\frac{1}{4}$ uur n.m.

Hoofdmacht te *Zoetermeer—Zegwaard* aangekomen. Voorposten uitgezet in de lijn *Vlieland—Bleiswijk—Zevenhuizen*. Vijand bezette *Rotterdam* en vervolgde zwak tot *Berkel* en *Bergschenhoek*. Dekking van *Delft* niet meer noodig. Trek met uwe Brigade terug naar *Nootdorp* en dek mijn rechtervleugel.

De Lt.-Gen.

N.

Terwijl de Brigade-Ct. de te nemen maatregelen overweegt, komt van den observatiepost op den toren te *Delft* bericht in, dat ten 4 $\frac{1}{2}$ uur n.m. eene sterke colonne (vermoedelijk een bataljon) gezien werd op den *Middelbroekweg* t/O. van *Naaldwijk*, marcheerende in N. O. richting.

Gevraagd:

De bevelen voor den terugtocht.

4. Algemeen Denkbeeld.

Eene Noordpartij rukt over *Katwijk* en *Leiden* Zuidwaarts. De Zuidpartij dekt 's-Gravenhage.

Onderstelde toestand bij de Zuidpartij (eigen land).

De hoofdmacht der Zuidpartij legert te 's-Gravenhage.

Een detachement sterk :

2 Bataljons Infanterie	}	heeft in den namiddag
1 Batterij Veld-Artillerie		van den 3 ^{en} Maart oord-
1 Peloton Cavalerie		bivaks betrokken te Voor-
1/2 Infie en 1 Artie Mun. Col.		burg en dekt zich door
1 Detachement Verbandpl. Afd.		voorpcsten.

Onze zelfstandige Cavalerie (4 Eskadrons) is in den namiddag teruggedrongen tot *Voorschoten* en *Wassenaar*.

De Commandant van het Detachement *Voorburg* ontvangt ten 6 ure n.m. de navolgende :

OPDRACHT.

Ik neem morgen vroegtijdig met de hoofdmacht stelling in eene lijn *Pompstation - Paleis in 't Bosch*. Eén bataljon op het snijpunt *Loolaan - Hollandsche spoorweg*. Dek met uw detachement mijn rechtervleugel.

Gevraagd :

Maatregelen van den Detachements-Commandant.

Onderstelde toestand bij de Zuidpartij in den avond van 4 Maart.

Tegenover de hoofdstelling is het tot een ernstig gevecht gekomen, waarbij de Noordpartij na zware verliezen tegen het vallen van den avond is teruggetrokken.

Wegens groote vermoeidheid, ook van den verdediger, werd slechts zwak vervolgd.

In de stelling t/N. van *Voorburg* heeft men zich tegenover een blijkbaar zwakkeren vijand zonder moeite gehandhaafd en hem tegen den namiddag teruggedreven. De vervolging werd niet verder voortgezet dan *Leidschendam* en *Veur*. De voeling ging verloren na het invallen der duisternis.

Tegen 9 ure n.m. ontvangt de Detachements-Commandant te *Veur* (wiens troepen geacht worden deel uit te maken van de 2e Divisie) de navolgende :

OPDRACHT.

De 1e Divisie vervolgt morgen richting *Wassenaar*; de 2e Divisie met de hoofdmacht Westelijk van de *Vliet* richting *Voorburg—Voorschoten*. (Hoofdmacht passeert *Voorburg* omstreeks 7 $\frac{1}{2}$ uur v.m.). Uw detachement, versterkt met 2 B^{ons} Inf., 2 Batt. Veld-Art., 3 Pel. Cav., $\frac{1}{2}$ Inf. en 2 Art. Mun. Col. en de rest der 1e sectie V. P. A. zal over *Stompwijk* en *Zoeterwoude* marcheeren, ten einde 's vijands terugtochtslijn te bedreigen. Bedoelde versterkingen, die niet in gevecht zijn geweest, komen ten 4 ure v.m. bij *Wijkerbrug* aan.

Gevraagd: Bevelen van den Detachements-Commandant.

5. Onderstelde toestand bij de Zuidpartij.

Eene voorhoede, sterk 3 Bataljons Infanterie, 2 Batterijen Veld-Artillerie, 1 Compagnie Genietroepen en 1 Sectie Verbandplaatsafdeeling, marcheert over *Monster* en *Loosduinen* in N. richting. Door deze voorhoede zijn 2 Eskadrons (—6 ruiters) Cavalerie zelfstandig vooruit gezonden om te verkennen tusschen de lijn *Kerkliend—Poeldijk—Station 's-Gravenhage Holl. spoorweg* en de *Noordzeekust*.

Eene rechtercolonne van gelijke sterkte als die, waartoe bovenbedoelde voorhoede behoort, marcheert over *Naaldwijk* en *Wateringen* in Noordelijke richting.

Blijkens ingekomen berichten is de vooruitgezonden cavalerie op voorposten gestooten in de lijn *Strandpaal 104—Eik en duinen—Station Rijswijk—'s-Gravenmade*. Zwakke vijandelijke cavalerie is achter die voorposten teruggegaan.

Gevraagd: Opstelling van de voorhoede op het oogenblik, dat de voortroep zich bevindt bij de R. C. Kerk te *Loosduinen*.

Op dat oogenblik (3 uur n.m. van 2 Mei) ontvangt de Voorhoede-Commandant van den Divisie-Commandant de navolgende:

ORDER (mondeling).

De Divisie houdt halt. De hoofdmacht betreft kantonnementen te *Monster* en *Poeldijk*. Dek die kantonnementen in

front. Het niet op voorposten komende deel van uwe voorhoede betreft oordbivak te *Ockenburg*. Het kantonnement *Poeldijk* wordt naar het Oosten beveiligd door een detachement te *Haasjesheul*. Ik wacht zoo spoedig mogelijk op het gemeentehuis te *Monster* bericht van de ingenomen voorpostenopstelling.

6. Onderstelde toestand.

Eene Zuidelijke Divisie is bezig bij *Hoek van Holland* te landen. Enkele Bataljons zijn vooruitgezonden o.a. naar *'s-Gravezande* en naar *Staalduin*. Zwakke cavalerie eclaireert tegen *'s-Gravenhage*. Weerstand werd bij de landing niet ondervonden. Tegen 7 ure v.m. van den 22^{en} Mei ontvangt de Divisie-Commandant, die bij het landingspunt is gebleven, bericht dat sterke vijandelijke afdeelingen, uit de drie wapens bestaande, in opmarsch zijn van *Leiden* in Z. W. richting.

Hij besluit nu zijne Divisie, naarmate de ontscheping vordert, in eene verdedigende stelling te brengen, loopende van *Zandheultje* ten Z. O. van *Naaldwijk—Pl. 13* weg *Naaldwijk—Hondshotredijk—Musschenheul* tusschen *Monster* en *Poeldijk—Ter Heijde*.

Gevraagd: Maatregelen van den Commdt. der I^e Brigade voor het bezetten van het gedeelte de *Gantel—Noordzee* met:

- 5 B^{ns} Infanterie,
- 2 Batt. Veld-Artillerie,
- 1 Peloton Cavalerie,
- 1 Cie Genietroepen.

INHOUD.

	Bladz.
I. Oefening <i>Benthuizen</i> . Aanvallend gevecht . . .	262
II. Oefening <i>Schipluiden</i> . Verdedigend gevecht. . .	315
III. Oefening <i>Stompwijk</i> . Flankbeveiliging.	347
IV. Oefening <i>Monster</i> . Legering en Voorposten. . .	353
V. Oefening <i>Meerbruy</i> . Gevecht om tijdwinst . . .	364
VI. Verschillende opdrachten	367

Opgave der Schetsen en Kaarten.

SCHETSEN.

	N ^o .	1	Opstelling detachement ten 10 u. 45 v.m.
	»	2	Terreindoorsnede over <i>Benthuizen</i> .
	»	3	Verkenningengevecht der voorhoede-compagnieën.
I.	»	4	Bezetting van <i>Benthuizen</i> door de Noordpartij.
	»	5	Algemeene opzet voor den beslissenden aanval.
	»	6	Verdeeling van het detachement <i>Benthuizen</i> voor den aanval.
	»	7	Verdeeling der troepen vóór het gevecht.
	»	8	Inrichten der verdedigende stelling.
II.	»	9	Verdeeling der troepen ten 4 u. 30 n.m.
	»	10	Schema van den aanval.
III.	»	11	Troepenopstellingen bij <i>Stompwijk</i> .
	»	12	Toestand ten 4 ure n.m. te <i>Monster</i> .
IV.	»	13	Opstelling der voorposten te <i>Monster</i> .
V.	»	14	Verdeeling der troepen aan de <i>Meerbrug</i> .

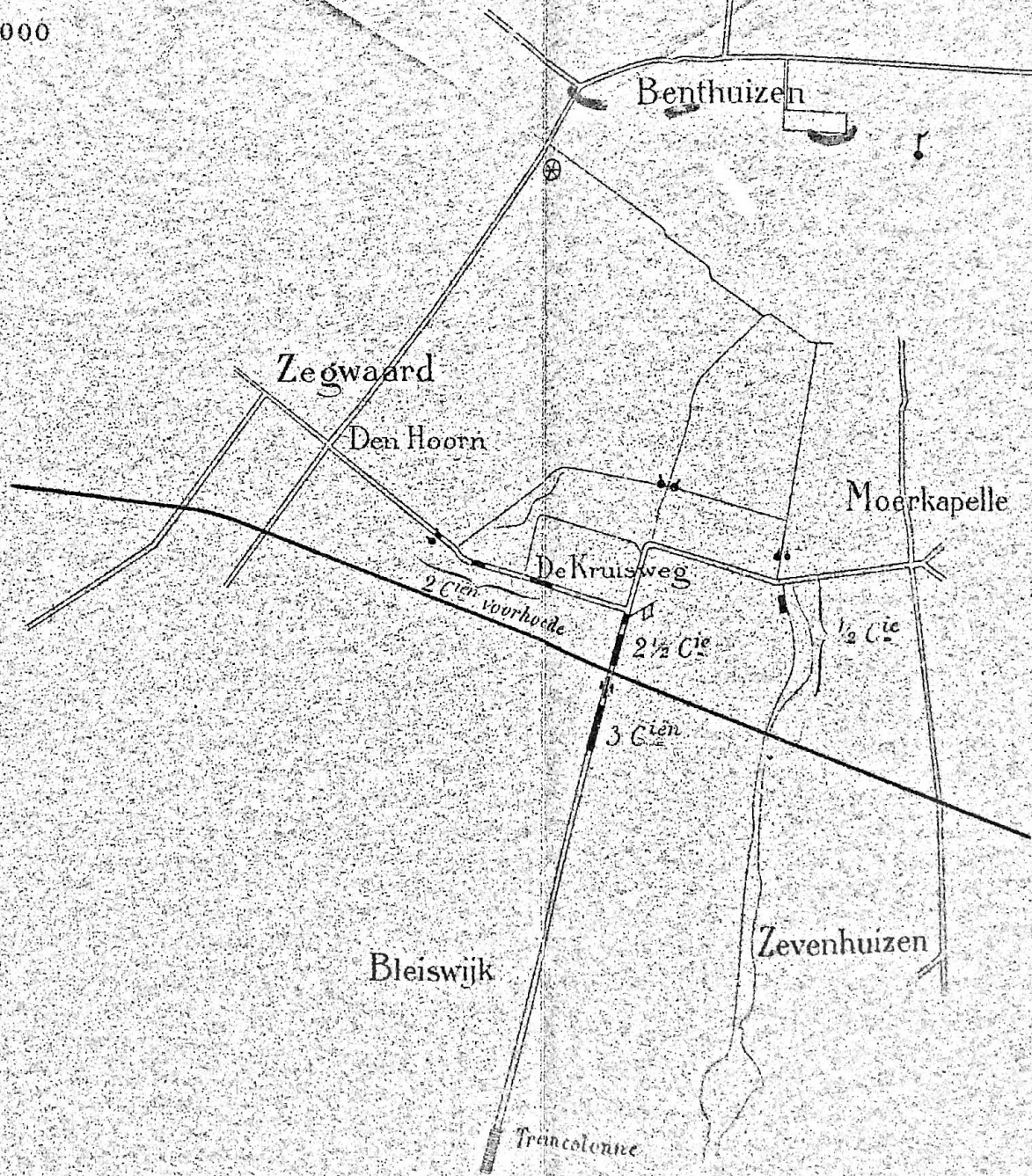
achterin
dit
deel.

N° 15. OVERZICHTSKAART op 1 : 50.000.

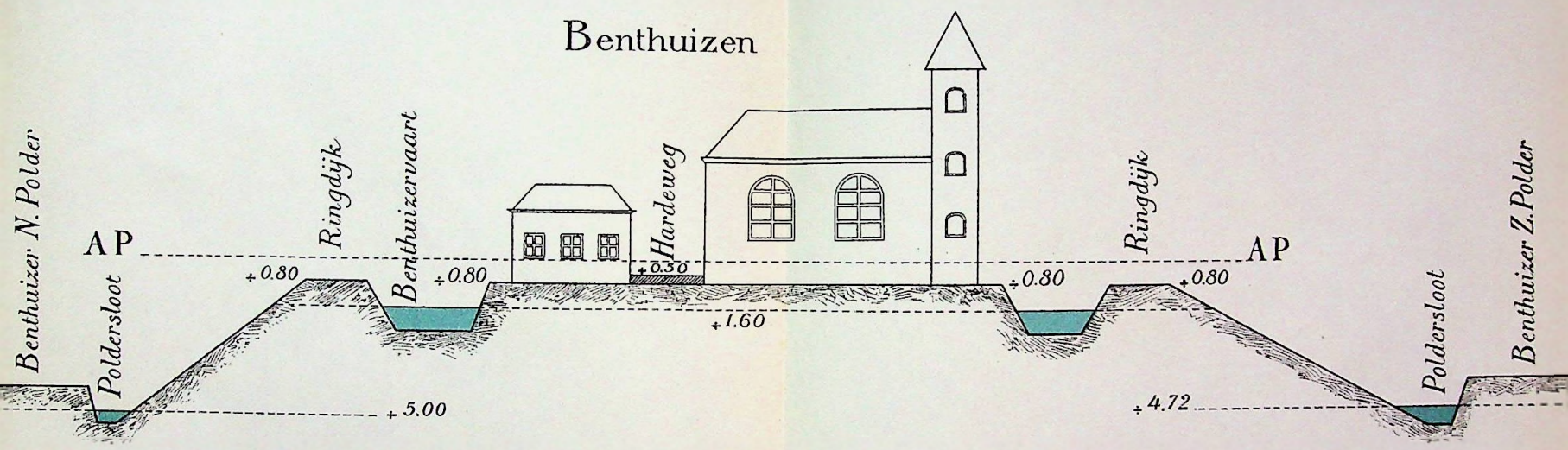
Toestand 10 u. 45 v.m.

1: 50.000

Nº 1

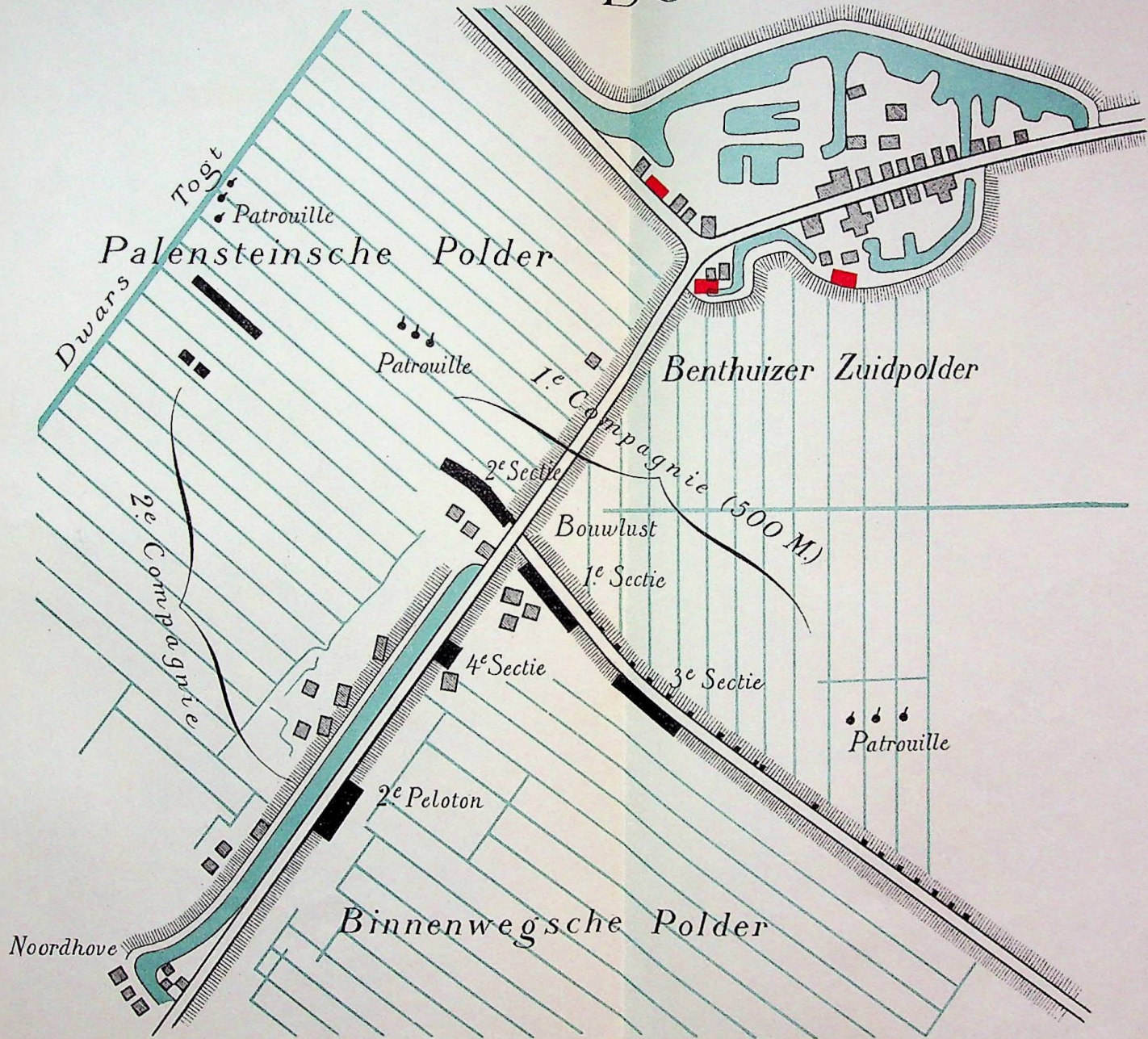

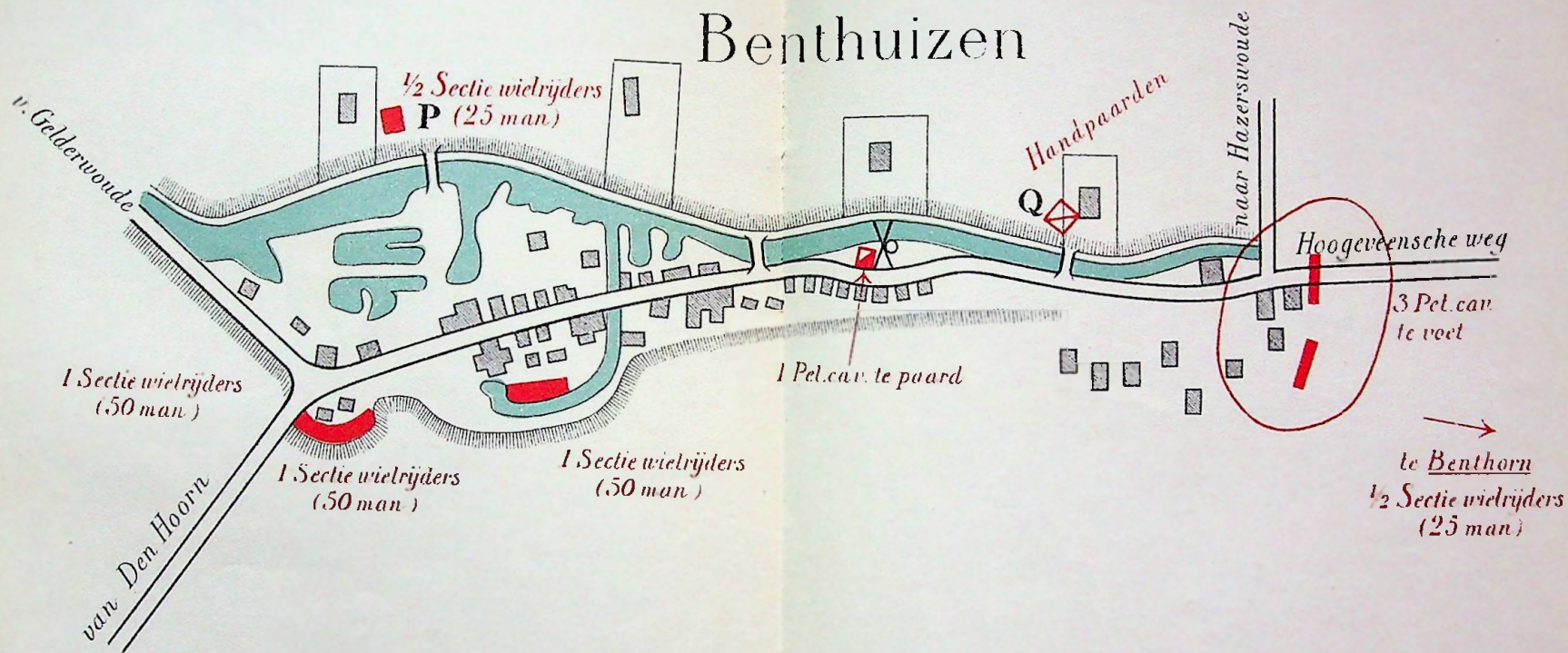

Benthuizen.

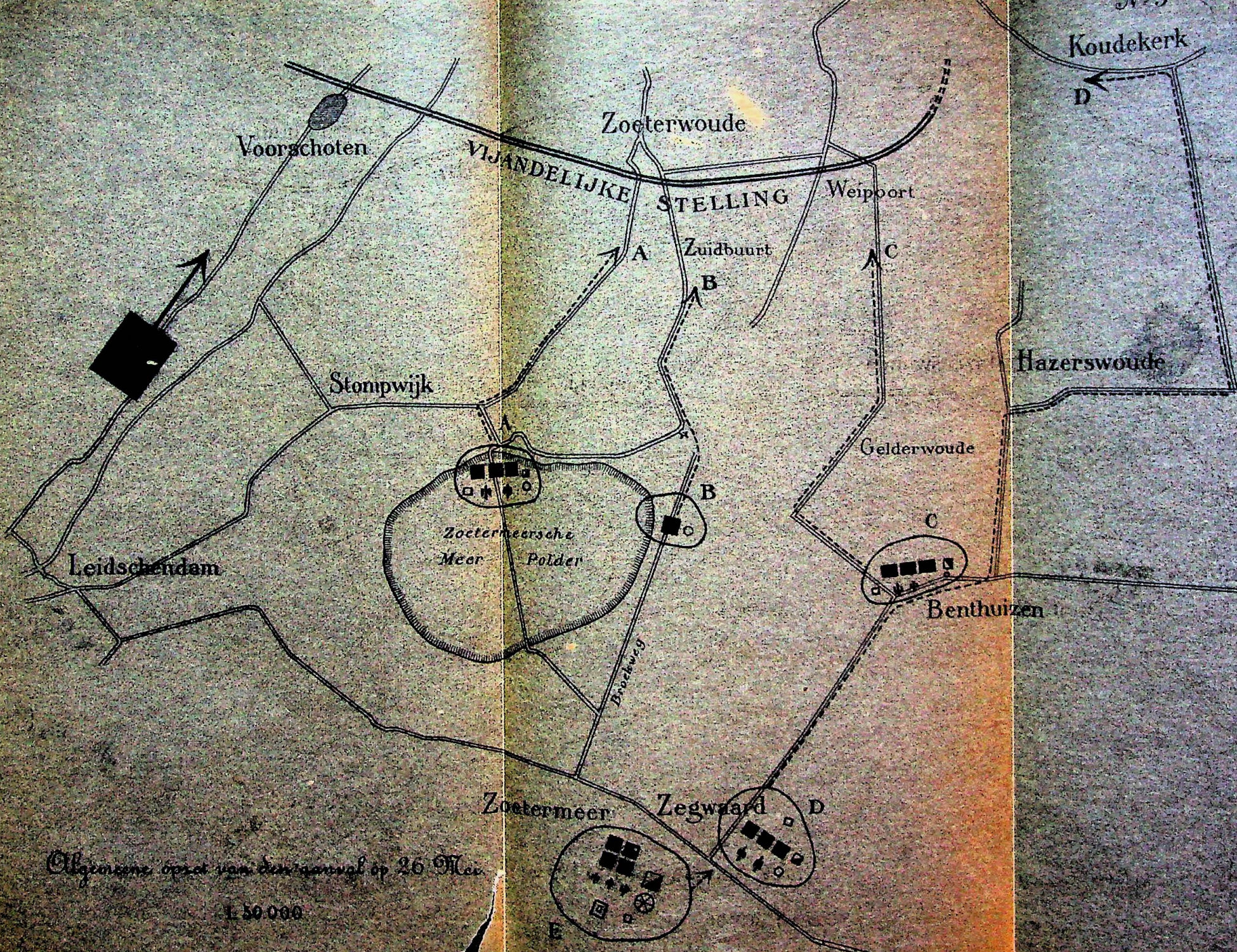

Opstelling van de Noordpartij
P en Q hulpbruggen.

1: 8.000

Algemeene opzet van den omringel op 26 Mei

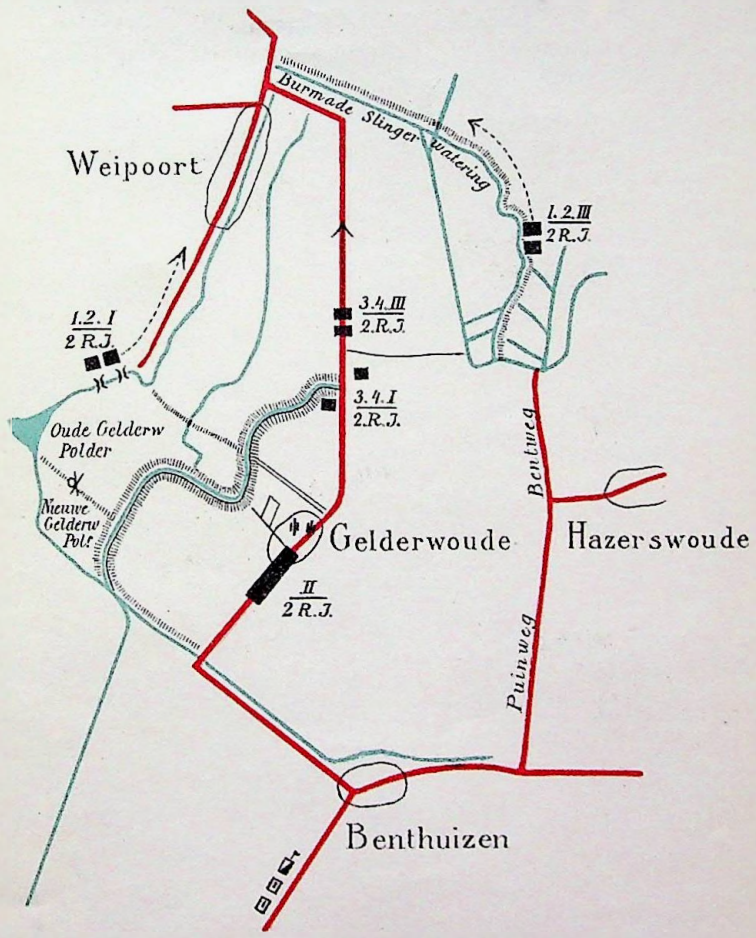
1:50,000

Keizerrijk van 1814/1815

N° 6

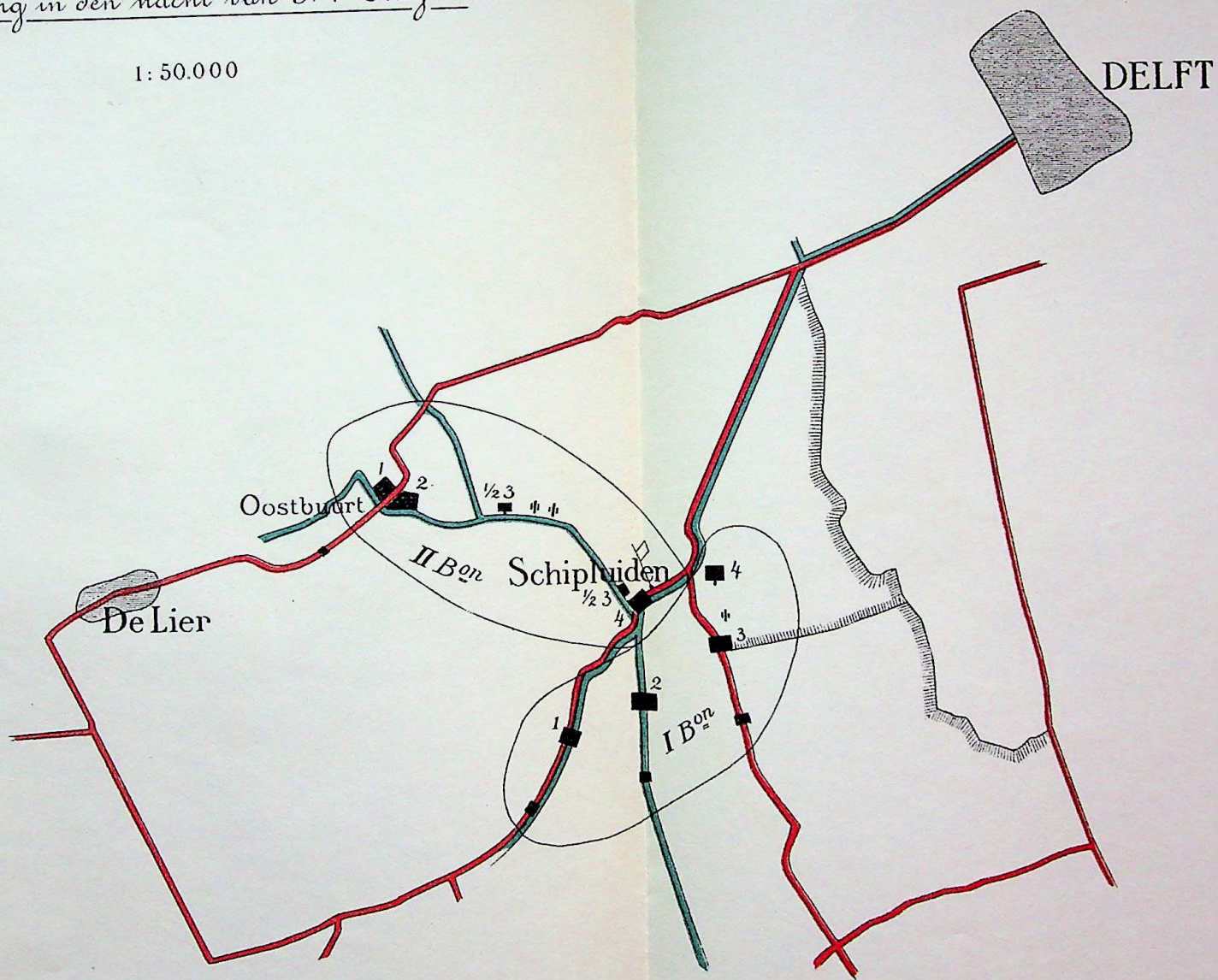
1 50.000

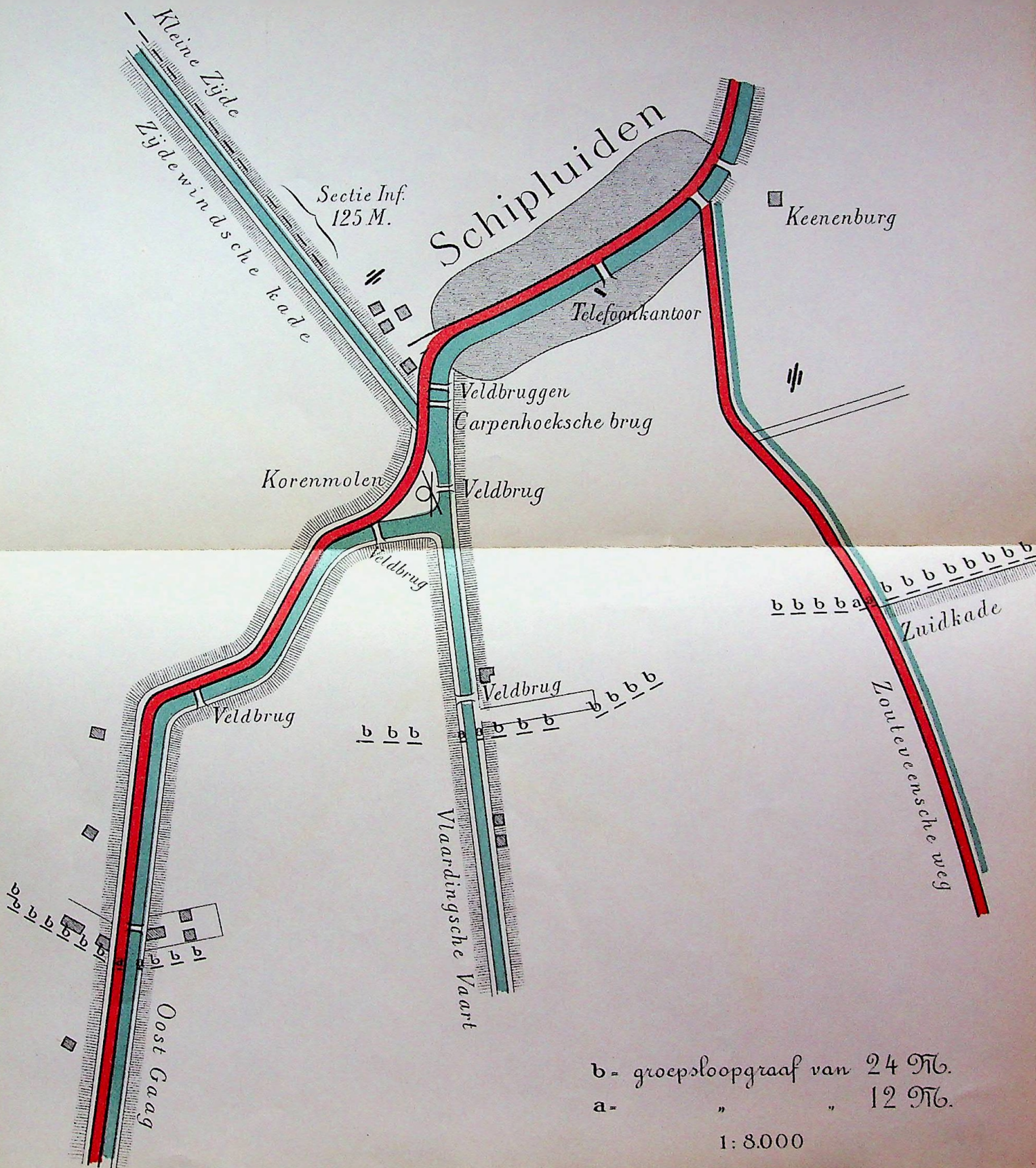

Opstelling in den nacht van 3/4 Augustus

1:50.000

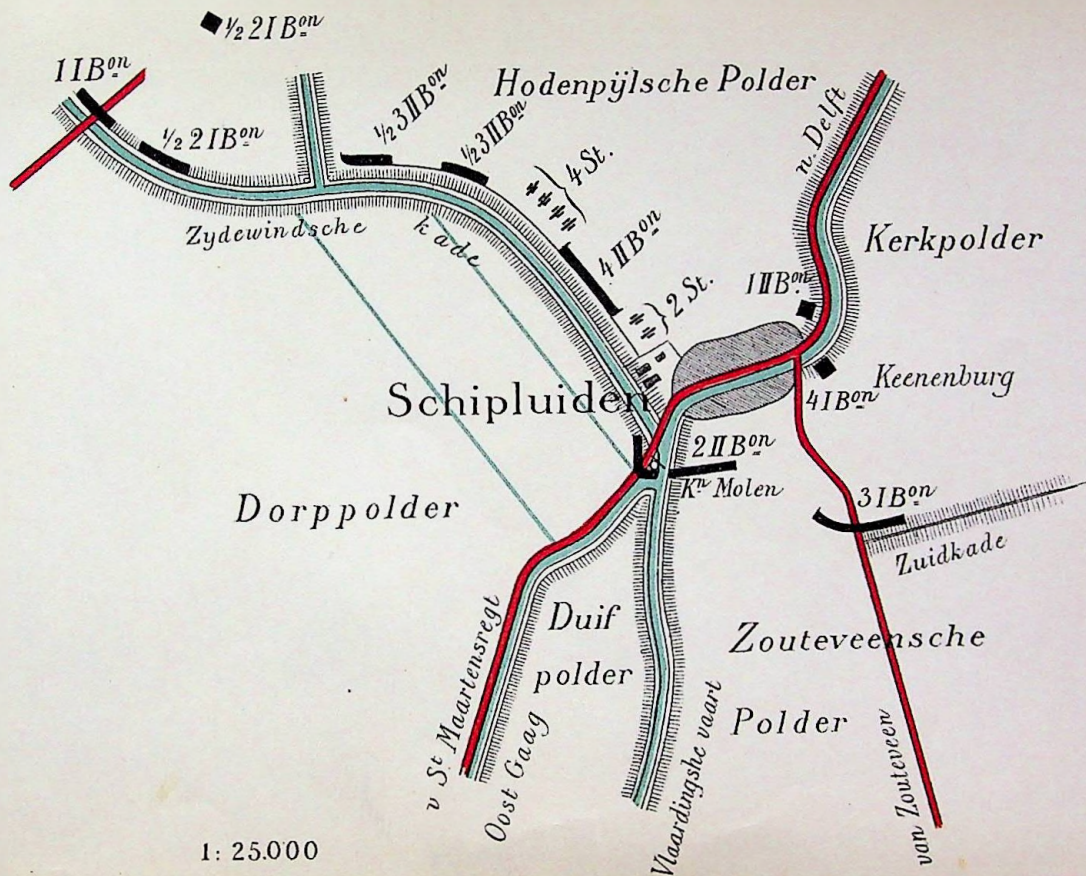

b - groepsloopgraaf van 24 M.
 a - " " " 12 M.

1: 8.000

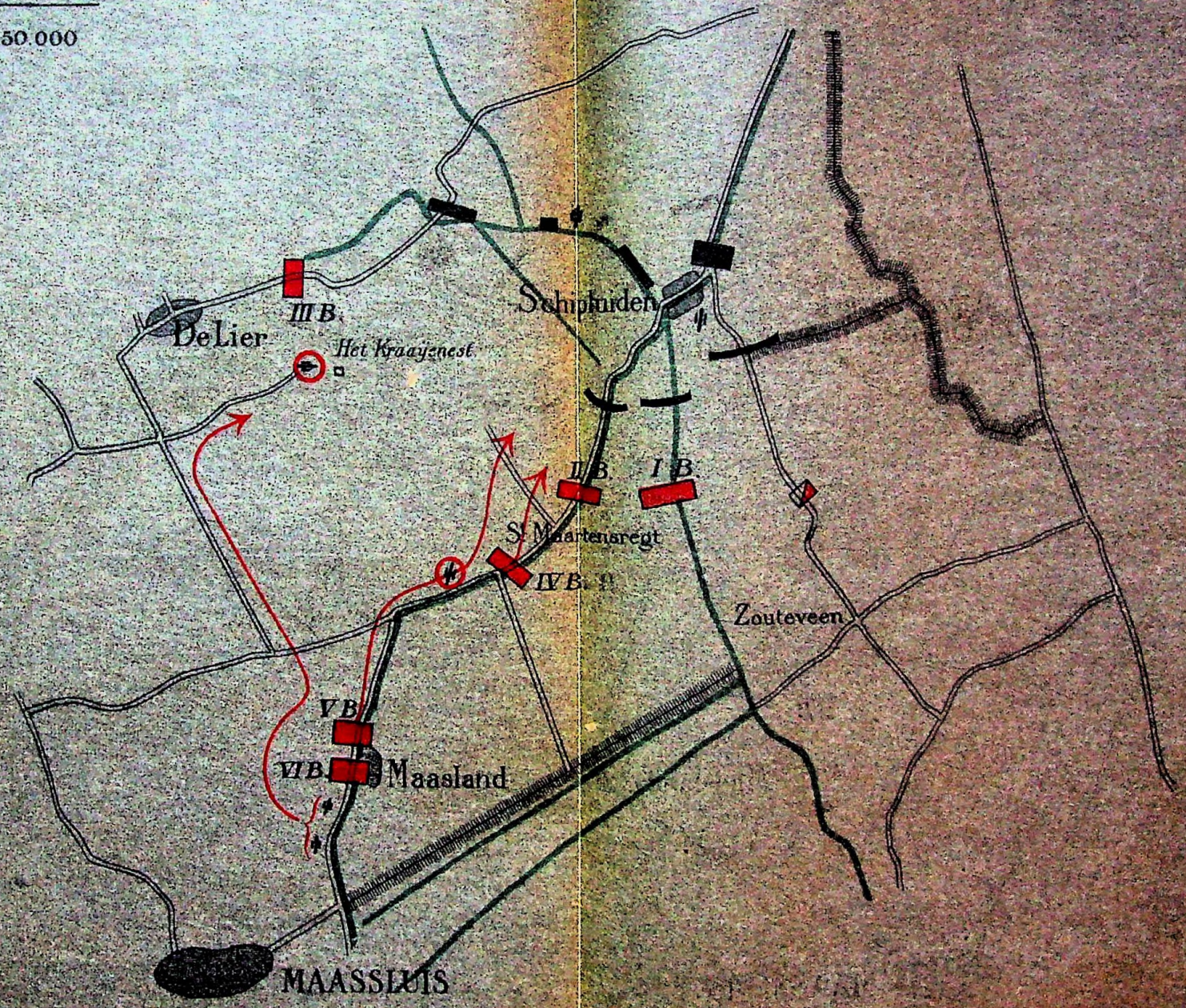
1: 25.000

Handwritten note: Kopie van de kaart van 1800/1801 van de

Verdediger
Aanvaller

1: 50 000

In zwart toestand $8\frac{1}{2}$ u.v.m.
In rood voorgenomen opstelling

1:50.000

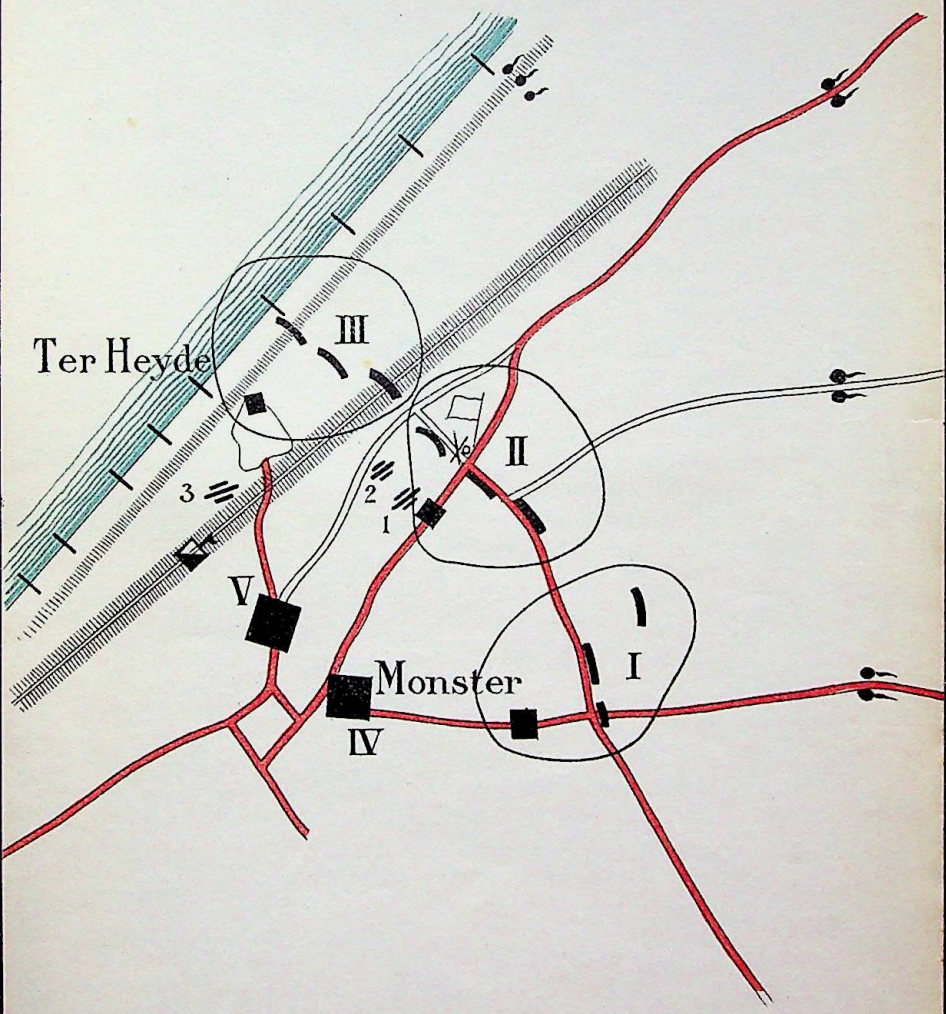

Kruispuntworp 400/404 12

N^o12

Toestand op 20 Juni ten 4 ure n.m.

1: 25 000

Schaal van 25 000.

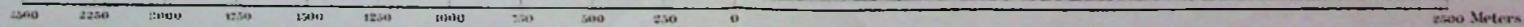
Nº 459 Scheveningen

VERKLARING

- Vd. = Voorpostendetachment
- Vw. = Veldwacht
- Op. = Onderofficierspost
- kp. = Korporaalspost
- dp. = Dubbelpost

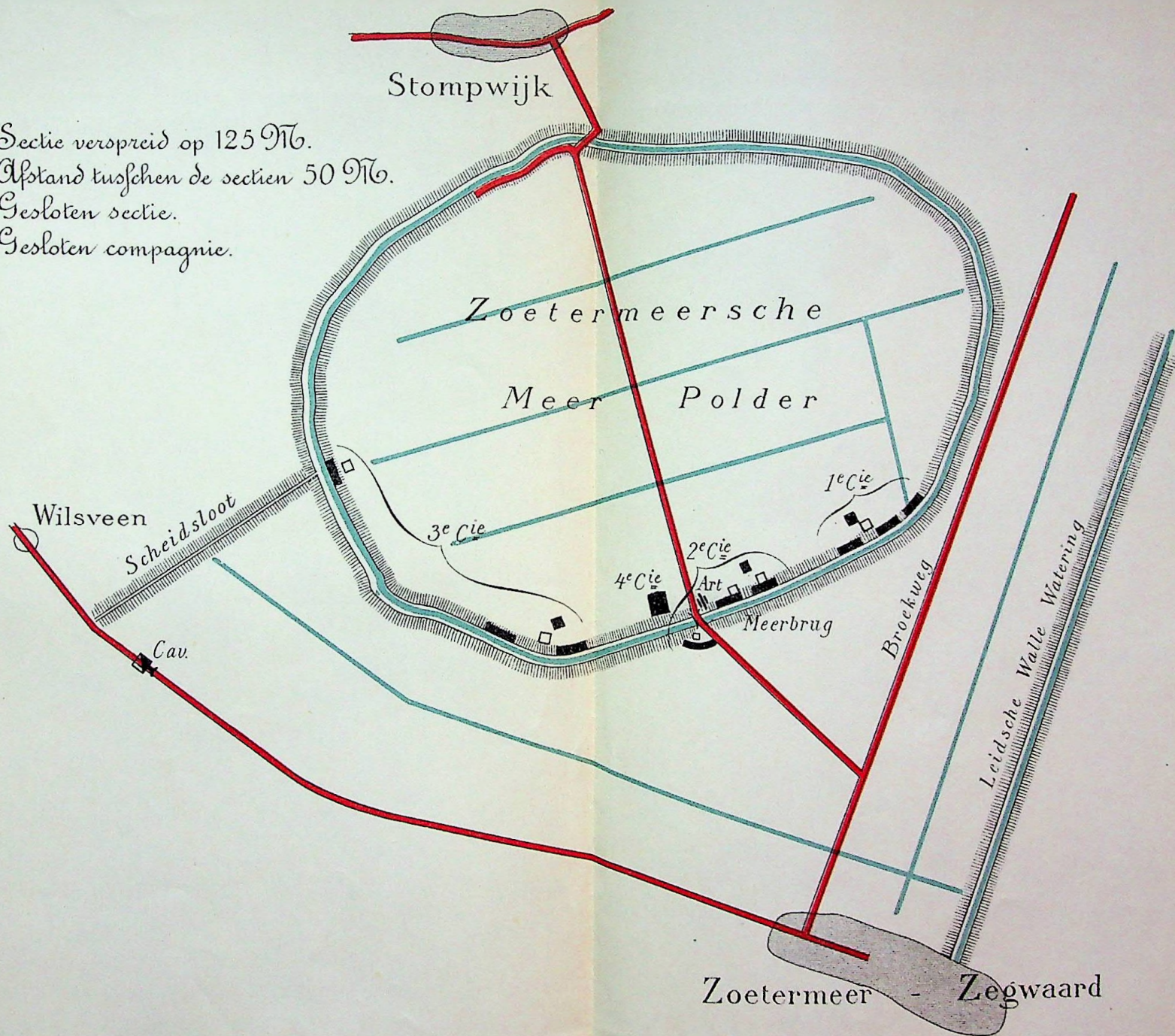

Schaal van 5000 Meters.

- Sectie verspreid op 125 M.
- Afstand tusfchen de sectien 50 M.
- Gesloten sectie.
- Gesloten compagnie.

Schaal van 50,000.

S'GRAVENHAGE

Leidschendam

Zuetermeer

Flazerswoude

Voorburg

Benthuizen

Rijswijk

Noorddorp

Binneneersche

Paspoeel

S'Jans Dobbie

De kruisweg

Hoekpolder

Vrijenbansche

Klappolder

Broekpolder

Katwijk

Moerkapelle

Noordpolder van Hellevoort

Voorpolder

Zuidpolder

